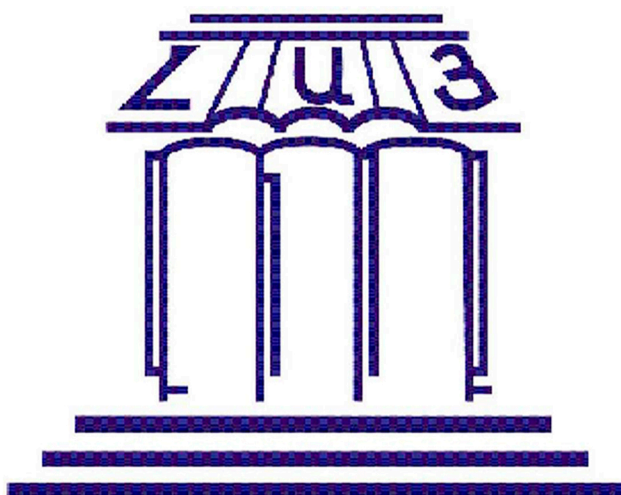

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

24648

331.88(47)
LX-62

3881(47)
Ա-40

Պրոկտորներ բոլոր լեզուներով, միացել

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՅԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ

Պրոկտորներ զբաղմունքի խմբի 7

52

Գ. ԱՆՏՈՇԿԻՆ

ՊՐՈԳՆՍՏԻՆԱԼ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԹԱՐԳ Գ. Ա.

ՅԵՐԵՎԱՆ
ՏՈՒՆԻՍԻԱՆ ՏՐԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆ
1924

3881(47)
Ա-62

520

331.38(47)

U-62

Պրոֆեսորներ բոլոր լեզուներով, սիւսցե'ք

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԻ

Արհեստակցական սերիա Ա 7

300

1136-ԱՄ

Դ. ԱՆՏՈՇԿԻՆ

ՊՐՈՖԵՍԻՈՆԱԼ ՇԱՐՔՈՒՄԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

ՔԱՐԳ. Գ. Ա

Антошкин

ПРОФДВИЖЕНИЕ В РОССИИ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏՐԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

1924

8x10

52

ՀԱՌԱՋԱԲԱՆ

Մինչև այժմ չկա Ռուսական պրոֆշարթման լիակատար պատմական տեսություն, վորն ընդգրկեր նրա զարգացման ընթացքը մինչև վերջին շրջանը: Գրինկիչի և Սվետլովսկու մեծահատոր աշխատանքները հասնում են մինչև 1906—1907 թվականները: Առաջինը, այսինքն՝ Գրինկիչը միությունների գործունեության առանձին ետապները դնահատում և տեղեկացրիղ կերպով, իսկ միուսը ներկայացնում և հարևանցիորեն հավաքած նյութերի մի կույտ: Յեղնիցկու («История Рабочего движения в России») և Ֆրիչեյի («Очерки истории рабочего движения в России») փոքրիկ աշխատանքները թեև հասնում են մինչև 1907 թվականը, սակայն նրանց ուշադրության գլխավոր առարկան վոչ թե պրոֆշարթումն և, այլ բանվորական շարժումը, վորի ընթացքում յերևում են պրոֆմիությունների գործունեության առանձին ետապները: Կան և ուրիշ աշխատանքներ, վորոնք շոշափում են Ռուսաստանի պրոֆշարթման զարգացման առանձին շրջանները, թեև նրանցից մի քանիսները, ինչպես, օրինակ, ընկեր Տոմսկու «Очерки профдвижения в России» բրոշյուրը և ընկեր Լազովսկու «Профессиональные союзы в Советской России» հանգիստանում են շատ կարևոր ոժանդակ նյութեր Ռուսաստանի պրոֆշարթման հիմնական տեղեկանքները և զարգացման առանձին վերցրած՝ պատմական նշանակություն չունեն և կարիք ունեն լրացումներ:

Ռուսական պրոֆշարթման պատմության այն հսկայական պահանջը, վոր գոյություն ունի, ստիպեց, առանց սպասելու այս հարցի վերաբերյալ պատվիրած աշխատանքներին, հրատարակել Դ. Անտոնիչինի այս աշխատությունը:

Այս աշխատությունը վոչ դասագիրք և վոչ ել ձեռնարկ, այլ սկզբնական ոժանդակություն այն կուրսերի, ուսումնաբանների և պրոֆմիությանց մեջ աշխատողների համար, վորոնք ցանկանում են ծանոթանալ Ռուսաստանի պրոֆմիությունների զարգացման ընդհանուր գծերին:

Հեղինակի հանձն առած բարդ և ծանր խնդիրը—տալ համառոտ ձևով ամբողջ պրոֆեսիոնալ տեսությունը, պայմանավորում է այս աշխատանքի արժանիքները և թերությունները:

Այս աշխատության անվիճելի արժանիքն է պատմվածքի ամբողջությունը, պրոֆեսիոնալ հիմնական ետապների լայն ընդգրկումը՝ կոմունիստական, մարքսիստական տեսակետի հետևողականությունը, և ունի որոշակի մի գրվածքի բոլոր հատկությունները:

Թերությունն է, վոր գրված է համառոտ, չոր ու ցամաք և ընդհանուր գծերով. փաստական նյութերի աղքատությունը և առանձին մասերի անհամաչափությունը չեն լիացնում պրոֆեսիոնալությունների պատմական նյութերի բացը. առանձնապես աչքի յե ընկնում այս պակասությունը յերբորդ մասում, վոր վերաբերում է 1906—1917 թ.թ. ընդգրկող շրջանին:

Ի հարկե, Ռուսական պրոֆեսիոնալ պատմության վերջին շրջանը չի կարելի համեմատել նախկին ետապների հետ, իր ուժով, գործնական փորձով, կազմակերպչական գործունեությամբ, իր բարդ և ծանր որոյակով պայմաններով, բայց վերջին շրջանի առանձնահատկությունները, մասնավորապես նորապույն շրջանը հասկանալու համար, վոր կապված է նոր տնտեսական քաղաքականություն հետ, անհրաժեշտ է նախկին շրջանի վրա լույս սփռել: Այս պակասը կտրելի յե լրացնել առանձին շրջաններին վերաբերյալ այստեղ ցույց տված գրականությամբ:

Անտոռլինի այս աշխատությունը չի շոշափում պրոֆեսիոնալությունների նոր տնտեսական քաղաքականություն շրջանում ծավալված գործունեությունը և վոչ 5-րդ համագումարը. ընկեր Տոմսկու «Профессиональные союзы в новых условиях» և Անդրեևի «Русские Профессиональные союзы в 1921—1922 г. г.» բրոշյուրը, նմանապես 5-րդ համագումարի աշխատանքները կարող են լրացնել այս գրքի պակասը և բավարարել ընթերցողին:

Հավատացած ենք, վոր Անտոռլինի այս գիրքը անպայման ոգտակար է նրանց համար, վորոնք ուզում են հասկանալ Ռուսական պրոֆեսիոնալ զարգացման հիմնական ետապները, և կը նպաստի ըմբռնելու Ռուսական պրոֆեսիոնալությունների զարգացման դժվարին և փայլուն ճանապարհը, վորոնք անշեղ կանգնած են դասակարգային հողի վրա և առաջապահ գունդն են կազմում համաշխարհային հեղափոխական պրոֆեսիոնալների:

I

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՅԵՎ ՊՐՈՖ-ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՆՁԵՎ 1917 Թ.

ՆԵՐԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

Չարգանում է խոշոր արդյունաբերությունն, ու առաջ և գալիս բանվոր դասակարգը, վորը գիտակցելով իր շահերը, միանում, կազմում է տնտեսական պայքարի որգաններ—պրոֆեսիոնալություններ: Յեվ ահա, ամեն տեղ, վորտեղ կան գործատերեր և բանվորներ, սկսվում է այս կամ այն ձևով տնտեսական պայքար: Կապիտալիստական շրջանում պրոֆեսիոնալությունները բանվորների կազմակերպման ամենաբարձր ձևն են հանդիսանում, վոր քաղաքական կուսակցության հետ և նրա ղեկավարությամբ ամենակարող ուժ են, իր ամբողջությամբ, վորպես կովի միջոց, կապիտալը տապալելու և բանվորական ղեկատառերա հաստատելու համար:

Բանվորական ղեկատառերայի շրջանում լավ կազմակերպված պրոֆեսիոնալությունները, լինելով պրոլետարիատի հաստատուն հենարանը, կարող են և պետք է ամենախոշոր դեր խաղան սոցիալիստական սկզբունքների վրա հիմնած նոր հասարակություն ստեղծելու համար:

Անցած տարիների Ռուսական պրոֆեսիոնալ անխղիլ կերպով կապված լինելով Ռուսաստանի բանվորական շարժման հետ, ունի իր պատմավոր տեղը պատմության մեջ. անհրաժեշտ է ուսումնասիրել նրա զարգացումը, ժամանակակից պրոֆեսիոնալ հիմնական տենդենցներն ու ընդհանուր հեռանկարները հասկանալու համար:

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԻՆՁԵՎ 1905 ԹՎԸ

Ռուսաստանի գործարանային արդյունաբերության սաղմերը նկատելի եյին 16-րդ և 17-րդ դարերում: Պոշոլ արդյունաբերության սաղմերը մեծ չափով զարգացան շնորհիվ պատերազմական կարիքների: Չիր կարելի շարունակ կախում ունենալ

ոտարներէից և զենքերն ու զսպասարկութեան ալ նյութերն ստանալ արտասահմանից:

Պատերազմական կարիքներով պետք է բացատրել, զոր 17-րդ և 18-րդ դարերում խոշոր արդյունաբերութիւնը բռնեց կարևոր տեղ և սկսեցին շահագործել Ուրալի հանքերը, հիմնելով թնդանոթներ և զենքեր արտադրող գործարաններ:

17-րդ դարում ոտարները Ռուսական արդյունաբերութեան այս ճյուղերում իշխողի դեր խաղացին, թե վորպէս ձեռնարկութիւնների տերեր և թե վորպէս վարպետներ:

Ոտարների ձեռնարկութիւնները ռուսների համար իսկապէս դարձան զարոցներ:

Ռուսական արդյունաբերութեան դարգացման մեջ ոտարները, վորպէս լավ վարպետներ և տեխնիքներ, խոշոր դեր խաղացին:

Հետագայում ռուս առևտրականներն ու կալվածատերերը նույնպէս սկսեցին հիմնել արդյունաբերական ձեռնարկութիւններ:

18-րդ և հատկապէս 19-րդ դարերում արդյունաբերութիւնը դուրս յեկավ իր սաղմային վիճակից և դարձավ տնտեսական նշանակութիւն ունեցող խոշոր ուժ, ճիշտ է, առանց առաջնակարգ տեղ զբաղելու այն ժամանակվա տնտեսութեան մեջ. առաջնակարգ տեղը պատկանում էր գյուղատնտեսութեան և առևտրին:

18-րդ դարում խոշոր արտադրութեան հաստատուն հիմքն էր առևտրական դրամագլուխը, և պետութիւնը հենվեց այս առևտրական դրամագլխի վրա՝ խոշոր արդյունաբերական արտադրութիւն ստեղծելու համար: Պետութիւնը կազմակերպեց խոշոր ձեռնարկութիւններ և գլխավորապէս ծառայեցրեց իր զինվորական և մասամբ էլ բարձր դասակարգերի պետքերին:

Պետրոս I կայսեր որով պետութիւնը իր կազմակերպված ձեռնարկութիւնները տվեց մասնավոր անհատներին, խոշոր առևտրականներին և կալվածատերերին, վորովհետև ձեռնարկութիւնները կառավարվում էին պաշտոնյաներով և պետութեան համար ոգտավետ էին:

Պետութիւնը դադարեցրեց արդյունաբերական ձեռնարկութիւնների կազմակերպութիւնը և շահագործված էր միայն նրանով, վոր արդյունաբերութիւնը դարձանա, վորովհետև յերկրի շահն այդ էր պահանջում: Պետութիւնը փողովոր մարդ-

կանց շահագործելու համար սկսեց հովանավորել մասնավոր ձեռնարկութիւնները և վաճառականները մեծ սիրով իրենց դրամագլուխները դրին գործի մեջ ու մեկը մյուսի հետեից ստեղծվեցին նոր ձեռնարկութիւններ:

18-րդ դարի առաջին կիսում գերակշռում էին վաճառականների գործարանները, իսկ յերկրորդ կիսին դրութիւնը փոխվեց, և առաջին տեղը բռնեցին ազնվականների ու կալվածատերերի գործարանները: Ամենքն էլ, թե առաջիկաները և թե յերկրորդները, գործարաններում աշխատեցնում էին ստիպողական ձևով:

Աշխատում էին զանազան հանցանքների համար դատապարտվածները, աղքատները, թշվառներն ու զինվորների յերեսխանները: Կալվածատերերն աշխատեցնում էին գլխավորապէս իրենց ճորտերին:

1721 թվի հրովարտակով վաճառականներին իրավունք տրվեց գնել գործարանների շրջակայքում գտնվող գյուղեր իրենց բնակիչներով, վորպէսզի ունենան աշխատող ձեռքեր: Այստեղից յերևում է, վոր նույնիսկ վաճառականներին պատկանող գործարաններում աշխատավարձով բանվորներ չկային, և ինչու յե այսպէս, — վորովհետև ճորտատիրութեան շրջանում չկային ազատ ձեռքեր, ազատ բանվորներ:

18-րդ տարում գործարանային արդյունաբերութիւնը հետևելով պատկերն ուներ, 1740 թվին կար 233 գործարան, 1762 թվին — 984, 1796 թվին — 3161. առանձին տնայնագործական մանուֆակտուրաներում Պետրոս-Մեծի ժամանակներում ամեն մի աշխատանոցում աշխատում էր 700, 800 և 1000 բանվոր:

Այն ժամանակվա ձեռնարկութիւնների մեծ մասը շուտով փակվում, վոչնչանում էին: Այս յերևոյթը բացատրվում է մասամբ նրանով, վոր ձեռնարկութիւնների մեծ մասը շահագլխատական, սպեկուլյատիվ բնավորութիւն ուներ, յերկրորդ պատճառն այն էր, վոր ամեն ինչ արտադրվում էր ձեռքով և վոչ թե մեքենաներով: Գործարաններ այժմյան մտքով գոյութիւն չունեցին, այսինքն՝ չկար մեքենաների արտադրութիւն, այլ կային տնայնագործական աշխատանոցներ, վորոնց արտադրութիւնը շատ քիչ էր տարբերվում տնային արտադրութիւնից և ներանք էին կարողանում մրցել:

Բանվորների դրութիւնը թե կալվածատերերի և թե վաճառականների գործարաններում սոսկալի յեր: Բանվորների աշ-

խատանքի պայմանները և շահագործումը ավելի խիստ եր և
դաժան, քան այն ճորտերինը, վերոնք գյուղերում պարապում
էյին յերկրագործությամբ: Ուստի և գործարաններում շարու-
նակ լինում էյին բանվորական բռնկումներ, խռովություններ,
բռնանքներ, վոր շատ անգամ տեղում էյին տարիներ: Բռնկումնե-
րի առիթ եր տալիս ինչպես շահագործումը, նույնպես և այն
հանգամանքը, վոր բանվորներին կապում էյին վորոշ գործա-
բանների հետ: Խռովությունները ճնշվում էյին վոստիկանական
միջոցներով, հրացանազարկ էյին անում, ձեծում մարակներով,
կնիք էյին խփում, դաղում, աքսորում էյին Սիբիր, ուղարկում
էյին զինվոր: Ընդհանրապես խռովությունները չէին բարեկա-
մում բանվորների գրությունը, ճորտատիրական իրավունքը, վորպես
անխախտիկի փաստ, գոյություն ունեք, և արդյունաբերությու-
նը, համեմատած գյուղատնտեսության հետ, շատ աննշան դեր
էր խաղում այն ժամանակվա տնտեսական կյանքում:

Մեկայն 19-րդ դարում արդյունաբերությունը այնքան
ուժեղացավ, Վոր պարզ կերպով վերջովեց նրա առաջնակարգ
նշանակությունը քաղաքի համար, և նա բռնեց հիմնական տեղ
չերկրի տնտեսություն մեջ:

Ռուսական արդյունաբերությունը 19-րդ դարի սկզբին
սկսեց ավելի մեծ արագությունով զարգանալ՝ քան 18-րդ դարում,
և հասավ խոշոր չափերի:

1812 թվին կար 2332 գործարան, 1814 թվին—3253, 1828 թվին—5244: Այն ժամանակաշրջանում առանձնապես մեծ չափով զարգացավ բամբակեղենի արդյունաբերությունը, վորովհետև նապոլեոն Առաջինի հայտարարած նավատաշարման պատճառով Անգլիայից ապրանքներ չէր ստացվում: Սակայն նավատաշարումից ազատ եր ամերիկական ապրանքը և Ամերիկայից ստացվում եր բավական շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր ներքին շուկայում բամբակեղենի մեծ պահանջ կար, մանավորապես (ТЕКСТИЛЬН.) արդյունաբերությունը զարգացավ և հասավ խոշոր չափերի: 19-րդ դարում, 50 տարվա ընթացքում, բամբակեղենի քանակությունը 16 անգամ ավելացավ: Արդեն 1850 թվին միայն մահուդ արտադրող գործարանների թիվը հասավ 492-ի: Չուգունի արդյունաբերությունը նույնպես բարձրացավ՝ 8 միլիոն փթից հասավ 16 միլիոնի:

19-րդ դարում Ռուսաստանի արդյունաբերության զարգացման ամենամեծ խթանը հանդիսացավ մեքենան, այն, ինչ վր

կատարվում և արտադրվում եր ձևերով, սկսեցին արտադրել մե-
քենաներով: Այս կարևոր յերևույթը, մեքենաների ասպաները
գալը, այն հետևանքն ունեցավ, վոր գրամատկան տնտեսությու-
նը ուժեղացավ, տարածվեց, մուտք գործեց գյուղերը, ստեղծեց
շուկա արդյունաբերության համար և, բնականաբար, ուժեղա-
ցրեց արտադրող ձեռքերի պահանջը: Այս հանգամանքը ստի-
պեց գործարանատերերին արտադրության ձևերը կատարելա-
գործել, այսինքն մացնել մեքենաներ:

Մեքենաները չեն կարելի բանեցնել ստիպողական աշխատանքով, այլ ստիպողականը պետք է փոխարինվեր վարձու աշխատանքով: Պետք է նկատել, վոր նույնիսկ այն գործարաններում, վորտեղ ձեռքով են արտադրվում, ստիպողական աշխատանքը գործարանատիրոջ համար դարձավ անապատահաբար և անոգուտ: Այս յերևույթով է բացատրվում այն, վոր 19-րդ դարու 30-ական թվականներին տգնվականությանը պատկանող գործարանները գոյություն ունեցող գործարանների հազիվ 15⁰/₁₀₀ եյին կազմում, իսկ 40-կան թվականներին այդ տոկոսն իշավ 5⁰/₁₀₀-ի: Գալվածատերերին պատկանող գործարանները վոչնչացան, առաջացան գյուղական գործարաններ, վորոնք բազմացան և խոշոր թիվ կազմեցին 40-ական և 50-ական թվականներին: Վաճառականների և գյուղացիների գործարաններում ստիպողական աշխատանքներն ավելի ու ավելի դարձան անոգուտ: 1816 թվին այլևս իրավունք չկար գործարաններում աշխատեցնելու համար գյուղացիները գնելու: 1825 թվին գործարաններում աշխատող բանվորների 54⁰/₁₀₀-ը վարձու բանվորներ եյին: 1840 թվին իրավունք է տրվում առևտրականների գործարաններում աշխատող բանվորներին ազատիկ ձորտությունից, և գոյություն ունեցող գործարանների համարյա թե կեսը ոգտվում է այս իրավունքից:

Ինչպես հայտնի չէ, ճորտատիրութունը և կապիտալիզմը հակասում են միմյանց, ուստի և զարգացող կապիտալիզմը զար-
ձայլ հիմնական պատճառ ճորտատիրության անկման։

Ճորտատիրության անկման նախորդակին, 1860 թվին, Յեզրոպական և Ասիական Ռուսաստանում, չհաշված Լեհաստանը և Ֆինլանդիան, կար 15,388 գործարան, 565,142 բանվորներով. այս գործարանների մեծ մասը մանր և միջակ ձեռնարկութուններ էլին, ըսյց կային և մեքենական գործարաններ:

1861 թվին խորտակվեց ճորտատիրությունը, և ճանապարհ

բացվեց խոշոր արդյունաբերութեան զարգացման համար: Մոտ 500,000 հոգի աղատվեցին ճորտութեանից առանց հող ստանալու, 600,000 հոգի ձրի ստացան չնչին հողաբաժիններ, իսկ մնացյալ զյուզացիութեանը կանգնեց հետգնման խոշոր վճարելիքների առաջ: Շնորհիվ այս բոլորի, գյուղերում առաջ յեկան աշխատող ձեռքեր, վորոնք գյուղերում զուրկ լինելով աշխատանքից, ղիմեցին քաղաք: Այսպիսով քաղաքներում կազմվեց անգործ բանվորների մասսա, վորը կապիտալի զարգացման հիմնական պայմանն է:

60-ական թվականներին գոյութիւն ունեւ արդեն 42 բամբակագործական մեքենական գործարան (առաջին գործարանը հիմնվեց 1846 թվին), վորտեղ աշխատում էին ջուհակների համարյա $\frac{3}{5}$ -ը, իսկ 70-ական թվականների վերջերին աշխատում էին գործարաններում ջուհակների $\frac{3}{4}$ -ը: 1881 թվին կար 31,173 գործարան, 770,842 բանվորներով: 1886 թվին արդեն աշխատում էին 837,382 հոգի, 1890 թվին 959,345 հոգի, 1893 թվին—1,118,000 հոգի:

Ճորտատիրութեան անկումից հետո յեւ բանվորների դրութիւնը չլավացավ: 19-րդ դարու յերկրորդ կիսում արդյունաբերութեան մեջ տիրում էր վայրենութեան հասնող անասելի շահագործում: Բանվորների դրութիւնն անտանելի յեր: Բանվորական որվա տեղութիւնը 12—13 ժամից պակաս էր, հասնում էր մինչև 14, 15, 16 ժամի և ավելի: Աշխատավարձն որական 20, 25, 30 կոպեկ էր. 40—50 կոպեկը համարվում էր լավ վնարձարութիւն, ավելի բարձր վարձարութիւնը հազվագյուտ յերևույթ էր. բնական և, վոր այսպիսի չնչին աշխատավարձը չէր բավարարում և բանվորները զուրկ էին վորրերի շատ չե տանելի սնունդից: Աշխատանքի պաշտպանութիւն գոյութիւն չունեւ, ապրում էին խմբելով գործարանների մութ ու խոնավ հանրակացարաններում:

Կազմակերպվող կապիտալը ձծում էր բանվորների բոլոր նյութերը, ձգտելով, վորքան կարելի յե, մեծ ոգուտ ստանալ:

Աղքատակութեան լայն մասսաների համար՝ կապիտալիզմի զարգացման հիմնադրին շրջանն էր, ճարպիկ մարդկանց, աֆերիստների, փրուն ձեռնարկութիւնների և պրոտեկցիոնիզմի—հովանավորութեան այն շրջանը, վոր քայքայում և մասսաներին զանազան տեսակի տուրքերով, ցածր աշխատավարձով և առաջ և բերում ընդհանուր թշվառութիւն և բանվորների հա-

մար սոսկալի ծանր պայմաններ ստեղծում: Միայն 19-րդ դարի վերջին սանձահարվում և կապիտալի վիշտիչ գործունեյութիւնը:

Հասկանալի յե, թե ինչու սկզբնական շրջանում, մինչև բարենորոգումները, կրելով տեղական տնտեսական բնույթ, շարունակ տեղի էին ունենում հուղումներ և գործադուլներ, վորոնց հետեւում էր գործարանների քայքայումը:

Բանվորութիւնը միացյալ մասսա չէր, դեռ ևս չկար դիտակցութիւն և նա չէր ներկայացնում մի կամքով, միատեսակ շահերով շարկապած մի դասակարգ. բանվորները դեռ չէին հասկանում քաղաքական և տնտեսական պայքարի կապը, միայն 70-ական թվականների վերջերում սկսեցին դիտակցել իրենց շահերի ընդհանուր լինելը և կապիտալիստների դեմ ընդհանուր պայքար մղելու անհրաժեշտութիւնը: Հետզհետե, վորքան զորգանում էր խոշոր արդյունաբերութիւնը, այնքան էլ այս դիտակցութիւնը խորանում էր բանվորների մեջ, և ստեղծվում էր պրոլետարիատը: Տնտեսական պայքարի վորձը պատճառ և դառնում, վոր բանվորները հասկանան քաղաքական և տնտեսական պայքարի կապը, և հետզհետե տնտեսական պայքարը բանվորներին աննկատելի կերպով քաղում տանում և դեպի քաղաքականը և ընտելացնում նրանց քաղաքական կըովին: Տնտեսական պայքարը հետզհետե ավելի ու ավելի յե շարկապվում քաղաքականի հետ. այս հանգամանքն աչքի յե ընկնում մանավանդ 900-ական թվականների սկզբներին: Բանվորների ինքնադիտակցութեան զարգացման նպաստում են 80-ական թվականների սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութիւնները, իսկ 90-ական թվականների վերջերին՝ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնը: Գոյութիւն ունեցող հեղափոխական ինտելիգենցիայի նարոդնիկական կազմակերպութիւնները, չտալով առանձին արժեք բանվորական շուրժումներին՝ շատ քիչ ուշադրութիւն էին դարձնում բանվորների վրտ, դնելով իրենց հույսը միայն գյուղացիութեան վրտ: Նրանք չէին ցանկանում և չէին հավատում, վոր Ռուսաստանում կարող և վարդանալ կապիտալիզմը:

80-ական թվականների սկզբներից գործադուլներն ու խռովութիւնները բռնկվում էին ամեն տեղ, ստեղծելով նըպաստավոր հող ագիտացիայի և հետագա գործունեյութեան համար: 1882 թվին յեղան խոշոր գործադուլներ, նարվայում կրեն-

գործակու բամբակեղենի գործարանում, Պերմում թնդանոթների գործարանում, Պետերբուրգում, Իվանովո-Վոզնեսենսկում, Վարշավայի մոտ Ժիրարդովների գործարանում, Վորին մասնակցում եր 8000 հոգի, վորոնք և սկիզբ դրին լիհական գործադուլային շարժման: 1885 թվին Որեխովո-Ջուելում Նիկոլսկու գործարանում տեղի ունեցավ մեծ գործադուլ, վորին մասնակցեցին 7—8 հազար հոգի:

Բոլոր գործադուլները 1870-ից մինչև 1885 թվ. կրում էին տնտեսական բնույթ և պաշտպանողական էին: Հարձակողական պայքարի համար դեռևս չկային նպաստավոր պայմաններ: Գառավարությունն ամեն մի գործադուլի մեջ տեսնում էր ապստամբություն, վոր սպառնում էր գոյություն ունեցող իրավակարգին, և շատ խիստ էր վարվում գործադուլ անող բանվորների հետ, վորոնց հրացանազարկ էին անում, բանտարկում, ուղարկում իրենց ծննդավայրերը, քշում էին Սիբիր, իսկ 90-ական և 900 թվականներին նույնիսկ ուղարկում էին տաժանակիր աշխատանքի, ինչպես որինակ, 1901 թվին՝ որոշ խովցիների գործի առթիվ:

90-ական և 900-ական թվականների գործադուլային պայքարը պարզ կերպով ձուլվեց քաղաքական պայքարի հետ՝ ընդդեմ միապետության: 1903 թվին Հարավային Ռուսաստանում բռնկվեց հսկայական գործադուլ. սկսվեց Բազմում և տարածվեց Հարավային Ռուսաստանի բոլոր քաղաքներում, գործադուլավորները թիվը հասավ 200,000-ի: Այս գործադուլի արձագանքն էր, վոր նույն թվի աշնանը տեղի ունեցավ Մոսկվայի տպագրիչների գործադուլը և հիմք դրվեց տպագրիչների միություն:

1895 թվից մինչև 1904 թվը տեղի ունեցավ 1765 գործադուլ 431254 բանվորների մասնակցությամբ: Չախտատած որերի թիվը հասավ 2,079,408-ի, միջին թվով ամեն մի բանվորին ընկնում և 4,8 որ: Այս գործադուլները տեղի ունեցան ֆինանսական միևնույնությունների և գործարանային տեսչության հսկողության ներքո գտնվող գործարաններում:

20-րդ դարի սկզբներին խոշոր կապիտալիստական արդյունաբերությունների գոյությունը Ռուսաստանում և նրա հետագա պարզացումն այլևս չէր կարելի ժխտել:

Կապիտալիզմը զարգանում էր հակառակ Սլավյանոֆիլների թեորյաների և նարոդնիկների յերեակայած ցնորամիտ դյուղացիական սոցիալիզմի: Մանր, անայնագործական արտա-

դրությունը տեղի չէր տալիս կապիտալի և խոշոր արդյունաբերության հաղթական ընթացքին:

Գործարանները վոչ միայն շատանում էին թվով, այլ և մեծանում և ընդարձակվում էին: 20-րդ դարի սկզբներին գործարանների ընդհանուր թվի հետ համեմատած Ռուսաստանում ալելի խոշոր ձեռնարկություններ կային, քան Գերմանիայում և Անգլիայում: Հեռզհետև լավանում, կատարելագործվում էին մեքենաները: Ճորտությունն անկումից հետո բամբակեղենի գործարաններում մինչև 19-րդ դարի վերջերը մեքենաների ուժն ալելացավ 20 տոկոս, մեծագագործական արդյունաբերության արտադրությունն ալելացավ 71 տոկոս: 1895 թվին բամբակեղենի գործարաններում աշխատում էին 242,000 հոգի, իսկ ձեռքով արտադրողների թիվը ընդամենը 20,000 հոգի չէր, վորն սկսում և մեծ արագությունով սլակասել:

Ահա յերկու արտադրությունների համեմատական տվյալները: 1885 թվին ձուլածո չուգունի քանակությունը հավասար էր 31 միլիոն փթի, 1895 թվին—87 միլիոն փթի, իսկ 1910 թվին—185 միլիոն փթի. 1890 թվին գործ և ածվել բամբակ 8 միլիոն փուլ, 1900 թվին—16 միլիոն, իսկ 1910 թվին—22 միլիոն փուլ:

Առ 1-ն հունվարի 1902 թ. 64 նահանգներում և շրջաններում կար 17,819 արդյունաբերական ձեռնարկություն 1,710,733 բանվորներով՝ գործարանային տեսչության յենթակա (վոր կազմում և բոլոր արդյունաբերական ձեռնարկությունների 50 % և բոլոր բանվորների 70 %-ը):

ձեռնարկությունների թիվը	բանվորների թիվը յուրաքանչյուր ձեռնարկության մեջ	բանվորների ընդհանուր թիվը ձեռնարկությունների մեջ
236	1000-ից ալելի	513,800
440	501-ից մինչև 1000	291,460
2,327	101 » » 500	947,662
2,403	51 » » 100	67,720
5,671	21 » » 50	171,938
6,647	21-ից ալակաս	68,141

Մոտավորապես նույնն և նկատվում և հանքարդյունաբերության մեջ:

Կապիտալիզմի զարգացման հետ միաժամանակ ազգաբնա-

կությունը բաժանվում և դասակարգերի և դասակարգերը հետ-
դհետե ուժեղանում և խորանում են:

1897 թվի ցուցակագրության տվյալների համաձայն վար-
ձու աշխատանքով պարապողների թիվը հասնում էր 22 միլիոնի,
վորոնց 12 միլիոնը գործարանային բանվորներ էին իրենց ըն-
տանիքներով:

19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբներին վոչ միայն
գյուղացիութունն էր մատակարարում գործարաններին բանվոր-
ներ, այլ և քաղաքի աղքատ դասակարգը:

Այն բանվորների թիվը, վորոնք կապված չէին գյուղի
հետ, խոշոր չափով ավելացավ, և դասակարգերի ինքնագիտակ-
ցությունը մեծ արագությամբ զարգացավ ու տարածվեց բան-
վորական մասսաներում: Բանվոր դասակարգն իր ձեռքը վերցրեց
միապետության և կապիտալիզմի դեմ մղվող հեղափոխական
պայքարի ղեկը, տնտեսական միացնելով քաղաքականի հետ:

Գործադուլները բանվորներին ընտելացրին կազմակերպ-
ված գործողությունների և բանվոր դասակարգը գիտակցեց
միության անհրաժեշտությունը: Քաղաքական պայմանները
խանգարում, արգելում էին կանոնավոր և լայն չափով կազմա-
կերպված պայքարի զարգացումը: Առաջ յեկան գաղտնի կազ-
մակերպություններ: Պետերբուրգում 70-ական թվականների
վերջերում հիմնվեց «Հյուսիսային Ռուսաստանի բանվորական
միություն», հաջորդվեց կազմակերպել միայն 200 բանվորների,
վոստիկանությունը շուտով վոչնչացրեց այս միությունը, իսկ
միության հիմնադիր Խալոուրինը դարձավ տերորիստ:

Զանազան քաղաքներում կազմակերպված սոցիալ-դեմո-
կրատական խմբակները 90-ական թվականներին միացան
և կազմեցին տեղական «Բանվոր դասակարգի ազատագրման
պայքարի միություններ»: Այս միությունները այլ ևս չսահմա-
նափակվեցին փոքրիկ խմբակային աշխատանքներով, այլ ան-
ցան մասսայական ագիտացիայի բանվորական շրջաններում,
ցույց տալով յեռանդուն և ակտիվ մասնակցություն բանվորա-
կան գործադուլներում: 1898 թվից սկսեց իր գոյությունը Ռու-
սաստանի Սոց. Դեմ. Բանվ. կուսակցությունը: Արևմուտքում
սկսեցին գործել գործադուլային զբաղմունքներ, վորոնք ծառա-
յեցին 1897 թվին «Ռուսաստանի, Լիտվիայի և Լեհաստանի ըն-
հանուր հրեաների բանվորական միություն» (բունդ) և մի քա-
նի միությունների կազմակերպվելուն՝ ինչպես կաշեգործների,

խողանակագործների, վորոնք նույնպես մտան «Բունդ» կազմա-
կերպության մեջ: Այս զբաղմունքում միացան Բելաստոկում բու-
լոր հրեա բանվորների 20 % -ը (1000 հոգի), Վիլնայում 24 % -ը
(1400 հոգի), Գոմելում մոտ 40 % -ը (360 հոգի), Մինսկում 35-
40 % -ը (մոտ 1000 հոգի), Դվինսկում 400 հոգի: Կազմակերպ-
ված կաշեգործների թիվը հասավ 700 հոգու, խողանակագործ-
ները՝ 800-ի (այս արտագրության մեջ աշխատողների 60 % -ը):

1896 թվի գործադուլից հետո, պայքարի զբաղմունքներ
սկսեցին կազմվել և Պետերբուրգում: 1895 թվին կազմվեց «Բ-
վանովսկի—Վոդնանսկի բանվորական միություն»: Նիկոլայևում
«Հարավային Ռուսաստանի բանվորական միությունը» կազմա-
կերպեց կենտրոնական զբաղմունք, այսպիսի զբաղմունքներ հիմ-
նվեցին և ուրիշ քաղաքներում: Գործադուլ անող բանվորներին
այս զբաղմունքները մեծ նյութական ոգնություն չհասցրին, սա-
կայն հանդիսացան վորպես գործադուլներ կազմակերպող կենտ-
րոններ:

Բացի գործադուլային զբաղմունքներից, գոյություն ունե-
ցին փոխադարձ ոգնության ընկերություններ, վորոնք կրում
էին համարյա թե բարեգործական բնույթ և նրանց գործունե-
ությունը սահմանափակվում էր նրանով, վոր տալիս էին գու-
մարներ հիվանդության դեպքերում, թաղման համար, տալիս
էին նպաստներ այրիներին, վորրերին և այլն: Մինչև 90-ա-
կան թվականների վերջերը բուն Ռուսաստանում սկսեցին գործել
այսպիսի 10 ընկերություններ: Այս ընկերություններն ավելի
շատ տարածվեցին արևմտյան նահանգներում, վորտեղ իրենց
սկիզբն էին առնում 16-րդ դարից, տեղական արհեստավորա-
կան համքարությունների կազմակերպման հետ միաժամանակ:
1898 թ. Մերձ-Բալտյան շրջանում այսպիսի ընկերությունների
թիվը հասավ 98-ի: 1861 թվի որենքի համաձայն կազմվեցին
հանքարդյունաբերական ընկերություններ:

1881 թվին Ուրալում կար 14 զբաղմունք 5,546 անդամնե-
րով, 1901 թվին — 16 զբաղմունք 11,715 անդամներով: Իշխանու-
թյունը ընկերությունների գործունեյությունն այն աստիճան
սահմանափակեց, մինչև վոր դարձրեց փոխադարձ ոգնության ըն-
կերություններ: Այս ընկերություններն առանձնապես տարած-
վեցին գործակատարների մեջ. գործակատարները իրենց գոյու-
թյունը պահպանեցին մինչև 1917 թվի Հոկտեմբերյան հեղա-
փոխությունը: Այս ընկերությունների մեջ մտնում էին և

խաղեյինները, վորպես պատվար անդամներ: 1896 թվից սկսած նրանք հրավիրում էին համառոտական ժողովներ: 1899 թվին այսպիսի ընկերությունների թիվը հասավ 74-ի: Փոխադարձ ոգնություն ընկերությունները, թե արհեստավորների, թե գործակառարների և թե գործարանային բանվորներին՝ դասակարգային պայքարի մեջ վաղ մի դեր չխաղացին և մնացին անտարբեր:

Յարակա՛ն կառավարությունը, տեսնելով, վոր վոստիկանական միջոցներով չի կարողանում բանվորական շարժման առաջնությունը, ժամանակ առ ժամանակ հրատարակում և աշխատանքի պաշտպանություն որենքներ: 1882 թվին հրատարակվեց մի որենք, վորով արգելվեց 12 տարեկանից փոքր յերեխաներին ընդունել գործարանները, իսկ 12 տարեկանից մինչև 15 տարեկան հասակ ունեցողների համար՝ աշխատանքի տեղությունը սահմանափակվեց 8 ժամով, և արգելվեց գիշերները նրանց աշխատել: Հիմնվեց գործարանային տեսչություն այս հրատարակած որենքների կիրառմանը հետևելու համար: 1886 թվին՝ հրատարակվեց որենք բանվորներ վարձելու և բանվորների ու գործարանատերերի փոխադարձ հարաբերությունների մասին: 1897 թվին հրատարակվեց որենք աշխատանքի ժամերի տեղություն և դասավորման մասին, 1903 թվին որենք՝ ձեռնարկությունների տերերի պատասխանատվության մասին բանվորների մահվան և նրանց հաշմանդամ դառնալու դեպքերում, և որենք, ավագներ հիմնելու մասին:

Այս որենքները շատ քիչ բարելավեցին բանվորների դրությունը: Այս որենքները մշակելիս կապիտալիստների շահերը մեծ ազդեցություն ունեցան: Մշակված և հրատարակված որենքներին համարյա չեյին հետևում, վորովհետև գործարանային տեսչությունն ազավաղվեց և դարձավ վոստիկանական տեսչություն:

Այս որենքների հետ միաժամանակ հրատարակվեցին բանվորական շարժումներին մասնակցողների դեմ շատ խիստ որենքներ:

Բանվորներին քաղաքական շարժումներից հեռացնելու նպատակով ցարական իշխանությունն աշխատեց պայքարը դարձնել զուտ տնտեսական և ուղղել ձեռնարկությունների տերերի դեմ: Այս նպատակով Զուբատովը և նրա պահնորդները (охранники) 1901 թվին դանադան քաղաքներում կազմակերպեցին

բանվորներին, նրանց իրենց ազդեցությունները արհեստականորեն համար: Բայց տնտեսական հողի վրա կազմակերպած այս շարժումները անցան Զուբատովների ուսերի վրայով և մի կողմ թողին նրանց ղեկավարությունը:

Հարավային շրջանում տեղի ունեցած դործադուլից հետո 1903 թվին Զուբատովը արձակվեց պաշտոնից, իսկ նրա դործակիցներից մեկը, Շայեխյան արքայից վերադարձի նահանգը: Բայց այս ուղղությամբ նորից փորձ արին Պետերբուրգում: 1904 թվին սկսեց իր գործունեությունը Գապոնի ղեկավարությունը «Գործարանային ուսում բանվորների միությունը»: Այս միության նպատակն էր ամրապնդել բանվորների մեջ ուսուցական ազդային ինքնագիտակցությունը, դարգացնել նրանց մեջ ինչպիսի հայացքներ իրենց պարտականությունների և իրավունքների վերաբերմամբ ու բանվորներին հետո պահել «հանցավոր պրոպագանդայի ազդեցությունից»:

Այս միությունը վերջացավ 1905 թվի հունվարի 9-ին Նարվայի դռների մոտ և ձմեռային պալատի հրատարակում տեղի ունեցած դեպքերով: Սակայն հեղափոխական ալիքը մտրակեց կարգ ու կանոն պահպանողներին և անցավ նրանց վրայով: Ստեղծած կազմակերպությունից ոգավեցին վաղ թի իրենք, այդ բանվորությունը:

ՊՐՈՓԱԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՍԿԶԻՆԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԱՆ ԶԵՎԵՐԸ

Պետրոգրադի հունվարի 9-ը և բնդհանուր գործադուլն ուժեղ հարված հասցրին հին իրավակարգին և սկիզբ դրին հեղափոխության:

Հունվարի 9-ից հետո ամբողջ Ռուսաստանի բանվորներն, ավելի քան 500,000 հոգի, ի նշան բողոքի հայտարարեցին գործադուլ: Աննախընթաց շաբաթում ուժեղությունից դուրս հին իրավակարգը, և բանվորների կազմակերպվելու համար ստեղծվեցին նպաստավոր պայմաններ: Առաջ յեկան նոր կազմակերպություններ—պրոֆմիություններ, վորոնք կազմվեցին հայտարարությունների յեղանակով, սկզբում մայրաքաղաքներում, դիտավորապես արհեստավորների և ծառայողների մեջ, վորոնք վճռական դեր չխաղացին հեղափոխության մեջ: Այս պրոֆմիություններն իրենց գլխավոր ուղադրությունը դարձրին տնտեսական պայքարի վրա, վորոնք մինչև այդ ժամանակ չնորսվ կազմա-

վերադարձնելու րազմադրության և ցրվածության շնորհիվ կարողանում են տնտեսական պայքարն առաջ տանել: Այս բաժան-բաժան լինելն էր պատճառը, վոր պրոֆմիությունները նրանց համար հանդիսանում էին կազմակերպվելու ամենամատչելի ձևը: Բանվորները, ունենալով յերկար տարիների փորձ, միացան բազաբական պայքարին և նվիրեցին նրան իրենց ամբողջ ուժերը: Ուստի և բանվորներն այնքան ևլ մեծ ուշադրություն չդարձրին անասական պայքարին և պրոֆմիություններին: Բանվորները միացան գործարանային մասնաժողովների և ներկայացուցիչների միջոցով: Բանվորները պրոֆմիությունների կազմակերպման ղիմեցին միայն 1906 թվի դարնանից, ղեկավարելու և անասական բությունը վիժելուց հետո, յերբ դադարեց քաղաքական պայքարը:

Պետերբուրգի տպարաններում աշխատող բանվորներն իրենց հայտարարած գործադուլով անկարող յեղան ընդունել տալ նոր տարիքը, վորովհետև ընդհանուր կազմակերպություն չուներին, և այս հանգամանքն առիթ տվեց բոլորին միանալու և կազմելու տպագրիչների պրոֆմիություն, վորը յեղավ առաջին պրոֆմիությունը: Այս պրոֆմիությունը սկսեց գործել 1905 թվի հուլիսի 1-ից: Հուլիսի 1-ից սկսեց իր գործունեությունը և հաշվապահների ու գրասենյակային ծառայողների պրոֆմիությունը, վորն իր բնույթով փոխադարձ ոգնություն ընկերություն եր և վոր մի գործունեություն ցույց չտվեց: Երասուկալ ձևով կազմվեց գործակառույցների պրոֆմիություն, վորն սկզբներում փոքրիկ խմբակների մի ցանց եր: Կարճ ժամանակից հետո, կիրականորյա հանդուտի համար մղած պայքարի միջոցին համախմբվեց մոտ 2000 հոգի: Արհեստավորները, շնորհիվ կազմակերպված գործատերերի ղիմադրության, իրենց միությունների անլիզալ գոյությունը պահպանեցին մինչև հոկտեմբերի գործադուլը, այսպես էլին՝ ժամագործների, գերձակների, հոների (СКОРНЯКИ) և կոշակաւորների միությունները:

Մոսկվայում 1903 թվից գոյություն ուներ տպագրիչների անլիզալ միություն, վոր մտնում եր Ռուս. Սոց. Դեմ. Բան. կուսակցության մեջ: Բացի այս միությունից Մոսկվայում բացվեց Պետերբուրգի տպագրիչների միության բաժանմունք: Տպագրիչների սեպտեմբերյան գործադուլի ժամանակ կազմվեց վիճարկական և տպարանական բանվորների խորհուրդ վոր, հետո դարձավ տպագրական բանվորների միություն: Գարնան գոր-

ծաղուլից հետո կազմվեց հացթուխների կուսակցական մեծամասնական միություն, վոր հետագայում պրոֆմիության հիմք դարձավ: Աշնանն արդեն գոյություն ունեցին ծառայողների մի քանի միություններ: Գալստներում միություններն սկսեցին կազմվել միայն աշնանային գործադուլից հետո, սեպտեմբերին, հոկտեմբերին, յերբ բանվորական շարժումների դեմ այլևս արգելքներ չկային: Այն միությունները, վորոնք կազմվեցին մինչև աշնանային գործադուլը, խոշոր կազմակերպական դեր խաղացին: Շարժումն սկսվեց Մոսկվայի տպագրական բանվորների մեջ ընդհանուր գործադուլով: Գործադուլը ղեկավարելու համար Սոցիալ-Դեմոկրատական տպագրիչների միության ոգնություն կազմվեց տպագրական բանվորների խորհուրդ: Գործադուլն առիթ տվեց փողոցային ցույցերի, և տեղի ունեցավ փոստիկանության հետ ղինված ընդհարում: Տպագրիչներին հետեցին Ֆիլիպովի հացթուխները: Շնորհիվ գործի և փոստիկանության վերաբերմունքի գործադուլն ընդունեց սուր կերպարանք, և շարժումը մեծացավ ու լայնացավ: Հոկտեմբերի 7-ին սկսվեց Մոսկվա—Կազանի յերկաթուղու գործադուլը: Մոսկվայից շարժումն անցավ Պետերբուրգ, վորտեղ նույնպես տպարանական բանվորները յերեքորյա գործադուլ հայտարարեցին՝ Մոսկվայի բանվորներին բարյապես աջակցելու համար:

Այս գործադուլային շարժումները, վոր սկզբներում արնտեսական բնույթ էին կրում, և բարձրագույն ղպրոցներում տեղի ունեցող ժողովներն առաջ բերին հոկտեմբերի ընդհանուր քաղաքական գործադուլ, վորի հետեանքը յեղավ հոկտեմբերի 17-ի հրովարտակը, իր պոչատ սահմանադրության խոստումով: Աշնանային շարժման անշափ կարևոր հետեանքը յեղավ այն, վոր կազմակերպվեց Պետերբուրգի բանվորական խորհուրդ,— այժմյան խորհուրդների, պրոլետարական իշխանության նոր վարչաձևի նախատիպը: Ընդհանուր քաղաքական գործադուլից հետո Ռուսաստանի բոլոր անկյուններում սկսեցին հաջձեալ կազմակերպվել գործարանային բանվորների, արհեստավորների և ծառայողների պրոֆմիություններ: 1905 թվի վերջերում Պետերբուրգում կար 44 պրոֆմիություն, իսկ Մոսկվայում՝ 50: Մի քանի միություններ կազմվեցին հենց տնտեսական գործադուլը կազմակերպելու համար: Պետերբուրգի միությունները կազմվեցին մեծ մասամբ նախաձեռնող խմբակների միջոցով, իսկ Մոսկվայինը՝ պատգամավորական խորհրդի միջոցով:

Հյուսիս-արևմտյան շրջանում և Լեհաստանում հրեյա բան-
վորների միությունները գործում էին Լուսակցական հողի վրա,
վորոնց կազմակերպել էր «Բուռ» կուսակցությունը, և նրանք
ձևականորեն կապված էին «Բուռ» հետ:

20-րդ դարում սկսվեց արդյունաբերական կապիտալի հա-
մակենտրոնացումը. ակցիոներական ընկերությունների մեջ
միացան զանազան ձեռնարկություններ, արտադրության զանա-
զան տեսակները կազմեցին սինդիկատներ և արեստներ. առան-
ձին ձեռնարկությունների՝ ընդհանուր անտեսական սխեմայից
անցած կախումն ու կապը և կապիտալիստների միացած կազմա-
կերպությունները հարկադրեցին նոր կազմակերպվող բանվոր-
ներին անտեսական պայքարը հաջող տանելու համար թե տեղե-
րում և թե ամբողջ Ռուսաստանում միանալ ըստ արհեստների
և ըստ արտադրությունների ու կազմել մի ամբողջություն համա-
ռուսական մասշտաբով: Միությունների միացումն ըստ պրոֆե-
սիայի կամ ըստ արտադրության սկսվեց նամակներից, ներկա-
յացուցիչների այցելություններից, անտեսական պայքարի ժա-
մանակ միմիանց ոգնելուց, և ապա վերջնականապես ձևակերպ-
վեց համառուսական համագումարներում: 1907 թվին տեղի ունե-
ցան համագումարներ. տպագրիչների (Հելսինգֆորսում), Մոսկ-
վայի շրջանի մետաղագործների մասնակցությամբ, Բադկի, Պե-
տերբուրգի, Վիտեբսկի և Լուգանսկի միությունների, շրջանային
համագումար տեկստիլ արդյունաբերության բանվորների միու-
թյան, ճարտարապետական—շինարարական բանվորների, Հյուս-
սիս-արևմտյան շրջանի կաշեգործ բանվորների հիմնադրել ժողով,
Լեհաստանի անկուսակցական ջուլհակ բանվորների, շրջանային
կոնֆերանս՝ Մոսկվայի շրջանի դերձակների, Վոլգայի և Ուրալի
հագուստեղեն պատրաստող բանվորների, Լեհաստանի շաքար
արտադրող բանվորների միությունաց ժողով. 1906 թվին տեղի
ունեցավ յերրորդ ժողով մասնավոր հիմնարկություններում ծա-
ռայողների փոխադարձ ոգնություն ընկերության. այս ժո-
ժողովին թույլ տրվեց ներկա լինել առևտրական ծառայողների
պրոֆմիություններին, և մի շարք այլ համագումարներ ուրիշ
պրոֆեսիաների և արտադրությունների բանվորների: Համա-
գումարներում քննվեցին անտեսական պայքարի վերաբերյալ
հարցեր՝ ինչպես կռվել լոկաուտների դեմ, ինչպես բարձրացնել
աշխատավարձը, աշխատավարձի ձևը—մշտական թե հատով, չի-
նարարական, կազմակերպչական Պետական Դոմայի մասին:

բանվորական հարցին վերաբերյալ կառավարչական որինագծեր
և այլ հարցեր: Համարյա բոլոր համագումարներում արտահայտ-
վեցին հատավարձի դեմ, վորպես կապիտալիստական իրավա-
կարգում ֆեոստակար ձևի: Մի քանի համագումարներում քննվեց
միևնաժամ աշխատավարձի հարցը, բայց վորոշումներ չկայացան
ի նկատի ունենալով, վոր չեն կարող իրագործել կյանքի մեջ:
Ամենքը արտահայտվեցին ի նպաստ 8-ժամյա բանվորական
որվա: Տպագրիչների համագումարը, ճարտարապետական—շինա-
րարական բանվորների, ծառայողների յերրորդ նիստը, պահանջ
դրեցին, վոր վերջ դրվի արտաժամյա աշխատանքներին, վորոնք
թույլատրելի չեն միայն բացառիկ հանգամանքներում: Արդյու-
նաբերության մեջ կատարելագործված մեքենաներ մտցնելու
հարցի վերաբերմամբ տպագրիչները և մանագործական բանվոր-
ները գտան, վոր չի կարելի և թույլատրելի չե պայքար մղել
ընդդեմ կատարելագործված տեխնիկայի: Համագումարներն ար-
տահայտվեցին այն մտքով, վոր արդյունաբերության մեջ կա-
րող են աշխատել թե կանայք և թե փոքրահասակները, և չի կա-
րելի նրանց դեմ արգելքներ հարուցել, միայն պետք է նրանց
աշխատանքը պաշտպանել: Տպագրիչներն ընտրեցին «Համառու-
սական տպարանական բանվորների միությունաց կենդրոնական
խորհուրդ»: Մնացյալ համագումարներն ընտրեցին միայն կազ-
մակերպչական մասնաժողովներ՝ ժողովներ հրավիրելու, տեղեկու-
թյուններ տալու և գործողությունների մեջ միորինակություն
մտցնելու համար: Տպագրիչների կենտրոնական խորհուրդը բացի
այս գործունեությունից իր վրա վերցրեց՝ հայթայթել ճանա-
պարհածախս, ցուցակագրել անգործներին և բոլոր տեղական
տպագրիչների միություններում միանվագ ստացվող դուժար-
ներից և անդամավճարներից ստանալ 50/6: Միությունների լիա-
կատար կենտրոնացմանը խանգարում էին պրոֆմիությունների
կազմակերպությունաց թույլ զարգացումը և փոստիկանական խիստ
միջոցները:

Առանձին միությունների գործելակերպը համաձայնեցնե-
լու և տվյալ շրջանի բոլոր միություններին վերաբերող հար-
ցերին ուղղություն տալու համար՝ ստեղծեցին «պրոֆմիու-
նների կենտրոնական բյուրոներ»: Այս բյուրոների ստեղծվելուն
ասիթ տվեց Պետերբուրգում և Մոսկվայում մի քանի միու-
թյունների ներկայացուցիչների խորհուրդը, վորոնց նպատկաներ
պրոֆմիությունների համագումար հրավիրել: Նույն սկզբնական

նպատակն էր նախապատրաստել միությունների համագումար և զարկ տալ տնտեսական պրոֆշարժման: Այսպիսի բյուրոներ կազմվեցին բոլոր կենտրոնական բանվորական քաղաքներում: Նրանք ոգնում էին միություններին՝ կոնսոնավորելու կազմակերպչական գործը, նպատակ էին նոր միություններ կազմելուն, կազմակերպում էին իրավ սրանական և բժշկական ոգնություն, միությունների տնտեսական համար: Կենտրոնական բյուրոները չէին խոսնվում տնտեսական պայքարի և գործադուլի հարցերին, խոսնվում էին միայն բացառիկ դեպքերում, յերբ այս կամ այն կերպ մեկի թապարեզ գալը կարող էր միջուս միությունների համար վտրև և հետևանք ունենալ:

Պրոֆշարժման մեջ նկատվում էր համառուտական միությունների միացման ձգտում: Ամառը, 1905 թվին, խարկովի պրոֆմիությունների ներկայացուցիչների խորհրդակցությունն անհրաժեշտ գտավ հրավիրել համառուտական կոնֆերանցիա: Նրանց ներկայացուցչի՝ Մոսկվայի և Պետերբուրգի միությունների հետ ունեցած խոսակցությունից և բանակցությունից հետո հրավիրվեց առաջին կոնֆերանսը, վոր տեղի ունեցավ Մոսկվայում 1905 թվին, սեպտեմբեր-հոկտեմբեր ամիսներին մասնակցեցին Մոսկվայի 24 միություններ, Պետերբուրգի 10 միություններ, 6 գավառներից և համառուտական յերկաթուղիների ու պոստ-հեռագրական ծառայողների միությանց ներկայացուցիչներ:

Դրվեց համագումար հրավիրելու և նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելու կարևոր հարցը:

Պետերբուրգում 1906 թվի փետրվար ամսին կայացավ 2-րդ համառուտական կոնֆերանս ներկա էին 10 քաղաքների 200,000 կազմակերպված բանվորների ներկայացուցիչներ: Կոնֆերանսում կարևոր տեղն էր բռնում պրոֆմիություններին վերաբերյալ որենքը:

2-րդ կոնֆերանսը վավերացրեց առանց իշխանություն թույլ տվություն, հայտարարություն յեղանակով միություններ կազմակերպելու ձևը, Համառուտական համագումար հրավիրելու համար ընտրված մասնաժողովին հանձնարարվեց, վոր մինչև պրոֆմիությունների համագումար հրավիրելը մասնաժողովը լինելու յե կենդրոն և հարաբերություն մեջ և մանելու միայն Յեվրոպայի հետ: Այս մասնաժողովը կապ հաստատեց Գերմանական միությունների և պրոֆմիությունների միջազգային քարտուղարություն

հետ, բայց համագումար հրավիրելը չհաջողվեց, վորովհետև սեկցիան ուժեղացավ:

Պրոֆմիությունների կազմակերպչական ձևերն սկսեցին ուրվագծվել և վորոշվել միայն 1906 թվին, յերբ կազմակերպվեցին գործարանային բանվորները: Վորպես ամենալավ ձև ընդունվեց արտադրության սկզբունքներով կազմակերպված միությունների ձևը, այս ձևով էին կազմակերպվել մետաղագործ և տեքստիլ բանվորները, ըստ արտադրության կազմված միությունների կողքին գոյություն ունեին և նեղ արհեստակցական միություններ՝ թիթեղագործների, կաղապարողների, ջուլհակների և ուրիշները: միություններն ըստ արհեստների բաժանելու դեմ մղվում էր պայքար, և մի քանի արհեստակցական միություններ մասնում էին ըստ արտադրության կազմակերպված պրոֆմիության մեջ: Վորպեսզի միությունները բաժան-բաժան չլինեն, ստեղծեցին սեկցիաներ: Գտան վոր անհրաժեշտ և թի գումարները և թի ղեկավարությունը կենտրոնացնել: Սեկցիաներին տրվեց ծառայություն մատուցանողի դեր, վարչությունը կատարողական, իսկ ընդհանուր ժողովը համարվեց որենազիր մարմին: Մի քանի խոշոր միությունների մեջ վարչությունները կազմվեցին սեկցիաների և ուսյունական վարչությունների ներկայացուցիչներից, վորոնք ընտրվեցին սեկցիաների և ուսյունների ընդհանուր ժողովներում:

Խոշոր միությունների մեջ, մասնավորապես մայրաքաղաքներում, գոյություն ունեին ներկայացուչական մարմիններ (ուսյունական ներկայացուչչական խորհուրդներ և համաքաղաքային ներկայացուչչական խորհուրդ մետաղագործների, տպագրիչների, գործակատարների, մանածագործների և ուրիշների): Ներկայացուչչական խորհուրդներին տրվում էր որենազրական ֆունկցիաներ կամ միանգամից՝ ինչպես Պետերբուրգի մետաղագործներին, և կամ աստիճանաբար՝ սկզբներում սահմանափակելով և տալով խորհրդակցական մարմնի դեր՝ ինչպես տպագրիչներին:

Մի քանի միությունների մեջ, ինչպես Պետերբուրգի մետաղագործների և տպագրիչների, համաքաղաքային ներկայացուչչական խորհուրդներն էին ընտրում վարչություն:

Միությունների դերը. 1906 թվի մարտի 4-ի որենքի ազդեցությունը պրոֆետման հետագա զարգանման վրա. պրոֆմիությունները բաղաժան յեվ հեռուական պայքարի ասպարեզում:

Միությունների հիմնական նպատակն էր պայքար մղել և բանվորների տնտեսական շահերը պաշտպանել: Ռուսական բան-

վորական շարժումների պատմությունն մեջ 19-րդ դարի 90-ական թվականներից սկսած նկատելի դարձավ տնտեսական և քաղաքական պայքարի կապը: Շարժումն սկսվեց 1905 թվին Պետերբուրգում Նարվա գաղտնավայրից այն կողմը տնտեսական գործադուլով, վոր հետո փոխվեց քաղաքականի և դարձավ 1905 թվի հեղափոխության սկիզբ: Հեղափոխությունն իր հերթին մեծ ազդեցություն ունեցավ տնտեսական պայքարի վրա. պայքարն ուժեղացավ և մինչև անգամ տարածվեց աշխատավորների այնպիսի խավերում, վորոնք առաջ չէին համարձակվում բաց և վրձնականորեն դուրս գալ—ինչպես ծառայողները և արհեստավորների մի քանի խմբակներ, —այժմ ոգտվեցին հակառակորդի անկազմակերպությունից և նրանց մեջ առաջացած շփոթից: Այս խմբակները յերկար տարիներ յենթարկված էին անասելի շահագործման, և արտադրությունը գտնվում էր այնպիսի որչեկտիվ պայմանների մեջ, վոր նրանց պահանջների մեծ մասը կարելի չէր բավարարել:

Գործարանային բանվորները յերկար տարիների պայքարի շնորհիվ ձեռք էին բերել շատ բան, և որչեկտիվ հնարավորություն չունեցին բավարարելու իրենց հետագա պահանջները. մասնավոր վոր գործարանատերերը արդեն կազմակերպված էին:

Միությունների մեջ չկային գործադուլային խռոշ գումարներ, մեծ մասամբ նրանց դերն արտահայտվում էր նրանով, վոր կազմակերպված ձեռք գեկավարում էին գործադուլները: Միությունները միայն 1906 թվին վերցրին բանվորների տնտեսական պայքարի ամբողջ և լիակատար գեկավարությունը: Գործարանային արդյունաբերությունն մեջ տնտեսական պայքարն առանձնապես լայն չափով տարածվեց ամանագործ և արդյունաբերական բանվորների մեջ և շատ քիչ մետաղագործների շրջանում, վորովհետև մետաղագործները շատ էին տուժել բեպրեսիաներից, կրիզիսներից, լոկաուտից և գործադուլներից, վորոնց հարձակողական գործադուլները մեծ մասամբ անհաջող էին վերջանում: Ընդհանրապես նրանք դիմում էին պաշտպանողական բնույթ կրող գործադուլներին, վորոնք վերաբերում էին աշխատանքի ժամերին և արտադրության աշխատանքներին, վորովհետև շնորհիվ արտադրության աշխատանքների գործադուլների թիվը շատանում էր: Մասնագործական արդյունաբերությունը գտնվում էր լավ վիճակի մեջ, և պայքարը մղվում էր աշխատավարձը բարձրացնելու համար: Ժամերի կրճատման պատճառով, աշխատավարձը շատ քիչ բարձրացավ, իսկ մթերքների գները 1906 թվին այնքան բարձրացան, վոր աշխատավարձի բարձրացումը դարձավ անվանական, և բանվորների տնտեսական դրությունը մնաց նույնը, միայն ավելի բարձրացան կուլտուրական պահանջները: Ամեն քիչ մեծ հաղթանակ տարան տպագրիչները, 1905-906 թվերին տպագրական արտադրությունը բարձրացավ, և նրանց մեջ գործադուլությունը համարյա թե վերջացավ: Ռեակցիան ուժեղանալու պատճառով գործադուլներն ընդունեցին պաշտպանողական ձև, 1905-1906 թվականների գործադուլային, պայքարի հիմնական պահանջներն էին՝ աշխատանքի ժամերի կրճատում, աշխատավարձի բարձրացում, արտադրության աշխատանքների վերացում, հատավարձի փոխարինում մշտական աշխատավարձով և պրոֆսիությունների ճանաչում:

Այս պայքարների մեջ մշակվում է յերկու գործելակերպ. մասնակի գործադուլների գործելակերպ, վոր առանձնապես տարածվեց տպագրիչների մեջ, և ընդհանուր գործադուլների գործելակերպ, վոր տարածվեց մանագործ բանվորների մեջ: Բացի գործադուլներից դիմում էին և բոյկոտի, լայն պայքարի յս ձևը չզարգացավ և չունցավ մեծ նշանակություն: Տպագրիչներն ունեցին հաշտարար ատյաններ, վորոնք մշտապես գործում էին: մետաղագործների 1907 թվի վերջերին նման ատյաններ հիմնելու փորձերը չհաջողվեցին գործարանատերերի ընկերությունն գլխադրության պատճառով. գործադուլների ժամանակ պայմաններ կապելին գործում էին այս հաշտարար ատյանները: Արհեստավորների և առևտրական ծառայողների աշխատանքի ժամերը և տոնական հանգստի վերաբերյալ պարտադիր վորոշումներ մշակելու համար առաջ չեկան խառն մասնագործներ, վորոնք առանձին տեղ էին բռնում քաղաքային ինքնավարություններին կից. այս մասնագործները սկիզբ առան համաձայն ժամանակավոր կանոնների, վոր հրատարակվեցին 1906 թվի նոյեմբերի 15-ին: Առանձին դեպքերում նշանակում էին միջնորդ գաղտնիներ: Մի քանի տեղերում կապեցին կոլլեկտիվ պայմաններ, ինչպես՝ Պետերբուրգում հացագործները, տպագրիչները, նավթարդյունաբերությունն աշխատավորները և այլն:

Շատ բանվորական խմբերի, արհեստավորների և ծառայողների հեղափոխական տարիներում-գործադուլային պայքարի շնորհիվ հաջողվեց աշխատանքի ժամերը կրճատել և դարձնել 8 9 և 10 ժամ: Շատ քիչ բան հաջողվեց աշխատավարձը ավելացնելու:

վերաբերմամբ: Ռեակցիայի տարիներին բանվորները շատ հաղթանակներ կորցրին: 1906 թվին կազմակերպված գործարանատերերը ակնհայտ ուժեղ և համառ կռիվ մղել բանվորների դեմ: Բանրակեզեն արտադրող Լոձի գործարանատերերի լոկաուտը 1906 թվին նոյեմբեր, դեկտեմբեր ամիսներին գրկեց 30.000 բանվորի գործից: Այս լոկաուտը շարունակվեց ավելի քան չորս ամիս և վերջացավ բանվորների կատարյալ պարաուկթյամբ (մայրին 10 ամյա աշխատանքի որ, խուզարկություն և այլն:) Լոկաուտը տարածվեց մի շարք քաղաքներում և նահանգներում, ինչպես՝ Մինչև, Ժիտոմիր, Բերդիչև, Մոզիր, Ոդեսա, Սմոլցոն, Վարշավա, Կրեմենչուկ, Վիտեբսկ քաղաքներում: Մոզիրևսկի, Մինսկի, Գրոդնենսկի, Կիևի, Վիտեբսկի և ուրիշ նահանգներում պայքարի խստությունը և մեծությունը աչքի ընկավ խոզանակազոր՝ բանվորների դեմ հայտարարած լոկաուտը, տարածվեց և ուրիշ տեղեր Յեկատերինոսլավում, Բրիանսկի գործարանում, Կիյեվում Ժիտոմիրում, Տադանրոգում, Սարատովում, Մինսկում, Թիֆլիսում, Մոսկվայում (վերջացավ հոգուտ բանվորների): Մոսկվայում գերձակների դեմ, Պետրոգրադում հացագործների դեմ (1907 թ.): Լոկաուտների հետ միաժամանակ ստեղծվեցին և սեյուցակներ, վոր լայն չափով ոգտագործեցին Պետերբուրգի գործարանատերերը: Իշխանություն միջամտություն ձեռնառական պայքարի մեջ չփոխվեց և մնաց նույնը, ինչ վոր մինչև հեղափոխությունն էր: Միջամտությունը լինում էր հոգուտ ձեռնարկատերերի ընդդեմ բանվորների, կարգապահություն և հանգստություն պատրվակի տակ, հակառակ 1905 թվի դեկտեմբերի 2-ի որենքի վորով թույլատրվում էին գործադուլները և սենատի այն բացատրություն, վորով միություններին իրավունք էր վերապահվում ունենալու առանձին գործադուլային ֆոնդ՝ գործադուլ անողներին նպաստ տալու համար: Խիստ միջոցների, ծեծի, բանտարկությունների հետ միաժամանակ զոստիկանությունը կռիվ էր մղում բանվորական կազմակերպությունների դեմ:

Միությունները ուշադրություն դարձրին և նյութական օգնություն վրա, ոգնում էին փոխադարձաբար, բայց սահմանափակ ձևով և հաշվի էյին առնում նպատակները, տալիս էյին յերր կապ էյին ունենում պայքարի հետ, ոգնում էյին միաժամանակ և գործադուրկ բանվորներին, աալիս էյին փող, աշխատում էյին տեղավորել, տալիս էյին ճանապարհածախս: Հացագործները կազմակերպեցին բնակարանային օգնություն, շինեցին

հանրակացարան 200 հոգու համար: Համեմատական չափով լավ էր զբաղված իրավաբանական օգնությունը, իսկ բժշկականը՝ վատ:

Միությունները կուլտուրական, կրթական գործունեությունը տալիս էյին առաջնակարգ տեղ, բայց չէյին կարողանում լայն կերպով առաջ տանել այդ աշխատանքը, միջոցների բացակայություն պատճառով, չէյին մտավոր ուժեր, և վոստիկանությունը ձեռք էր առնում խիստ միջոցներ: Շնորհիվ այս պատճառների դանդաղ զարգացավ և մամուլը: Սակայն, չնայած այս բոլոր արգելքներին, լույս տեսան շատ պարբերական թերթեր, թե առանձին միությունների և թե կենտրոնական բյուրոների միջոցով:

Ռուսաստանում Պրոֆմիությունները ծնունդ առան հեղափոխական շրջանում, յերր դասակարգերի շահերի բաղխումը հասավ իր գագաթնակետին, ուստի նրանք միանգամից ընդունեցին դասակարգային պայքարի բնույթ: Բանվորական շարժումների անցյալը նույնպես ապահովում էր Ռուսաստանի Պրոֆմիությունների այս բնույթը: Մինչև միությունների առաջ գալը՝ Ռուսաստանում գործում էր Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունը, վոր բորժուական կուսակցություններից ավելի վաղ էր կազմակերպվել: Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունը ղեկավարում էր բանվոր դասակարգի անտեսական և քաղաքական քայլերը, և բանվորությունը նրան համարում էր իր շահերի արտահայտիչը և գաղափարական ղեկավարը: Միապետական իրավակարգի պայմաններն անխուսափելի կերպով ստիպեցին անտեսական և քաղաքական պայքարները միացնել, վորովհետև բանվորությունը փորձով համոզվեց, վոր անտեսական պայքարի տղատություն համար քաղաքական նվաճումներն անհրաժեշտ են:

Միությունների հիմնական անելիքն էր՝ կռիվ մղել կապիտալիզմի դեմ: Կռվի միջոց համարվում էր գործադուլը և այս նպատակի համար կազմվում էյին գործադուլային ֆոնդեր:

Պրոֆշարժումն առաջացավ հեղափոխության միջոցին, և քաղաքական պայքարը չէր կարող նրա համար ոտար մնալ: Միությունները հոկտեմբերից մասնակցեցին քաղաքական գործադուլներին, բանվորական ներկայացուցչական խորհուրդներին և ապա Պետական Դումայի ընտրություններին: Հետագա տալիսներում միությունների մասնակցությունը քաղաքական բանվորական շարժումներին չթուլացավ, վորովհետև բոլոր պայման-

ները թե քաղաքական և թե տնտեսական հրամայողաբար թե-
լազրուծ եյին բանվոր դասակարգին և բոլոր նրա կազմակեր-
պություններին չդադարեցնել հեղափոխական պայքարը և ամեն
ինչ հպատակեցնել պայքարի շահերին:

1913 թվին հայտարարվեց ապահովագրության որենք, և
բանվորներն այս որենքը ոգտագործեցին կազմակերպվելու հա-
մար, պայքար մղելով որենքի այս կամ այն կետը բարեփոխե-
լու համար, լայն բանվորական մասսաների ուշադրությունը
կենտրոնացրին քաղաքական լոզունգների վրա: Պետական Դու-
մայի չորս գումարման միջոցին ել պրոֆմիությունները միշտ
սերտ կերպով կապված էյին սոցիալ-դեմոկրատական ֆրակցիա-
ների հետ և միշտ գաղափարական կապ ունեյին սոցիալ-դեմո-
կրատական կուսակցության հետ:

Մեծամասնականների և փոքրամասնականների հայացքնե-
րի տարբերությունը Պրոֆմիությունների վերաբերմամբ գլխա-
վորապես հետևյալն էր. մեծամասնականները պրոլետարիատի
քաղաքական կուսակցությունը համարում էյին պրոլետարիատի
գոտակորգային կազմակերպության ամենակատարյալ ձև՝ Պրոֆ-
միությունների հետ համեմատած: Գտնում էյին անհրաժեշտ՝
ստեղծել սոցիալիստական հոգով պրոֆմիություններ վոչ թե նեղ
պրոֆեսիոնալ, այլ դասակարգային կոիվ մղելու համար: Մեծա-
մասնականները գտնում էյին նույնպես անհրաժեշտ միություն-
ների ներսում կազմակերպել սոցիալ-դեմոկրատական խմբակ-
ներ, միությունները շարունակ ղեկավարելու համար: Փոքրա-
մասնականների համար պրոֆմիությունները և քաղաքական
կուսակցությունը նույն արժեքն ունեյին, իսկ մի քանիսները
ներանցից ավելի գերակշռություն տալով տնտեսական պայքա-
րին, լավ կազմակերպված կուսակցության գոյությունն անհրա-
ժեշտ չէյին համարում. որինակ՝ Երևանի Երևանի տարիներին քարո-
զում էյին ցրել գաղտնի կուսակցական կազմակերպությունը և
նվիրվել լեզալ աշխատանքի: Ի հարկե, այն ժամանակների լե-
զալ պայքաների շրջանակում վոչ մի հեղափոխական կազ-
մակերպություն, մասնավորապես պրոլետարիատի քաղաքական
կուսակցություն, չէր կարող գոյություն ունենալ: Փոքրամաս-
նականները, վորպես հակակշիռ մեծամասնականների, գտնում
էյին, վոր ժամանակն և հեղափոխական պայքարը և կուսակ-
ցությունը լիկվիդացիայի յենթաբեկելու և վորոշ համաձայնու-
թյան գաղա բուրժուազիայի հետ, վորի համար և նրանք վաստա-
կեցին «Լիկվիդատոր» անունը:

Նրանք իսկապես դուրս յեկան ընդդեմ ուսական բանվո-
րական շարժման ընդհանուր տենդենցի և չունեցան մեծ ազդե-
ցություն պրոֆշարժման վրա, վորովհետե այս շարժումը չէր
ընդունում քաղաքական պայքարի չեղարկություն: Խոշոր միու-
թյունները՝ ինչպես Պետերբուրգի մետաղագործների և մի շարք
ուրիշ միություններ, ընթանում էյին սոցիալ-դեմոկրատ մեծա-
մասնականների ղեկավարությամբ, փաստապես ի կատար տե-
լով այս կուսակցության ցուցմունքները, ձեականորեն կապված
չլինելով մեծամասնականների հետ:

1906 թվի մարտի 4-ի որենքը հրատարակվուց և մասնա-
վանդ 2-րդ պետական գուման 1907 թվին ցրելուց հետո, բան-
վորական կազմակերպությունների համար ստեղծվեցին ծանր
պայմաններ, վոր մեծ չափով ազդեցին պրոֆմիությունների
գոյծունելության վրա: 1906 թվի մարտի 4-ի՝ ընկերություննե-
րին, միություններին վերաբերյալ որենքը դեռ լույս չտեսած,
մի շարք մանր միություններ, ինչպես՝ կառավարների, ալգե-
պանների և այլն, վորոնք կազմակերպվել էյին «աղատության
որերին», վոչնչացան Երևանի հարվածների տակ, ղեկտեմ-
բերյան ապստամբության պարտությունից հետո: Նրանք, վո-
րոնք կազմվել էյին մինչև աշնանային դեպքերը և զարգացել,
նույնպես և այն պրոլետարական միությունները, վորոնք այսպես
թե այնպես հենց կազմակերպվելու որից ույժ էյին հանդիսա-
սանում, պահպանեցին իրենց գոյությունը և շարունակեցին
զարգանալ:

Ցարական իշխանությունը չհամարձակվեց ուղղակի վոչն-
չացնել նրանց, մասամբ գուցե նրա համար, վոր վախենում էր
ներանց անլիզալ ձևով զարգանալուց, անլիզալ կազմակերպությու-
նից, վորոնց ավելի դժվար էր հետևել, և վորոնք իրենց եյու-
թյամբ ավելի հեղափոխական էյին և ավելի վտանգավոր միա-
պետության համար (միությունների ձգտումը դեպի քաղաքա-
կան պայքարը թուլանում է): Ցարական իշխանությունը ուժե-
ղացավ շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր բանվորների հեղափո-
խական շարժումը թուլացավ, բնկավ: Բանվորները մի քանի խո-
շոր պարտություն կրեցին ու թուլացան արդյունաբերության
կրիզիսի և խիստ միջոցների պատճառով (լուցի սովորական
խիստ միջոցներից, պետական և մասնավոր գործարաններում
բանվորների դեմ կազմեցին լուկաուաներ): Ցարական կառավա-
րությունը չէր կարող հանդուրժել պրոֆմիությունների գոյու-

թյունը, վորոնք կազմվել էին հայտարարութեան ձևով և ազատորեն մղում էին հեղափոխական ազդեցության և ղեկավարում էին բանվորների դասակարգային պայքարը:

Յարական կառավարութեանը վորոշեց խեղդել կամ դռն անվնաս դարձնել բանվորական շարժման գոյություն ունեցող միակ ձևը՝ պրոֆշարժումը: Այս նպատակով հայտարարվեց 1906 թվի մարտի 4-ի որենքը, ընկերութեանների և միութեանների մասին: Այս որենքը մի շարք խոչընդոտներ հարուցեց թե նոր միութեաններ կազմակերպելու դեմ և թե սպառնում էր կազմակերպվածների գոյությունն ու նրանց գործունեությունը: Ըստ այս որենքի պրոֆմիութեանների նպատակն էր պարզել, համաձայնեցնել անտեսական շահերը, բարելավել ընկերութեան անդամների աշխատանքի պայմանները խաղաղ ձևանպարհով հաշտեցնելով կապիտալի և աշխատանքի շահերը: Գործադուլը, վոր կապիտալիստական իրավակարգում պրոֆմիութեանների գլխավոր դերքն է, չէր թույլ տրվում: Միութեանների բացումը և փակումը փաստորեն կախված էր տեղական վարչութեանից, քաղաքապետից, նահանգապետից, վորն իրավունք ուներ միութեանների ներքին կյանքի մեջ, խառնվելու: Կենտրոնական իշխանութեան հրահանգները և տեղական վարչութեանների կամայականութեանները, հիմնվելով արտակարգ դրութեան վրա, ավելի փառացնում էին պրոֆմիութեանների դրութեանը: Ուարկվում ցուցակագրեցին և թույլ տվին 7 ընկերութեանների, իսկ 29 պրոֆմիութեանների մերժեցին: Մի քանի տեղերում, ինչպես Նիկոլայևում և Կրեմենչուգում, առանց ալկալյութեան և առանց բացառութեան ամենքին մերժեցին: Արգելված էին ժողովները, բանտարկվում էին միութեանների վարչութեանները, կատարվում էին խուզարկութեաններ, արսորվում էին միութեանի ղեկավարներին: Ղեկավարության պարտութեանից և 1906 թվի մարտի 4-ի որենքից հետո այս եր միութեանների ընդհանուր դրութեանը: Միութեաններն իսկապես անցան կիսալիզալ գործունեություն: Ռեակցիան ուժեղանալու հետ միաժամանակ ուժեղացան միութեանների դեմ ուղղված ռեպրեսիաները, խիստ միջոցները:

Գործարանային տեսուչների տեղեկութեան համաձայն Ռուսաստանի 59 նահանգներում և գավառներում առ 1-ն հուլիսի 1907 թվի գործում էին 643 միութեաններ, մերժում ստացան 187, փակվեցին 31: Վոստիկանական վարչութեան տեղեկութեան

համաձայն 1907 թվին փակվեցին 104 միութեաններ, ուրիշ տվյալների համաձայն 159, 1908 թվին—101, 1909 թվին—96, 1910 թվին—88: 5 տարվա ընթացքում մերժում ստացան 604 միութեաններ: Դադարեցին ավելի 100 պարբերական լուսավորական հրատարակութեաններ: 1907 թվի վերջերին անդամների ամենահամարական թիվը պետք է համարել 123,000 հոգի, համագումար հրավիրող մասնագործի տվյալների համաձայն գոյություն ունին 652 միութեան 246,270 անդամներով: Միութեաններ կազմվեցին 102 արդյունաբերական ճյուղերում: 1907 թվականից հետո միութեաններն ավելի շատ էին փակվում, քան թե նորերն էին բացվում, և միայն շատ քչերը դիմացան մինչև 1912 թվականի բանվորական շարժման նոր ալիքը, յերբ կենդանութեան ստացավ և՛ բանվորական պրոֆեսիոնալ շարժումը:

Մարտի 4-ի որենքի գործադրութեանը և վոստիկանական խիստ միջոցները շարունակվեցին և՛ 1912—1914 թվականներին, բանվորների բարձր տրամադրութեան որերին: Այժմ նրանց դեմ կանգնած էր հետզհետե ամող բանվոր դասակարգի հեղափոխական ուժը: Բանվորները քաղաքական պայքարի մեջ կրած պարտութեանից և արդյունաբերութեան ծանր ճգնաժամի հետևանքներից ուշքի էին յեկել և կազդուրվել: Հաճախ որենքները խախտվում էին, կոխվել վոստիկանական վտանգութեանների դեմ ավելի ուժեղացավ, բանվորական շարժման զարգացման հետ միասին զարգացավ և Պրոֆշարժումը: Այս ցույց և տալի, վոր պրոֆշարժումը համարյա թե խեղդված էր 1907 թվին և հետագա տարիներին վաղ թե նրա համար, վոր գոյություն ուներ մարտի 4-ի որենքը, և գործադրվում էին վոստիկանական խիստ միջոցներ, այլ վորովհետև բանվորական քաղաքական և անտեսական պատճառների շնորհիվ, ցարական իշխանութեան ուժի դեմ չկար հեղափոխական ուժ, և ցարական կառավարութեանը կարողացավ հրատարակել մարտի որենքը և դիմել խիստ միջոցների: Հետևյալ թվերը ցույց են տալիս, թե ինչպես հետզհետե թուլացավ բանվորական շարժումը.

1905 թ.	տեղի ունեցած	գործա-	13,995	գործարան-	մասնակ-	2,863,000	բան.
		գործեր		ներում	ցույցային		
1906	»	»	»	6,114	»	»	1,108,401
1907	»	»	»	3,573	»	»	740,000
1908	»	»	»	892	»	»	176,110
1909	»	»	»	340	»	»	64,186

1910	222	46,623
1911	422	256,300

Փոքրամասնականները նույնիսկ չեյին ել ցանկանում, վոր սապարեզ գա վերոհիշյալ ուշժը: Նրանք պնդում եյին, վոր Ռուսական Հեղափոխությունն արդեն վերջացած ե, վոր Ռուսաստանը բռնել ե պարլամենտարիզմի ճանապարհը, պայքարը պետք ե վարել լեզալ ձևով, մինչդեռ մեծամասնականները հաստատում եյին, վոր Ռուսաստանում հեղափոխությունը կանգ ե առել ժամանակավորապես, վոր հեղափոխությունը դեռ չի վերջացել, վոր պետք ե բռնելի նորից ու տապալի միապետությունը: 1912—1914 թվականները, Պետերբուրգի անցքերը 1914 թվին ե վերջապես 1917 թվի հեղափոխությունը հաստատեցին, վոր մեծամասնականների նստադժառ ուղին ճիշտ եր:

Թե միությունների ներսը ե թե շուրջը կատարի պայքար կար մեծամասնականների ե փոքրամասնականների միջև, վոր առանձնապես սուր կերպարանք ընդունեց 1912—1914 թվերին: Պայքարի վերջավորությունը պետք ե ցույց տալ, թե բանվորական շարժումը մասնավորապես Պրոֆշարժումը արդյոք պարլամենտական (միապետական իրավակարգում, կալվածատերերի 'Դումայում) պայքարի ե պետիցիաների ուղղիով պետք ե ընթանա, թե հեղափոխական ճանապարհով՝ անխնա դասակարգային կռիվ մղելով միապետության ե կապիտալիզմի դեմ: Բանվոր դասակարգը ե պրոֆշարժումն ընտրեցին վերջին ճանապարհը, ոգովելով արդյունաբերության նպաստավոր դրությունից, նրանք յեռանդով առաջ տարան գործադուլային տնտեսական պայքարը ընդդեմ գործարանատերերի: Փոքրամասնականները խիստ կերպով բողոքեցին ե խորհուրդ եյին տալիս բանվորներին գործադուլ չանել ե չվողելորվել: Բանվորները մղում եյին ե՝ քաղաքական պայքար միապետության դեմ, պատրաստվում եյին տալ վերջնական հարված ե տապալել: 1912 թ. մայիսի 1-ի գործադուլին միայն Պետերբուրգում մասնակցեց 200.000 բանվոր, իսկ ամբողջ Ռուսաստանում 500.000 հոգի: 1913 թվին գործադուլների թիվը հասավ 2142-ի, 861.000 բանվորների մասնակցությամբ: 1914 թվին տեղի ունեցավ 3543 գործադուլ 1.337.000 բանվորների մասնակցությամբ, այս գործադուլներից 969-ը տնտեսական եր՝ 278.347 բանվորների մասնակցությամբ, քաղաքականը—2,565, 1.059.111 բանվորների մասնակցությամբ:

Կապիտալիստները բանվորների դեմ կովելու համար դիմեցին լոկաուտների, սակայն բանվորական շարժումը հետզհետե ավելի տարածվեց:

Վրա հասավ պատերազմը, վոր ծագեց կապիտալիստների մեջ՝ շուկաները բաժանելու համար, ե բանվորական շարժումը կանգ առավ, բոլոր կազմակերպությունները քարուքանդ յեղան. պրոլետարիատը կամաց-կամաց հավաքեց իր ուշժերը, ուշքի յեկավ: Բուրժուազիան ե կառավարությունը փորձ արին ընտելացնելու պրոլետարիատին զինվորա-արդյունաբերական կոմիտեների միջոցով ե ստեղծել տնտեսական խաղաղություն յերկու անհաշտ դասակարգերի միջև, մի կողմից՝ պրոլետարիատի, իսկ մյուս կողմից՝ բուրժուազիայի ե կալվածատերերի: Փորձը հանդիպեց անհաջողության: Պրոլետարիատն այս անգամ ել ընտրեց դասակարգային պայքարի ճանապարհը: Սկսվեց բանվորների մասնակի շարժումներ, վոր հետզհետե ընդարձակվեցին ու տարածվեցին, ե քանի մոտեցավ կալվածատերերի ե բուրժուազիայի համար ճակատագրական 1917 թիվը, այնքան լայն մասսաներ գրավեցին:

II

ՓԵՏՐՎԱՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՅԱՆ ՇՐՋԱՆ

Պրոֆեսիոնալ միությունների յեվ միջմիութենական մորմենների կազմակերպումը: Նրանց առաջ զարգացումը: Կազմակերպական ժեմաբառության պայմանները յեվ բնույթը:

Միապետության դարավոր լուծն ընկավ: Բանվոր դասակարգն արագությամբ ստեղծեց Զինվորական ե բանվորական ներկայացուցիչների խորհուրդներ—իր հեղափոխական պայքարի մարմիններ, վորոնք իրենց թուլության պատճառով իշխանությունը կամավոր կերպով զիջեցին Պետական 'Դումայի կոմիտեյին ե բուրժուական ժամանակավոր կառավարության:

Փողոցներում զինված ընդհարումները դեռ չվերջացած՝ բանվորական ներկայացուցիչների խորհուրդների հետ միաժամանակ, յերկու մայրաքաղաքներում ել կազմվեցին պրոֆմիություններ: Միություններ կազմվեցին տնտեսության բոլոր արտադրությունների ե ճյուղերի մեջ աշխատող բանվորներից ե հենց առաջին որերից դարձան մասնաշաղկան կազմակերպություններ: Մոսկվայի մետաղագործական միության հիմնադիր ժո-

դովին, վոր կայացավ մարտի 29-ին, միությունն ուներ 16,423 անդամ: Պրոֆմիություններն կազմակերպման հետ միաժամանակ կազմակերպվեցին և նրանց տեղական կենտրոնական բյուրոներ: Արդեն մարտի կեսին գործում էին կենտրոնական բյուրոներ Պետերբուրգում և Մոսկվայում: 1917 թվի հունիսին, պրոֆմիությունների 3-րդ կոնֆերանսին, Մոսկվայի մետաղագործների միությունն ուներ 50,000 անդամ, իսկ Պետրոգրադինը 170,000: Տղադրիչներն առանց բացառության համարյա թե ամենքը կազմակերպվեցին: Հենց հեղափոխության առաջին օրերից նկատվեց բոլոր արտադրութայններում և քաղաքներում միությունների արագ աճում: Մարտ—ապրիլ ամիսներին կազմակերպվեցին միություններ 74 արտադրական ճյուղերում, մայիս—հունիսին՝ 35 արտադրութայններում, իսկ 1917 թվի յերկրորդ կեսին կազմակերպվեցին միայն 12 արտադրութայններում: Յերկրորդ Համառուսական կոնֆերանսին ներկայացան 967 միություններ 1.475.429 անդամներով և 51 կենտրոնական բյուրոներ, վորոնք ունեյին 1.120.819 անդամ: Ներկայացուցիչ ուղարկված մետաղագործների թիվը եր 387.110, մանածագործ բանվորներինը՝ 187.560, տպագրիչներինը՝ 55.291, կարանտյուներինը՝ 51.545, տախտակագործներինը՝ 28.601, առևտրա-արդյունաբերական ծառայողներինը՝ 45.981:

Պրոֆշարժման 1905—1914 թվականների շրջանի փորձառությունը վորոշ աստիճան թեթևացրեց միությունների կազմակերպման գործը 1917 թվին, արդեն պատրաստի կային գործունյա, կազմակերպիչ խմբակներ: Հին փորձված ույժերը հաջողութամբ և մեծ թափով անցան գործի և կազմակերպեցին միություններ:

Միությունների համառոտած արագ զարգացման վրա ազդեցություն ունեցան վոչ միայն քաղաքական բնույթ կրող պատճառները, այլ և միությունների լիակատար ազատությունը և անտեսականը, վորը հիմնական պատճառն էր բանվորական շարժումների ընդհանրապես և պրոֆշարժման մասնավորապես:

Բանվորների թե անտեսական դրությունը և թե աշխատանքի պայմանները չափազանց վատացան, իսկ կապիտալիստների տոկոսները մեծ թուլիքներով ավելացան: Պատերազմի սկզբում ուսական արդյունաբերութայն համար ստեղծվեց տարածված դրություն, բայց պետական զինվորական պատվերները շատով փոխեցին դրությունը: Պատերազմական նյութերի ար-

տադրությունը, տալով մեծ ոգուտներ, պահանջում էր արդյունաբերությունից մեծ լարվածություն: Արդյունաբերությունն ուժեղացավ, մանավանդ մետաղագործական արտադրությունը: 1915 և 1916 թվականներին մետաղագործ բանվորների թիվն ավելացավ 49, 5 0/0-ով: 1913 թվին (խաղաղ ժամանակի ամենահաջող տարին) մետաղագործ բանվորների թիվն էր 868,771 հոգի, 1914 թվին 847,756, 1915 թվին 961,309 իսկ 1916 թվին հասավ 1,268, 543 հոգու: *) Միաժամանակ պատերազմը կլանում էր շատ միլերքներ, վորոնց զգալի պակասության պատճառով բարձրացան գները: Մոսկվայում պարենային անհրաժեշտ միլերքների գները 1914 թվին, համեմատած 1913 թվի գների հետ, միջին թվով բարձրացան 20, 60 0/0-ով, 1915 թվին՝ 86 0/0-ով (Прокопович «Война и народное хозяйство», стр. 146): Ամրող Ռուսաստանում 1915 թվին բոլոր միլերքների գները բարձրացան համարյա 50 տոկոսով (Война и дороговизна в России, заграничное издание П. К. Р. С.-Д. Р. П. (большевики): Իսկ աշխատավարձը բարձրացավ զանազ: Աշխատավարձը չափազանց հետ էր մնում պարենի աճող գներից: Բանվորների և ծառայողների աշխատավարձը կորցրեց իր արժեքը, և նրանց անտեսական դրությունը վատացավ: 1914 թվի Մոսկվայի գործարանային շրջանի բոլոր բանվորների տարվա աշխատավարձը 1913 թվի հետ համեմատած բարձրացավ մեկ տոկոսով, 1915 թվին—15 տոկոսով: Հասակավոր ազամարդկանց աշխատավարձը 1914 թվին բարձրացավ 2 տոկոսով, 1915 թվին—19 տոկոսով (Прокопович, стр. 143—144): Սորա հետ միասին պետք է ի նկատի առնել, վոր գործարանատերերի վկայության համաձայն, շնորհիվ մի շարք պատճառների, բանվորների աշխատանքի արտադրությունը բարձրացավ 20-25 տոկոսով: Այսպիսով աշխատավարձի չնչին բարձրացումը մինչև անգամ չէր ծածկում աշխատանքի արտադրողականության աճումը:

1915 թվին գործադուլները չբարեկալեցին բանվորների դրությունը: Սրանով պրաք և բացատրել, վոր 1916 թվին քաղաքական շարժումն ուժեղացավ և ուրիշ պատճառների հետ միասին առաջացեց միապետությունը: Սրանից հետո բնականաբար սկսեց վարդապետ անտեսական շարժում: Ամեն տեղ սկսեցին գործադուլներ, պահանջեցին աշխատավարձի բարձրացում, աշ-

*) Տես А. Гуревич. «Всероссийский союз рабочих металлистов».

խատանքի ժամերի կրճատում և այլն: 1917 թվին առաջին անգամն է, վոր առևտրական հիմնարկությունների համարյա բոլոր ծառայողները մասնակցեցին գործադուլային պայքարին: Չկադմակերպված միությունները չկարողացան ղեկավարել տնտեսական պայքարը, վճռել շատ կոնֆլիկտներ: Միություններին ոգնության հասան բանվորական ներկայացուցչական խորհուրդներն իրենց աշխատանքային մարմիններով, վորոնք կատարում էին միություններին հատուկ գործեր, յերբ այս կամ այն արտադրությունների մեջ գոյություն չունեին միություններ, և կամ թե շատ թույլ էին: Աշխատանքային մարմինները վորոշ չափով լրացնում էին կենտրոնական բյուրոնների թուլությունը: Բանվորական ներկայացուցչական խորհուրդները ստեղծեցին հաշտեցնող ատյաններ, կոնֆլիկտային դատարաններ, աշխատանքի բորսաններ և թեթևացրին բազմաթիվ ցրված ու թույլ միությունների գործունեությունը:

Արագությունը բազմացան միությունները, շտապ ձևով կազմակերպվեցին միությանց ապարատները, մեծ մասամբ զուրկ ընդհանուր ղեկավարությունից, լարված քաղաքական պայքարի մթնոլորտում, տենդային, տարերային տնտեսական գործադուլներ և կոնֆլիկտներ այս ամենը չեր կարող նպաստել միությունների ամրանալուն: Հնորհիվ վերոհիշյալ պայմանների չկար կազմակերպչական միությունություն, տարերային շարժումը չեր յենթարկվում հսկողության, և մենք տեսնում ենք առաջին վարկյանից ըստ արտադրության կազմակերպվող միությունների կողքին նեղ՝ արհեստակցական միություններ—մանտյորներ, հնոցապանների և այլն: Այս հանգամանքները դժվարացրին տնտեսական պայքարը: Ճիշտ է այժմ արտադրողական սկզբունքից ավելի քիչ շեղումներ էին նկատվում, քան նախկին շրջանում, և այժմ այն տեղ, վորտեղ կազմակերպվում էին արտադրողականության սկզբունքով, կազմակերպվում էին գիտակցորեն, թեև մեծ դժվարությամբ: Պրոֆմիությունների 3-րդ կոնֆերանսում ընդունվեց արտադրողական սկզբունքը, կազմակերպչական հարցին վերաբերյալ բանաձևով (3 և 4-րդ կետ): Ծնորհիվ վերոհիշյալ հանգամանքների, միությունների ապարատները թույլ էին, հապճեպ կազմակերպված, չկարողացան կանոնավորել միանգամից մի քանի շարաթվա և մի քանի ամսվա մեջ աճող միությունները: Նրանք չկարողացան մտցնել դիսցիպլինա, վորովհետև քաղաքական և տնտեսական պայքարի մեջ

դաստիարակված բանվորները սպանված էին պատերազմի դաշտում և նրանց փոխարինել էին գյուղից յեկածները, մանր բուրժուական տարերը, նմանապես անչափահասները և կանայք: Այս բոլոր տարրերի համար խորթ և ոտար էր դասակարգային դիսցիպլինան:

Պրոֆշարժման ձևավորումը կատարվեց նույնպես տարերային ձևով, ինչպես և միությունների զարգացումը: Համենայն դեպս միությունների ղեկավարներն աշխատեցին հետ չմնալ կյանքից, ըմբռնեցին պրոֆշարժումը և կազմակերպությունները հնազանդեցրին իրենց: Տնտեսական պայքարն առիթ տվեց համարյա բոլոր միություններին կազմել գործադուլային կոմիտեներ, կոնֆլիկտային մասնաժողովներ, աշխատանքի բյուրոներ և տարիֆ մշակող մասնաժողովներ: Ղեկավարությունը հեշտացնելու համար ավելի խոշոր միությունները կազմակերպեցին ռայոնական ճյուղեր և գործարանային կոմիտեներ. հաճախ կազմակերպվում էին գործարանային կոմիտեներ առանց պրոֆմիությունների և շատ անգամ էլ պրոֆմիություններից վաղ, անմիջական կռիվ մղելով խաղեյինների և արտադրությունների գլուխ կանգնած վարչությանը դեմ: Հեղափոխություն առաջին ամիսներին պրոֆմիությունները շնորհիվ իրենց թուլության և աննպաստության չդարձան կազմակերպիչ կենտրոններ, ամբողջ բանվորական մասսաներին չկարողացան կազմակերպել, և գործարանային կոմիտեները հեռացան ու միությունների հետ գուզընթացաբար կազմեցին գործարանային կոմիտեներ կենտրոնական խորհուրդներ, վորոնց գլխավոր ֆունկցիան արտադրությունների վրա հսկելն էր: Լավ և ուժեղ կազմակերպված միությունը հենց սկզբից մետաղագործների միությունն էր. այս միությունը տվեց շատ գործիչներ թե պրոֆշարժման և թե քաղաքական կազմակերպչական գործի համար:

Կենտրոնական բյուրոները այն ժամանակ չունեին ղեկավարող ֆունկցիաներ այժմյան հասկացողությամբ. նրանք իրենց էությունամբ և ձևականորեն հանդիսանում էին ոգնող մարմիններ և հաշտեցնում էին ու համաձայնեցնում միությունների, գործունեությունը, գլխավորապես նրանց քաղաքական քայլերը: Հետագայում, յերբ զարգացան և ուժեղացան նրանց ապարատները, և միություններն ապարկեց յեկան իրենց միությունակ կազմակերպված գործունեությամբ, ակդական միություններն սկսեցին հեղհեղեղ ղեկավարող ֆունկցիաներ ձեռք բերել: Կենտրոնական բյուրոները

կանոնավոր կերպով չէլին ստանում միություններից անդամավճարները, վորովհետև մեծ մասամբ միությունների մեջ անդամավճարների հարցը չէր կանոնավորված: Կենտրոնական բյուրոներում միությունների ներկայացուցիչների համար չկար միատեսակ ձև և միորինակություն: Կենտրոնական բյուրոները, չնորհիվ չզարգացած և թույլ ապարատների, չէլին կարողանում մշակել ընդհանուր կանոնադրություններ, հրահանգներ, չէլին կարողանում ուսումնասիրել աշխատանքի վերաբերյալ հարցերը վորոնք առանձին միությունների ուլիերից բարձր և ին, չէլին կարողանում զեկավարել տնտեսական պայքարը, տալ իր ժամանակին ինֆորմացիա, կազմակերպել մամուլ, կազմակերպել նոր միություններ: Միայն 3-րդ կոնֆերանսից հետո կենտրոնական բյուրոների գործնեություն մեջ, վոր վերակոչվեցին պրոֆմիությունների խորհուրդներ, նկատվում և կանոնադրություն, բայնանում և նրանց ֆունկցիաները, իսկ վորպես զեկավար, նրանք ասպարեզ յեկան միայն Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո:

Զանազան քաղաքների կենտրոնական բյուրոներն ու միությունները միմիանց հետ չէլին կապված կանոնավոր ձևով պրոֆմիությունների 3-րդ կոնֆերանսի հրավիրման նախաձեռնությունը իր վրա վերցրեց Համառուսական բանվորական և զինվորական ներկայացուցիչների խորհրդակցությունը (ապրիլամսին), վորը բանվորական հարցին վերաբերյալ մի քանի վորոշումներ ընդունելով, հարձնարարեց Պետրոգրադի բանվորական ներկայացուցիչների խորհրդի աշխատանքային բաժնին Մոսկվայի և Պետրոգրադի կենտրոնական բյուրոների հետ միասին հրավիրել պրոֆմիությունների համառուսական կոնֆերանս: Ընարվեց կազմակերպչական մասնաժողով և հունիսի 20-ին բացվեց 3-րդ կոնֆերանսը, վորը հիմք դրեց միացած համառուսական պրոֆշարժման և ուրվագծեց պրոֆմիությունների նախնական ուղին ըստ արտադրողական սկզբունքի: Վորոշվեց միությունց կենտրոնացման և տնտեսական պայքարի գործեկակերպի ընդհանուր ուղին (պ. 5—8): Կոնֆերանսը նույնպես հատուկ բանաձև ընդունեց գործարանային կոմիտեների վերաբերմամբ, վոր պեաք և նրանք հպատակվեն պրոֆմիություններին, վորովհետև այդ միջոցին արդեն բավական պարզ նկատելի յեղավ, վոր գործարանային կոմիտեները հեռանում են մեություններից և յուրացնում են միություններին հատուկ ֆունկցիաներ ու խան-

դարում առանց այն ևլ բանվորական կազմակերպությունների թույլ միությունը: Կոնֆերանսն ընդունեց, վոր գործարանային կոմիտեները միությունների հենարաններն են: Այս բանաձևը շատ միությունների համար վոչ մի գործնական հետևանք չունեցավ այն պարզ պատճառով, վոր միություններն ուլի չունելին կատարելու այն բոլոր ֆունկցիաները, վոր առաջացրել ևր հեղափոխությունը, մանավանդ արտադրություն վրա հսկելու գործը նրանք չկարողացան իրենց ձեռքն առնել: Բացի սրանից այնպիսի միությունների մեջ, ինչպես տարալիչների միությունն և, հսկողություն հարցի նկատմամբ, միությունները և կոմիտեները խիստ կերպով բաժանվում են իրարից: Միության զեկավարները—փոքրամասնականները, համաձայն չէլին բանվորական իրական հսկողություն ունենալու սկզբունքի հետ, իսկ կյանքը բանվորներին և գործարանային կոմիտեներին ստիպում ևր իրականացնել հսկողությունը: Կոնֆերանսն ընդունեց բանաձև հետևյալ հարցերի վերաբերմամբ. 8-ժամյա բանվորական որվա, գործադրություն, կանանց աշխատանքը պաշտպանելու, հաշտարար առյաններ և աշխատանքի վաբուություն, բանվորական քարտուղարություն, բանվորական մամուլի, պրոֆմիությունների մունիցիպալ քաղաքականություն, բանվորական կոոպերացիայի և պրոֆմիությունների կուլտուրական գործնեություն մասին:

Բոլոր բանաձևերի վրա ազդեց այս կամ այն ձևով այն պայքարը, վոր տեղի ուներ կոնֆերանսում յերկու գլխավոր հոսանքների—փոքրամասնականների և մեծամասնականների մեջ: Աննշան մեծամասնությունը եսերների և փոքրամասնականների կողմն ևր, ուստի և այն բանաձևերի մեջ, վորոնք վերաբերում են հիմնական հարցերին, արտացոլում են այս համակերպվող կուսակցությունների—փոքրամասնականների և եսերների հայացքները, վարագուրված թափանցիկ և ծանձաղ հեղափոխական բաներով: Կոնֆերանսն ընտրեց պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհուրդ: Ընդունվեց առաջին համառուսական պրոֆմիությունների համագումարի կանոնադրությունը, վորի հրավիրումը հանձնարարվեց պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհրդին:

3-րդ կոնֆերանսում սկիզբ դրվեց ամբողջ Ռուսաստանում պոլություն ունեցող մեաաղագործ միությունների միացման, կայացում մեաաղագործների ներկայացուցիչների խորհրդակցու-

թյուն, և ընտրվեց մետաղագործների համառուսական միության ժամանակավոր կենտրոնական կոմիտե: Մյուս միությունները նույնպես ողտադործեցին կոնֆերանսը և հող պատրաստեցին բոլոր միություններին միացնելու համար: Յերկաթուղային և փոստ-հեռագրական ծառայողների միությունները հենց սկզբից կազմվեցին համառուսական մասշտաբով և առանձնակի տեղ են ընտրվում այն ժամանակվա պրոֆշարթման մեջ, շնորհիվ այն քաղաքական դերի, վոր կատարեցին նրանք: Միությունների մեծամասնությունը ձևակերպվեց և կազմեց համառուսական միություններ միայն կոնֆերանսից հետո, իսկ մի քանիսներն և՛ Հոկտեմբերյան Հեղափոխությունից հետո:

Պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհրդի աշխատանքներն ազդեցին պրոֆշարթման ընդհանուր դրություն վրա: Խորհուրդը չկարողացավ այնպիսի մի մարմին դառնալ, վոր ղեկավարեր ամբողջ շարժումը, խանգարում էլին միությունների մեջ գոյություն ունեցող դանդաղ կուսակցական խմբավորումները, լարված քաղաքական պայքարը, միջոցների և ապարատի բացակայությունը և չէր կանոնավորված հարաբերությունը տեղական միությունների հետ:

Պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական Խորհուրդը ստիպված յեղավ մասնակցել հանրապետության քաղաքական և տնտեսական որդանների աշխատանքներին՝ վճռել կոնֆլիկտներ, վոր տեղի ունեցան պրոֆմիությունների մեջ Միաբիրակում և Դոնի շրջանում, միությունների ներսում՝ նոր տարիքի և գործադուլի առթիվ յերկաթուղայինների միության մեջ:

Յ-րդ կոնֆերանսը սահմանափակվեց լոկ բանաձևերով, առանց գործնական ցուցմունքներ տալու՝ թե ինչպես պետք և իրականացնել մասնավորապես արտադրողական սկզբունքի վրա հիմնված միությունները և նրանց փոխհարաբերությունները: Պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհուրդը կանգնեց խոշոր բարդությունների առաջ շնորհիվ այն հանգամանքների, վոր շատ կազմակերպություններ սխալ ձևով էլին մոտիկանում այս հարցին: Պետրոգրադի փայտագործ բանվորները հոկտեմբերին հայտարարեցին գործադուլ և իրենց հետ գործադուլին միացրին և այն փայտագործ բանվորներին, վորոնք աշխատում էլին մետաղագործական, մանածագործական և ուրիշ գործարաններում, չնայած, վոր նրանք մտնում էլին տար-

բեր գործարանների, տարբեր արտադրողական միությունների մեջ և վարձատրվում էլին ըստ իրենց միությունների տարիքի: Գործը բարդացավ նրանով, վոր շնորհիվ այս ձևի գործադուլի մի քանի գործարանների համար ստեղծվեց վտանգավոր դրություն, և գործանանները կարող էլին կանգ առնել. սակայն հարցը վճռվեց Հոկտեմբերյան ապստամբության (отчет ВЦИК за 1917 г.):

Այս մի որինակն է: Համբարական և Արհեստակցական տենդենցը շատ ուժեղ էր վոչ միայն բանվորական մի քանի խմբակների մեջ, այլև գործիչների մեջ, պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհուրդը, ինչպես և միությունների տեղական խորհուրդները, ստիպված էլին առանձին ուշադրություն դարձնել այս հարցի վրա:

Կենտրոնական խորհրդի աշխատանքները խոչընդոտների էլին հանդիպում շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր չկային փորձված և հեղինակավոր հրահանգիչներ, վորոնց ահազին պահանջ կար, և տուժում էր կազմակերպչական գործը: Կազմակերպություն թուլություն պատճառով շատ անգամ շարժումը սկսվում և վերջանում էր առանց նրանց: Դոնի շրջանից հաղորդեցին, վոր միությունները չեն կարողանում տնտեսական պայքարը ղեկավարել: Միությունների թուլությունը առիթ էր տալիս բանվորական ներկայացուցիչների խորհրդին վերցնել տնտեսական պայքարի նախաձեռնությունը, և այս հողի վրա տեղի էլին ունենում ու սուր կերպարանք ընդունում թյուրիմացություններ և կոնֆլիկտներ, վորովհետև բանվորական ներկայացուցիչների խորհրդում նստած էլին մեծ մասամբ փոքրամասնականներ և եսերներ, վորոնք բուրժուական կառավարության վերաբերմամբ համակերպող քաղաքականություն էլին վարում: Բանվորները մի քանի դեպքերում հրաժարվեցին հպատակվել նրանց (Դոնի ավագանում, Մակեյևկում հրաժարվեցին գործադուլը դադարացնել): պրոֆմիությունները, չնայած իրենց անգամների շատությունը, այնքան թույլ էլին, վոր նրանց թուլացեցները գրավվում էլին (отчет В. Ц. К. за 1917 г., стр. 19): Խոշոր քաղաքներում, առանձնապես Պետրոգրադում և Մոսկվայում միություններն ավելի ուժեղ էլին, քան դավառներում, և չնայած ապարատների անկազմակերպության, ունեյին մեծ ազդեցություն, վորովհետև գտնվում էլին բանվորական հեղափոխական շարժման կենտրոնում, ազդելով իրենց ուժով թե

բուրժուազիայի վրա, վոր իշխանության ղեկավարն էր, և թե փոքրամասնականների և եսերների վրա, վորոնք հարմարվում էյին բանվորական և զինվորական ներկայացուցիչների խորհուրդներին, տեսնելով, վոր նրանք աշխատում են ժամանակավոր կառավարության հետ ձեռք ձեռքի տված:

Այն ժամանակ, յերբ հակահեղափոխություն պատրաստող ուժերի հետ միացած սկսվեց արդյունաբերողների կազմակերպված սաքստածը, Դոնի Ավագանու, պրոֆմիությունները չեյին հանգիստնում կանոնավոր, մի ծրագրով կազմակերպված ուժ և չեյին յենթարկելու ընդհանուր ղեկավարության:

Բայց հարցերը վճռելու համար դեռ չեյին ձեռք բերել փորձառություն, զուրկ էյին ղեկցիպլինայից, միություններն ըստ արտադրական սկզբունքի դեռևս ուրվագծվում էյին. ուստի չնայած, բանվորների այն հսկայական թվին, վոր մտնում էր միությունների մեջ, չունեյին իրենց թվի համեմատ այն ուժը, վոր նրանք կարող էյին ունենալ, յեթե լինեյին լավ կազմակերպված՝ վորակը չէր համապատասխանում թվին: Բանվորների տարերային հավաքագրումը և նրանց կարճ ժամանակամիջոցում հսկայական մասշտաբով միությունների մեջ համախմբվելը, ինչպես այլ 1917 թվին յեղով, անհնար դարձերեց կազմակերպել նրանց վորպես գործող բանակ: Սակայան կազմակերպչական պակասությունները մեծ մասամբ չքացան շնորհիվ հեղափոխական վոգեությունից, և այն ատելությունը, վոր գոյություն ուներ ղեկի բուրժուական իրավակարգը, պահպանեց բանվոր մասսաներին համակերպվող քաղաքականության թույնից:

**ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀՐԱՆԵՑՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՅԵՎ ՆՐԱ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ: ԻՆՉՈՒ ՅԵՐ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ: ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՅԻՆ ԿՈՍԻՏԵՆԵՐՆ ԻՆՉՊԵՍ ԻՐԱԳՈՐԾԵՑԻՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ:
ՊՐՈՖՄԻՈՒԹՅՈՒՆԵՐԻ ԴԵՐԸ**

Պրոֆշարժումը մինչև Հոկտեմբերյան Հեղափոխությունը՝ զարգացավ բուրժուական հակահեղափոխական շրջանի անհնա-կատաղի պայքարի մթնոլորտում, յերբ իշխանությունը գտնվում էր բուրժուազիայի ձեռքին: Բոլոր անտեսական բռնկումների մեջ ընդգծվում էր անհաշտ դասակարգային պայքարը: Կապիտա-

լիզմը, վոր ձեռնարկությունների կողմ կազմակերպությունն էր հանգիստնում, ցույց էր տալիս ուժեղ դիմադրություն: Այս հանգամանքը Ռուսաստանի բանվոր դասակարգին զրդում էր, ինչպես և առաջ, առանց թուլանալու առաջ տանել քաղաքական պայքարը՝ վոչ թե բուրժուական իրավակարգին հասուկ ազատություն ձեռք բերելու, բանվոր դասակարգը արդեն ճաշակել էր այդ որինակ ազատությունը, այլ առաջ տանել պայքարը կապիտալիստներին և կալվածատերերին տապալելու համար: Դասակարգային պայքարի ազդեցությունն և, վոր բանվորներն, ընտրեցին այս ճանապարհը, վորի վերջնական նպատակն և հաստատել սոցիալիստական իրավակարգ: Բուրժուական կառավարությունից բանվորությունը սպասելիքներ չունեյր: Պրոֆմիությունները, վոր կազմվել էյին հեղափոխական շրջանում և լցվել էյին հեղափոխական տարրերով, չեյին կարող անհամապատասխանել նեղ անտեսական պայքարի շրջանակով, մանավանդ վոր անտեսական պայքարն անխզելի կերպով կապված էր բանվոր դասակարգի քաղաքական հաջողությունների և անհաջողությունների հետ: Պրոֆմիությունները մտնում էյին քաղաքական պայքարի մեջ ընդդեմ բուրժուազիայի, շատ անգամ անկախ ղեկավարների ցանկությունից և յերբեմն էլ նրանց ցանկության հակառակ:

Զգալով, վոր վստից մինչև գլուխ սպառազինված կապիտալիզմի դեմ պետք է ունենալ ուժեղ կազմակերպություն, պրո-լետարիատը մասսաներով մտնում էր պրոֆմիությունների մեջ:

Իշխանություն ձեռք ձգելու համար բանվոր դասակարգը դրաց պայքարի անհրաժեշտություն, յերբ տեսավ, վոր իր տրեստեսական հաղթությունները հաստատուն չեն, և աշխատավարձի բարձրանալը վոչ մի արժեք չունի, քանի վոր բուրժուազիան աշխատավարձը բարձրացնելու հետ միաժամանակ բարձրացնում էր և գները. այս բանը բուրժուազիայի համար դժվար չէր, քանի վոր նրա ձեռքին էյին անտեսական կազմակերպությունները—սինդիկատներն ու տրեստները:

Բուրժուազիան գտավ անհարմար բանվոր դասակարգի դեմ գործադրել այն միջոցները, վորոնք գործադրվեցին 1905, 1906 թվականներին, այսինքն լոկաուտներ և սև ցուցակներ. այս միջոցը վստեղավոր էր: Բուրժուազիայի գործելակերպը հենց հեղափոխության առաջին օրերից վորոշվեց—բռնել զինվածների ճանապարհը, հետզհետե բաժանել և թուլացնել պրոլետարիատի հեղափոխական ուժը, կազմալուծել պրոլետարիատին և տալ

վերջնական հարված: Բայց որչեղտիվ պայմանները բանվոր դասակարգին թեկադրում էին վարել անխնա պայքար, առանց մորևե գիշտումների: Բանվորական շարժումների փորձերը չմնացին անհետանալ: Պետրոգրադի գործարանատերերի ընկերությունը հենց առաջին փորձից հետո՝ բանվորական Պատգամավորների խորհրդի հետ 8-ժամյա բանվորական որվա վերաբերմամբ՝ կատարած համաձայնությունը սահմանափակել միայն Պետրոգրադի շրջանով, բանվորները նպատակ դրին դիմադրել, լավ հասկանալով, վոր այս հաղթությունը պետք է ամրապնդել համապետական մասշտաբով, հակառակ դեպքում նա չի կարող հասնել իր նպատակին և լինել հաստատուն: Ութ ժամյա բանվորական որվա համար սկսվեց կատաղի պայքար բանվորների և գործարանատերերի միջև: Այս պահանջին ավելացան և ուրիշ պահանջներ—վոր բանվորների արձակելը և ընդունելը պետք է կատարվի գործարանային կոմիտեների միջոցով, վոր պետք է մտցնել պետական ապահովագրություն, աշխատավարձը բարձրացնել, սահմանել գործարանային կոմիտեների հսկողություն գործարանների կառավարիչների և վարչությունների վրա: Պայքարն առանձնապես ուժեղացավ բանվորներին գործարանային կոմիտեների միջոցով ընդունելու և արձակելու ու գործարաններում բանվորական հսկողություն նշանակելու հարցերի շուրջը: Ժամանակավոր կառավարությունը արդյունաբերության մինիստրությունը Բոգոսլովսկու հանրադրությանարեղական շրջանի ներկայացուցիչ Յեյդլերին հարցապնդում է անում, թե վարչությունը համաձայն և արդյոք արձակել ծառայողներին և բանվորներին հաշտարար տալանների (վոչ գործարանային կոմիտեների) միջոցով: Նա պատասխանեց. «Վարչությունը վոչ մի կոմիտե և վոչ մի տալան չի ճանաչում և չի ճանաչի, վարչությունը հանդիսանում է գործարանի տերը, ուստի և նա անում է, այն, ինչ վոր ցանկանում է»: «Ինչ վերաբերում է պետական—հասարակական հսկողության, արդյունագործները վոչ մի հսկողություն չեն ճանաչում և չեն ճանաչի» (Лазовский, «Профессиональное движение в России», стр. 18): Բազմի նավթարդյունաբերողների միությունը հայտարարեց, վոր նրանք վոչ մի ժամանակ չեն համաձայնվի, վոր բանվորների արձակումը և ընդունելությունը կատարվի գործարանային կոմիտեների միջոցով: Նույն մտքով արտահայտվեցին կենտրոնական արդյունաբերական ուղյակի կազմակերպությունները և Հարավային Ռուսաստանի ածխարդյունաբերողները:

Տպագրական արտադրություն մեջ նույնպիսի պայքար էր տեղի ունենում: Պետրոգրադի Կիրելի խոշոր վիմագրատանը տարիֆի պատճառով սկսվեց գործադուլ, տերը աշխատում էր փակել, բանվորները դիմադրում էին, գործադուլն ամբողջ 2 ամիս շարունակվեց, և յերը բանվորները տեսան, վոր չեն կարողանում տիրոջ համառությունը կտրել, գործարանը դրավեցին ու սկսեցին իրենց ույժերով վարել գործը:

Բանվոր դասակարգի միաբան, միահամուռ ու մասսայական ձևով ստպարեղ գալը ստիպեց բուրժուազիային զարտուղի միջոցների դիմել: Բուրժուազիան սկսեց զինվորական մաստաններին զրգուել բանվորների դեմ, վորպեզի զինվորներին բաժանի բանվորներից: Սկսեցին բանվորներին և նրանց կազմակերպություններին մեղադրել, վոր նրանք անիրագործելի պահանջներ են ներկայացնում, վոր աշխատանքն ընկնում է, և զորքը զրկվում է թե մթերքներից և թե սպառազինումից, բայց զորքին և բանվորներին կովեցնելու փորձն անցավ անհաջող:

Պրոֆմիությունները և խորհուրդները յեռանդով դուրս յեկան ու մերկացրին նրանց զրպարտությունները: Փրոնաից յեկած պատվիրակները քննեցին գործարանները և համոզվեցին, վոր բուրժուազիան ստում է, տեսան, վոր այնտեղ, վորտեղ կահում նյութ և վառելիք, բանվորները աշխատում են ամբողջ թափով:

Բուրժուազիայի՝ դյուղը քաղաքից բաժանելու փորձը նույնպիսի պատճառարանությունով թե բանվորները լավ չեն աշխատում, անհաջողություն հանդիպեց: Ճեղքել հեղափոխական ֆրոնտը միայն ագիտացիայով կապիտալիստներին չհաջողվեց: Դիմեցին ուրիշ միջոցի՝ արդյունաբերությունը հասցնել այնպիսի դրություն, վոր արտադրությունն ընկնի՝ զգալի չափով, և հետևանքներն աչքի ընկնեն (Пыперович, «Задачи профессионального движения»): Արդյունաբերողները դիմեցին սաբոտաժի, չեյին կատարում իրենց պարտականությունները, վորպեսզի խանգարեն աշխատանքների կանոնավոր ընթացքը գործարաններում, հանքահորերում, և անուղղակի կերպով քայքայեն արանսպորտն ու ժողովրդական տնտեսության ուրիշ ճյուղերը:

Ի նկատի առնելով ռուսական արդյունաբերության թուլությունը, վորի քայքայումն ավելի խորացավ շնորհիվ պատերազմական գործողությունների, կապիտալիստները շատ շուտ հասան իրենց ցանկացած հետևանքներին, խանգարելով արտա-

դրութեան կանոնավոր ընթացքը: Առանձին կապիտալիստները կրում էին մեծ ֆնտաներ, հույս ունենալով նորից վերականգնելու իրենց արդյունաբերութեանը և ծածկելու ֆնտաները: զանազան կազմակերպութեաններին, գույց և պետութեան ոգնութեամբ, յեթե միայն քաղաքական կյանքը փոխվի հոգուտ նրանց:

Մասնաշաղկան ձևով փակվեցին արդյունաբերական ձեռնարկութեանները, այն պատճառով իբր թե բանվորները չափազանց մեծ պահանջներ են ներկայացնում, պրոֆմիութեանները և գործարանային կոմիտեները քանդում ու բռնադրվում են, բանկային հիմնարկութեանները զաղարկեցնում էին ձեռնարկութեաններին արվող վարկերը: Կապիտալիստների, բանկիրների և արդյունաբերողների միութեանները գործում էին համերաշխ և կազմակերպված: Առաջ բերելով վորոշ տնտեսական քայքայում և կազմալուծելով տնտեսական կյանքը, կապիտալիստները հույս ունեցին մեղավոր դուրս բերել բանվորներին, բանվորական կազմակերպութեաններին և հեղափոխական շարժումը, զինել նրանց դեմ գյուղացիներին և զինվորներին ու խեղդել հեղափոխութեանը, ինչպես շատ անգամ յիշել և պատմութեան ընթացքում, խորտակել բանվորներին և փոշնջացնել նրանց կազմակերպութեանները: Կազմակերպված բանվորութեանը շուտով հասկացավ կապիտալիստների միտքը և նրանց նպատակները: Բանվորների և պրոֆմիութեանների պահանջները՝ նշանակել հակոդութեան արտադրութեան և բանկերի վրա, դարձան ավելի խիստ և վճռողական: Հակոդութեան, մանավորապես բանվորական հակոդութեան հարցը դարձավ հիմնական հարց, վորի շուրջը յերկու կողմերն էլ սկսեցին հավաքել իրենց ուժերը, անխուսափելի և վճռական կովի համար:

1917 թվին հավաքվեց Պետրոգրատի գործարանային կոմիտեների առաջին կոնֆերանսը, մասնակցութեամբ 600 հոգու: Կոնֆերանսի զլխավոր զբաղմունքն և գաղտնում արտադրութեան վրա հակոդութեան սահմանելու հարցը, փոքրամասնականներն առաջարկեցին իրենց բանաձևը. «Տնտեսական կյանքի միջամտութեանը և հակոդութեանը պետք է իրականացնել պետութեանը. տնտեսական կյանքը անորինող մարմինների մեջ մեծամասնութեան պետք է կազմեն ղեկավարաւիայի ներկայացուցիչները»: Կոնֆերանսը մերժեց այս անորոշ առաջարկութեանը և ընդունելով, վոր պրոլետարիատի շահը պահանջում և

պահանջել արդյունաբերութեանը, առաջարկեց մտցնել հակոդութեան, կանոնավորել և ապա անցնել արտադրութեան կազմակերպմանը: Կոնֆերանսը հայտարարեց, վոր հակոդութեանը չի կարելի վստահանալ կապիտալիստական կառավարութեանը և անորոշ, ամեն ինչ պարփակող ղեկավարաւիային, այլ վորոշակի հայտնեց իր բանաձևով հետևյալը. «Աղետից ազատվելու միակ ճանապարհն և սահմանել բանվորների իսկական հակոդութեան»:

1917 թ. հունիսին պրոֆմիութեանների 3-րդ համագումարական կոնֆերանսն ընդունեց արդյունաբերութեան և բանկերի վրա հակոդութեան ունենալու բանաձև: Բանաձևի մեջ ասվում է, վոր պետք է կանոնավորել անհրաժեշտ մթերքների ցները, ստիպողական ձևով հիմնել պետական արևսաներ և սինդիկատներ, պետական մի քանի մարմիններ վերակազմել այնպիսի ձևով, վոր այնտեղ ղերակշռող լինին «հեղափոխական ղեկավարաւիայի» ներկայացուցիչները: Այս բանաձևը ամուլ և կիսատ եր. խոսվում է պետական հակոդութեան մասին, սակայն իրականութեան համար անարժեք, վորովհետեւ բանվորական կազմակերպութեանների ներկայացուցիչների ազդեցութեան ղերակշռութեանը չէր ապահովված, այլ ընդհակառակը կապիտալիստական կազմակերպութեանների ուժեղ ազդեցութեան եր ապահովված: Ըստ բանաձևի, արդյունաբերութեան հետագա կանոնավորումը հանձնվում է կենդրոնական տնտեսական կոմիտեին, վորտեղ արդյունաբերողները մաքրում էին իրենց հաշիվները և վերջի վերջս սարսուժի յենթարկում կոմիտեի գործունեյութեանը: Բանվորական հակոդութեանը, վորի վրա պնդում էին մեծամասնականները և ինտերնացիոնալիստները, մերժվեց փոքրամասնական-եռերական մեծամասնութեան կողմից. բանաձևում ասվում է. «Տնտեսական կյանքի կանոնավորման գործը շատ դժվար է և բարդ, պրոլետարիատը չի կարող միայն իր վրա վերցնել և կամ թե ղերակշռող լինի այն հարցի մեջ, յեթե մինչև անգամ ազգաբնակչութեան մյուս դասակարգերն այս հարցի լուծումը թողնեցին պրոլետարիատին: Ուստի և վորոշ համաձայնութեան պետք է գալ բուրժուազիայի հետ, այստեղից բղխում եր անհրաժեշտութեանը պուշութեամբ վերաբերվել այն հարցերին, վոր շոշափում են կապիտալիստական հիմքերը: Այս բղգութեանը ազդեց կոնֆերանսի բանաձևի վրա, և բանաձևը դարձավ թղթի կտոր և փոխեց հեղափոխական գործունեյութեան համար գործնական ցուցմունք:

Պրոֆմիությունների Համառոտական կենտրոնական խորհուրդը մասնակցում էր տնտեսական խորհրդի աշխատանքներին: Պրոֆմիությունների խորհրդի ներկայացուցիչները շարունակ զգաստ և արթուն էին, վորովհետև բուրժուազիայի ներկայացուցիչները Տնտեսական խորհրդի մեջ աշխատում էին անդամների ուղադրությունը գրավել և համոզել, վոր անհրաժեշտ է աշխատավարձը կրճատել, աշխատանքի ժամերը յերկարացնել արտադրությունը բարձրացնելու նպատակով (отчет ВЦПС за 1917 г.), ուրիշ խոսքով, բուրժուազիայի ներկայացուցիչները ձգտում էին Տնտեսական խորհրդի միջոցով կռիվ մղել բանվորների ձեռք բերած նվաճումների դեմ, սաբոտաժի յենթարկելով խորհրդի աշխատանքները: Այս պարզ էր և բնական. հսկել և կանոնավորել տնտեսական կյանքն այսպիսի մարմիններով կարող էին յերազել միայն նրանք, վորոնք վախենում էին հեղափոխությունից և հեղափոխության հետևանքներից ու թեքվում որինականության, կարգ ու կանոնի կողմը և այս պատճառով բուրժուազիայի հետ մի ճակատ կազմում ընդդեմ բանվորական հեղափոխության: Այսպես էին փոքրամասնականների և եսերների համաձայնողական կուսակցությունները, վորոնք սեփականության «սրբազան» իրավունքի պահպաններն էին, չնայած մինիստր Սկրեյկի (փոքրամասնական) հայտարարության, թե բանվորները կը ստանան իրենց հասանելի ժամբողջ 100 տոկոսը:

Մեծամասնականները և բանվորների մեծամասնությունը հարցը դնում էին ուրիշ կերպ, վոր բանվորական հսկողությունը այն դեպքում կարող է իրականանալ, յերբ ձեռնարկությունների տերերը խստորեն հպատակվեն տնտեսական կյանքը կանոնավորող մարմիններին, և յերբ այդ կանոնավորող մարմիններում մեծամասնությունը բանվորական կազմակերպություններն են և վոչ թե անորոշ «Հեղափոխական դեմոկրատիան» և յեթե գործարանային կոմիտեների վերաստուգիչ մասնաժողովներին արվի իրավունք քննելու և դադարեցնելու գործարանային վարչությունների վճիռները և ձեռնարկելիք միջոցները: Այս ամենը նշանակում էր վոչ թե կապիտալիստների հետ վորոշ համաձայնության գալ, այլ խախտել նրանց սեփականության «սրբազան» իրավունքը, վորովհետև հսկողություն արտադրության վրա այն ձևով, ինչ ձևով վոր հասկանում և գործադրում էին բանվորական կազմակերպությունները, վոչ այլ ինչ էր, յեթե վոչ

ձեռնարկությունների փաստացի բռնազրավում: Պրոլետարիատն արդյունաբերական արտադրությունը և տնտեսությունը քայքայումից ազատելու ուրիշ միջոց չունեի: Բացի սրանից, առանց բացառության, արտադրության բոլոր ճյուղերում, բանվորները իրենց տնտեսական դրությունը և աշխատանքի պայմանները լավացնելու ամեն մի փորձ ունենում էր այն հետևանքը, վոր քայքայում էր ձեռնարկությունների կանոնավոր գործունեությունը և կամ թե նրանք փակվում էին: Բանվորները հասկանում էին, վոր յեթե քայքայումը հետզհետե լայն ծավալ է ստանում, գործարանատերերի կազմակերպված ջանքերով հետևանքն է այդ, և գտնում էին, վոր միակ յելքը «բանվորական հսկողությունն է», վորի հետևանքը լինում էր ձեռնարկությունների բռնազրավումը: Բայց իշխանությունը գտնվում էր բուրժուազիայի ձեռքին (խելոք բուրժուաները բանվորներին և գյուղացիներին խաբելու համար կառավարության կազմի մեջ մտցնում են մի քանի փոքրամասնականների և եսերների): Բուրժուազիան չէր կարող հանգիստ սրտով նայել, վոր բանվորները խախտեն սեփականության «սրբազան» իրավունքը, կռվում էր բանվորական կազմակերպությունների հետ այնպես, ինչպես կռվում էր գյուղացիների հետ, յերբ նրանք սկսեցին կալվածատերերի հողերը գրավել: Այս կռիվը իսկապես իշխանության համար էր: Հարածում էին մեծամասնականներին, գործարանային կոմիտեներին, պրոֆմիություններին, բանվորներին, գրգռում էին ղինվորներին և գյուղացիներին ընդդեմ բանվորների, և այս ամենը մի նպատակի համար, գլխատել, խեղդել հեղափոխությունը, վերջացնել հաշիվը հեղափոխության հետ և վերջնականապես առանց վորեւե արգելքի հաստատել իր, բուրժուազիայի իշխանությունը: Բանվորական կազմակերպությունները գիտեցին այս և գիտակցորեն հարց դրին, վոր պրոլետարիատը պետք է գրավի իշխանությունը, ու այս ուղղությամբ վարեցին իրենց աշխատանքները: Բանվորներն իրենց հոռառությունը և փորձով գիտեցին, թե բուրժուազիան և բուրժուազիայի փայփայանքին արժանացած մենշևիկները և եսերները ինչ են անելու, ինչ է նրանց նպատակը, և պատրաստ ու վողկորված դուրս յեկան իշխանությունը գրավելու:

Պետրոգրադի բանվորների հուլիսյան պարտությունից հետո, կապիտալիստները գլուխ բարձրացրին, հավատացած լինելով, վոր հեղափոխության ալիքները թուլանում են: Այս թյու-

բիծացութիւնն առաջ բերին փոքրամասնականները և կտեր-
ները, վորոնք զբաղվում էին հեղափոխութեան լիկվիդացիայով:
Հուլիսյան զեպքերից հետո կապիտալիստներն անցան վճռական
գործողութիւնների ընդդեմ բանվորներին: Հուլիսին, ոգոստոսին,
սեպտեմբերին և հոկտեմբերին սկսվեցին մասսայական կոնֆլիկտ-
ներ, հարյուրավոր բանվորներ (Մոսկվայի նահանգի կաշեգործ-
ներ, Իվանովո-Վոզնեսենսկու շրջանի մանածագործներ, Դոնի
ներ, Իվանովո-Վոզնեսենսկու շրջանի մանածագործներ, Դոնի
ներ, Իվանովո-Վոզնեսենսկու շրջանի մանածագործներ և այլն) ապստամբ
եղան և գալի իրենց
ազատական պահանջներով: Կոալիցիոն կառավարութիւնը փոր-
ձեց կանոնադրել բարձրացող ալիքները և միջամտեց հաշտեցնե-
լու նպատակով: Փորձեց իշխանութեան դեր խաղալ, հետո՝ դա-
սակարգային շահերից, վոր նայում է հալածար աչքով անխտիր,
պայքարող դասակարգերի վրա, բայց վոչ մի արդյունք չունե-
ցավ, այլ անողոք դարձեց յերկու կողմերին:

Պետրոգրադի բանվորները հենց հեղափոխութեան սկզբի
ամիսներից՝ առաջին հերթին մեծադազորները, փորձ արին և
նշանակեցին արտաքին հսկողութիւն: Բանվորները նկատեցին,
վոր գործարանատերերը դուրս են տանում հում նյութերն ու
ծախում և գործարանները փակում, ասելով, վոր հում նյութ
չկա, դուրս ելին տանում և պատրաստի ապրանքներն ու բան-
վորներին հայտնում, վոր դադարեցնում են աշխատանքները մի-
ջոցներ չլինելու պատճառով:

Վորպեսզի խանգարեն և թուլլ շտապ գործարանատերերին
դադանի դուրս տանել հում նյութերը, վառելիքը և արտադրու-
թիւնը՝ բանվորները նշանակեցին արտաքին պահակներ: Ապա
արտաքին հսկողութիւնից անցան ներսի հսկողութեան, վոր-
պեսզի ստուգեն, թե վորքան ճիշտ և գործատերերի հայտարա-
րութիւնը, արդյոք իրոք նյութեր չկան գործը շարունակելու
համար, և յեթե իսկապես չկա, ինչու չկա, և չի՞ կարելի դանել
անհրաժեշտ նյութեր արտադրութիւնը շարունակելու համար,
վորովհետեւ արտադրութիւնը դադարեցնելը նշանակում էր ա-
մենից առաջ բանվորներին սովի մատնել: Բանվորները փորձ
են անում, փնտրում ու ձեռք են բերում գործարանների համար
վոչ միայն վառելիք և հում նյութ, այլև զբաղական միջոցներ:
Այս արդեն իրական հսկողութիւնն էր: Բանվորներն ստուգե-
ցին ձեռնարկութիւնների մեքենաները և պարզեցին, վոր աշ-
խատանքի արտադրողական ուժն ընկել է, վորովհետեւ մեքե-
նաները հնացել և ժաշվել են, իրական ներքին հսկողութիւնը

տալիս և վորոշ արդյունք (ի միջի աշխարհագրագիտ, վոր մի
քանի գործարանատերեր զիտավորյալ նոր և լավ պահված մե-
քենաների փոխարեն գործ են ածում հին և մաշված մեքենա-
ներ): Իրական հսկողութիւնն գործադրվեց, որինակ, Պետրոգրա-
դում, հեղափոխութեան հենց առաջին օրերից, յերբ մի քանի
գործարանատերեր և վարչութեան ներկայացուցիչներ վախեցած
թողին գործարանները (այս յերվույթը նկատվեց առանձնապես
պետական գործարաններում, վորտեղ վարչութիւնները կազմված
էին զինվորականներից և զենեղալիներից), բանվորները չէին
կարող սպասել նրանց վերադարձին և շնորհիվ գործարանային
կոմիտեների շարունակեցին արտադրութիւնը:

Բանվորական ներքին հսկողութիւնը զուգահեռակց գոր-
ծարանատերերի կազմակերպած մասսայական սարսուռներին:
Բանվորները սկսեցին գործարանները բռնազբաղել, վորպեսզի
կանգ չտանեն գործարանները: Նրանց համար, վորոնք զեկա-
վարում էին պրոֆմիութիւնների շարժումը, պարզվեց, վոր
գործադուլը վորպես բանվորների սոցիալական պահանջների
համար մըրով պայքարի ընդհանուր միջոց կապիտալիստական
իրավակարգում չի հասցնում նպատակին, և վոր պետք է թող-
նել նյութական բարիքների բաշխման համար մըրով պայքարը
ու գրավել արտադրութեան մեքենաները (Гуревич. «Всероссий-
ный Союз металлистов»): Այս գործկակերպն առանձնապես
վերջակի ընդունեց մեծադազորների համառուտական միու-
թիւնը, վորը ոգոստոսից սկսեց հեղափոխական պայքարի նա-
խադատրաստական աշխատանքներ՝ բանվորական դասակարգի
տիրապետութեան համար: Մոսկվայի մեծադազորների միու-
թիւնը սեպտեմբերին հրաժարվեց տարիքը բարձրացնելու
համար գործադուլի դիմելուց, գտնելով, վոր առանձին առան-
ձին տնտեսական պայքարները պետք է վերացնել, փոխել ըն-
դհանուր վերջնական կովի ընդդեմ կապիտալիզմի և նրա քա-
ղաքական իշխանութեան:

Ոգոստոսի 25-ին, Պետական խորհրդակցութեան բացման
օրը, Մոսկվայի պրոֆմիութիւնները կազմակերպեցին Մոսկվա-
յի պրոլետարիատի հսկայական գործադուլ ցույց տվին իրենց
բոլոր միացած հակա-հեղափոխականներին:

Յեթե բուրժուական սարսուռի առաջին փորձերը սկզբ-
ներում անկազմակերպ և անհատական ձեռք էին առաջ տար-
վում, ինչպես Հյուսիսային և առանձնապես Պետրոգրադի շըր-

աններում, մի քանի ամսից հետո, սկսած հուլիս ամսից, ինչպես Մոսկվայի մանածագործ բանվորները շրջաններում, և ապա հարավում, սկսեցին սարսուղ առաջ տանել վորոշ ծրագրով:

Ոգոստոսին կայացավ միացած գործարանատերերի կոնֆերանս, մասնակցեցին ամենախոշոր, մոտ 2000 ձեռնարկություններ, վորտեղ աշխատում էին ավելի քան 1,500,000 բանվորներ: Գոնֆերանսում կազմակերպվեց գործարանատերերի համառուսական միություն իրենց շահերը պաշտպանելու համար: Կոնֆերանսի նախագահը հայտարարեց, վոր միությունը կմշակե ցուցմունքներ, վոր գործարանային կոմիտեներն իրավունք չունենան գործարանների վարչությունների իրավունքների մեջ խառնվելու: Մոսկվայի մանածագործական արդյունաբերական շրջանում արտադրության քայքայումը կատարվում էր կանխազրկված ծրագրով և կապված էր պետական խորհուրդակցություն հրավիրելու հարցի հետ: այս խորհրդակցության մեջ կոնցին հեղափոխության դեմ գնդեր, և կազմակերպվեց Կորնիլովի ապստամբությունը: Մյարուշինսկու խոսքերը, թե՛ «սովից վոսկրոցած ձեռքերով կխեղդենք» չարտասանվեց լոկ իրը հեռուորակա մի խոսք, այլ ուներ ունի նշանակություն:

Ահա փաստերը, Վլադիմիրսկի նահանգի Լիկինո կայարանում Սմիրնովի գործարանի վարչությունը հայտարարեց, վոր վառելիք չլինելու պատճառով և վերանորոգության համար գործարանը փակվում է ոգոստոսի 1-ից: Բանվորների մեջ իրարանցում ընկավ: Մոսկվայի շրջանային վարչության և գործարանային խորհրդակցության ներկայացուցիչների քննությունը պարզեց գործարանի վարչության հանցավոր անգործունեությունը: Գործարանը գտնվում է այնպիսի շրջանում, վորտեղ կա տորֆ և փայտ, ցանկություն լինելու զեպքում գործարանը կարող էր վառելիք ունենալ, մանավանդ նկատի առնելով, վոր բանվորներն ուրախություն արտադրում են իրենց բոլոր ուժերը արտադրությունը շարունակելու համար: Ինչ վերաբերում է գործարանի վերանորոգության, վոր գործարանի վարչությունը համարում է փակելու պատճառ, սովորական նորոգություն է, վոր կարելի չէ կատարել առանց գործարանի աշխատանքները դադարեցնելու: Պետք է ավելացնել և այն, վոր թեյ և բանվորները հունիս ամսից սկսած զանվելիս են յեղել կրիտիկական դրություն մեջ և կանգնած են յեղել շարունակ գործարանի փակման վտանգի առաջ, արտադրությունը

այս ամսին, անցյալ տարվա հետ համեմատած, չի փոխվել: Այս գործարանի տերը, Սմիրնովն այն ժամանակ նախագահ էր Մոսկվայի ղինվորա—արդյունաբերական կոմիտեյի և անդամ քառակամանածային (бурмагопрядильшик) գործարանատերերի կազմակերպության, վորը և գործարանի վարչությանը իրավունք է տալիս հայտարարելու, վոր գործարանն աշխատեցնելը կախված չի Սմիրնովից, այլ այս հարցը ամբողջ շրջանին է, այսինքն ուրիշ խոսքերով «Գործարանատերերի միություն» («Труд» № I, XI, 1917 г. у Пыперовича стр. 19—21):

Գործարանատերերը իրենց անհատական ուսկով սկսեցին արհեստական միջոցներով գործարանները քայքայել, և այս գործարանատերերի սարսուղի սկզբնական շրջանն էր: Բանվոր դասակարգի ձգտումը ստեղծել արտադրության համար նպաստավոր պայմաններ, վորպեսզի գործարանները չփակվեն՝ բանվորական հսկողության առաջին աստիճաններ: Սարսուղը տարածվեց և այն գործարանների վրա, վորտեղ արտադրությունը չէր պակսել, չնայած աննպաստ պայմաններին:

Նկատվում էր, վոր զանազան գործարաններում արհեստական ձեւով իջեցնում էին արտադրությունը և ապա գործարանատերերի կենտրոնական կազմակերպության ղեկավարությունը նույնը անում ամբողջ շրջաններում:

Լիկինո կայարանում Սմիրնովի գործարանը փակվելուց հետո, ասպարեզ են դալիս Մոսկվայի ամբողջ շրջանի մանագործ գործարանատերերը ընդդեմ բանվորության, վոր 1917 թ. սեպտեմբերի 24-ին բանվորների կողմից քննության առնելիս, վերջնական ձեւ էր ստացել: Ապրուստի մինիմումը վորոշելիս գործարանատերերը քաղաքային վարչության հայտարարած հաստատուն գներից ավելի ցածր գներ էին առաջարկում մթերքների համար (ըստ հաստատուն գների մինիմումը հավասար էր 6 ու 90 կոպեկ, իսկ գործարանատերերը առաջարկում էին միայն 6 ու 80 կոպեկ): Բանվորները պահանջում էին մթերքները գնահատել շուկայի գներով: Տարածայնություն է ծաղում և աշխատանքի ժամերի համար. բանվորները համաձայնվում էին շաբաթական 46 ժամ, իսկ գործարանատերերը պահանջում էին 47 ժամ: Կոնֆլիկտը քննության է առնվում բանվորական ներկայացուցիչների ժողովում: Նույն միջոցին ժամանակավոր կառավարությունը հայտարարում է բոլոր արդյունաբերական ձեռնարկությունները փակելու վերաբերյալ հրաման. այս յերկու հարցերը քննվում են ժողովում միաժամանակ:

Հանվում և միայն մի վճիռ՝ դիմել Պրոֆմիությունների Խորհրդին և պահանջել, Վոր Պրոֆմիությունը ձեռք առնի կարող միջոցներ ժամանակավոր կառավարութեան հրամանի իրագործման գեմ:

Հոկտեմբերյան որերին ամբողջ մասնագործական արդյունաբերութեան շրջանում բանվորական ընդհանուր գործադուլեր հայտարարված:

Մոսկվայի պետական խորհրդակցութեան անհաջողութեանից հետո, սարտատժր Պետրոգրադի մետաղագործների և Մոսկվայի մասնագործական շրջաններում վոչ մի հետևանք չունենալով, անցավ արդյունաբերութեան սկզբնական աղբյուրին, ամուխին: Ածուխի քայքայումը պետք և հիմնովին ցնցեր և արդյունաբերութեանը և տրանսպորտը և տակն ու վրա անել տնտեսական կյանքը:

Սարտատժր անցավ Դոնի Ավաղանը, այնտեղ կենտրոնացան հակա-հեղափոխական ույթեր, Կալեդինի և Բոլսեյսկու գլխավորութեամբ: Պրոֆշարովում Դոնի շրջանում նոր սկսել երկազմակերպվել: Ընդդեմ Դոն-Դիոմարի, Սվիցինի խմբակի, վորոնք գործում էին ֆինանսիստների աջակցութեամբ Կալեդինի հետ միասին ու միմիանց հետևից փակում հանքերը, բանվորները չկարողացան կազմակերպված ույթ հանել:

Միանգամից դգալի դարձավ վառելիքի պակասութեանը: Տրանսպորտը կրճատվեց: Ամենուրեք սկսվեցին ձեռնարկութեանները փակվել: Բայքայվեց միջոցների տեղափոխութեանը: Այսպիսի պայմաններում խորացավ բանվորական կազմակերպութեանն էլ մեջ միջամտութեան գաղափարը՝ արդյունաբերութեան վրա լիակատար հսկողութեան ունենալու մարտի: Բանվոր դասակարգին միայն մնում եր մի բան, կամ անձնատուր լինել, կամ հաղթել:

Ժամանակավոր կառավարութեանը ֆինանսիստների և արդյունաբերողների կողմն եր, և միայն փոքրամասնականները կարող էին նրանցից ոգնութեան սպասել, վարակված ապաղասակարգային իշխանութեան գաղափարով: Դոնի Ավաղանի ամառային շրջանում սարտատժր սուղ բերեց լայն գործադուլային շարժում: Ժամանակավոր կառավարութեանը բանվորական և զինվորական ներկայացուցիչների խորհրդի աջակցութեամբ բանվորական ապարիզ յեկավ վոչ թե սարտատժրիչները գեմ, վորոնք քայքայում էին յերկրի տնտեսութեանը, այլ բան-

վորները գեմ, վորոնք բողոքում էին և ձգտում էին խանգարել հանքերի փակմանը և աշխատում, վոր հանքահորերը քարուքանդ չլինեն: Դոնի Ավաղան ուղարկվեց առևտրական մինիստրի նախկին ոգնական Ա. Ուրլովը իբր տեսուչ, վոր իրավունք ստացավ բանվորներին կարգի հրավիրելու համար գործադուլը կողակների զինվորական ույթը:

Հոկտեմբերյան որերի նախորդակին և հատկապես հետո արդյունաբերութեանը կազմալուծելու համար սուղ են քաշում կապիտալիզմի վերջին ույթը-ֆինանսական կապիտալը: Շնորհիվ այս հանգամանքի, ձեռնարկութեանների ֆինանսական հաշվառութեան վրա յեղած հսկողութեանն իսկապես դարձավ հսկողութեան դրամական միջոցների վրա և փոխվեց ախարի ֆինանսական ոգնութեան: Այստեղից մինչև բանկերի և ինտերարդյունաբերութեանների ազգայնացումը մնում եր միայն մի քայլ:

ՊԱՅԲԱՐ ՓՈԲԲԱՄԱՍՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴԵՄ, ՎՈՐՊԵՍ ԲԱՂԱ-ԲԱԿԱՆ ՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՅԲԱՐ՝ ԿԱՊԻՏԱԼԻՋՄԻ, ՅԵՎ ԿԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՊԱՅԲԱՐ՝ ԿԱՂԱ-ԿԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՄՆ ԴԵՄ

Պրոֆմիությունները չէին կարողանում իրենց ամբողջ ուշադրութեանը կենտրոնացնել արտադրութեան համար մզվող պայքարի վրա, վորովհետև խանգարում էին վոչ միայն կազմակերպչական թերութեանը, այլև խանգարում էին իրենց ազդեցութեամբ հեղափոխութեան սկզբի ամիսներին ուղիղորդման, համաձայնողական փոքրամասնականների, Բուհը և եսերների կուսակցութեանները: Սրանց գեմ մղվում եր կատաղի կռիվ: Բանվոր դասակարգն այս կուսակցութեանների քակաբականութեանը միանգամից չկարողացավ հասկանալ և միայն պայքարի միջոցին զգաց այս կուսակցութեանների խանգարող ույթը: Պրոլետարիատը հետզհետե ազատվում եր նրանց ազդեցութեանից: Ոգոստոսին ու սեպտեմբերին հեղափոխական մասսաները վերջնականապես յերես դարձրին նրանցից: Նրանք կարողացան պահպանել իրենց ազդեցութեանը միայն հետապեմ և քաղաքականապես հետ մնացած բանվորների ու ծառայողների խմբակներում—տպագրիչների և գործարանային ծառայողների: Առևտրական ձեռնարկութեանների ծառայողների խոշոր մասն էլ գնում

եր նրանց հետևից: Տպագրիչների շրջանում տիրապետող էյին փոքրամասնականները. նրանք տեր էյին և ծառայողների մոտ, բացի Պետրոգրադի, Իվանովո—Վոզնեսենսկի և Ուրալի ու Սիբիրի մի քանի առևտրական միություններից: Մի քանի միությունների մեջ նույնպես կային փոքրամասնականներ, բայց միությունների գործունեություն մեջ վճռողական նշանակություն չունեցին:

3-րդ կոնֆերանսում աջակողմյան կուսակցությունները քիչ տարբերություն կազմեցին մեծամասնություն և հնարավորություն ստացան պրոֆչարթման ընթացքը վորոշելու ըստ իրենց ասածի յեղևելով այն, վոր նրանք ունեցին հեղափոխության և հեղափոխության մեջ պրոլետարիատի կատարելիք դերի վերաբերմամբ: Նրանք չեցին մտածում, վոր հնարավոր է և անհրաժեշտ բանվորական սոցիալիստական հեղափոխություն և վոր բանվոր դասակարգը կարող է իշխանությունը գրավել: Ընդհակառակը նրանք գտնում էյին, վոր բավական է ձեռք բերել բուրժուական ազատություն, և քանի վոր կա այդ ազատությունը, պետք է կանգնեցնել հեղափոխությունը, բավականանալ նրանով, վոր հետագայում կարելի չի նպաստավոր պայմաններ ըստեղծել Ռուսական կապիտալիզմի զարգացման համար, բավարարել վորոշ չափով բանվոր դասակարգի զարգացումը նյութական կարիքները և կուլտուրական պահանջները՝ կապիտալիստական իրավակարգի սահմաններում: Այս բոլորի համար նրանք բավարարել էյին համարում ունենալ այնպիսի քաղաքական իրավակարգ, վորով ապահոված լինել դեմոկրատիայի ամենալայն զարգացումը, այսինքն՝ ունենալ ներկայացուցչական կառավարություն, ընդհանուր, գաղտնի և այլ ընտրողական իրավունք, կոալիցիայի ազատություն, ազատություն խոսքի, մամուլի և այլն և այլն, յենթադրելով, վոր ռուսական տնտեսությունը դեռ չի զարգացել այն աստիճան, վոր կարելի լինել նրա ընդհանրացման մասին խոսել (թեև նրանց համախոհները Արևմտյան Ֆեվրոպայում, չնայած արդյունաբերության խիստ զարգացման, կովում են ընդգեղմ սոցիալիստական հեղափոխության: Մեր փոքրամասնականները չեն սիրում սոցիալիստական հեղափոխությունը, վոչ թե նրա համար, վոր մեր խոշոր արդյունաբերությունը թույլ է, այլ նրա համար, վոր նրանք շատ են սիրում կապիտալիստական իրավակարգը: Այս ապացուցանում են թե Ֆեվրոպայի նընրանց ընկերները և թե իրանք, վոր կապիտալիստների և կալ-

վածասերների հետ միացած դուրս են գալիս ընդգեղմ խորհրդային Ռուսաստանի: Փոքրամասնականները հենվում են Ռուսաստանի թույլ զարգացած արդյունաբերության վրա, վոր սակայն չէր կարող պատճառ համարվել, վոր պրոլետարիատը հրաժարվել իշխանությունից պատմական այնպիսի պայմաններում, վորպիսի պայմաններ ստեղծվեց Ռուսաստանի և ամբողջ աշխարհի համար 1917 թվին: Բացի սրանից վոչ մի միտք չկար սպասելու սոցիալիստական հեղափոխության համար նպաստավոր այն մոմենտին, յերբ ամբողջ արդյունաբերությունը կենտրոնացած լինել խոշոր ձեռնարկությունների մեջ: Այդպիսի պայմաններ կտրող են ստեղծվել, միայն յերևակայության մեջ, ամենազարգացած կապիտալիստական յերկրներում մենք տեսնում ենք խոշոր արդյունաբերական ձեռնարկությունների և ընկերությունների՝ սինդիկատների, արեստների կողքին բավականաչափ փոքրիկ ձեռնարկություններ: Բացի սրանից, մենք տեսնում ենք, վոր չնայած Ռուսաստանում արդյունաբերությունը սկսեց զարգանալ ուշ և զարգանում էր համեմատաբար դանդաղ, նրա կարգացման ընթացքում, շնորհիվ մի շարք պատճառների, հենց առաջին քայլերից նկատվում էր արտադրության մեջ խիստ կենտրոնացման տենդենց: Թեև գործարանները մեր տնտեսական կյանքի մեջ խաղում են ավելի փոքր դեր, քան, որինակ, Գերմանիայում, այնուամենայնիվ մեզ մոտ գործարանային արդյունաբերության մեջ նկատվում է արտադրությունների խիստ կենտրոնացում: Մեր կապիտալիստական արդյունաբերության մեջ, խոշոր ձեռնարկությունները ավելի մեծ դեր խաղացին, քան Արևմտյան Ֆեվրոպայում: Գերմանիայում 1907 թվին ամբողջ բանվորության միայն 11%-ներ աշխատում խոշոր և միջին տեսակի ձեռնարկությունների մեջն իսկ Ռուսաստանում 1902 թվին 40%- սրանից հետո Ռուսաստանում գործարանային արտադրության կենտրոնացումը առաջ գընաց մեծ թափով Туган Барановский, Курс политической экономии, изд. 1917 г. стр. 173-174): Ընդունելով, վոր Ռուսական արդյունաբերության տեսակարար կշիռը Ռուսաստանի ընդհանուր տնտեսական կյանքում մեծ չէ,—այդ ճիշտ է,—սպորտյունիստները մոռանում են առանձին յերկրների տնտեսական համաշխարհային կապը և սոցիալիստական հեղափոխության համաշխարհային նշանակությունը. վորտեղ էլ, վոր յերկրումն էլ վոր սկզբի սոցիալիստական հեղափոխությունը, յեթե այդ յերկիրը

խաղում ե խոշոր դեր համաշխարհային տնտեսութեան մեջ, իսկ Ռուսաստանը, մենք գիտենք, վոր աշխարհի յերկիր ե, հեղափոխութիւնը պետք ե տարածվի ե տնտեսապէս միմիանց հետ կապված յերկրներում: Սոցիալիստները միշտ մտածում են, վոր բանվորական շարժման լիակատար հաղթութիւնը կը լինի այն ժամանակ, յերբ միջազգային բանվորութիւնը հաղթանակի: Սոցիալիստական հեղափոխութիւնը անխրադործելի յե ազգային շրջանակում, Ռուսական բանվորական հեղափոխութիւնը սկիզբ ե համաշխարհային սոցիալիստական հեղափոխութեան, կռիւ առաջավոր դիրքերում ե այս հեղափոխութիւնը կարող եր սկսվել ավելի շուտ Ռուսաստանում, վոր կապիտալիստական ֆրոնտի առանձնաթուղ կետն ե, պատմութիւնը այստեղ ողնում ե հեղափոխական ռազմագիտութեանը ու գործելակերպին: Բանվորական դասակարգը չեր կարող սպասել ավելի նպաստավոր ժամանակների, յերբ նա գտնվում եր Ռուսական ե ոտար կապիտալիզմի կողմից ստրկացման յենթարկվելու, գուցե ե ֆիզիքական քայքայման ու աշխատեման վտանգի առաջ: Մնանկացած կապիտալիզմը պետք ե ասպարեզից հեռացնել՝ սակայն լիակատար հաղթութիւնը կլինի այն ժամանակ, յերբ թիկունքում գտնվող բարձր զարգացման հասած արդյունաբերական յերկրների պրոլետարական զինված ու վարժված բանակները մեղ ողնութեան կը հասնեն:

Իսկապէս, ինչպէս փոքրամասնականների, այնպէս ել Սերեմոյան Յերոպայի ուժ սոցիալիստների համար յերբեք չեր հասնի հարմար ժամը սոցիալիստական հեղափոխութեան համար այն պարզ պատճառով, վոր նրանք չեն ցանկանում, վոր գա աշխարհի ժամանակը, վորովհետեւ նրանք միամտաբար հավատում են, թե սոցիալիստական իրավակարգը աստիճանաբար կը զարգանա կապիտալիստական իրավակարգի ծոցում, նրա խորքերում ե կը տապալի կապիտալիզմը առանց աղմուկի, առանց սոցիալական ցնցումների ե բռնի հեղաշրջման: Ուրեմն, ըստ ռադիկալիստների, անհրաժեշտ չե, վոր պրոլետարիատը գրավի իշխանութիւնը ե հայտարարի պրոլետարիատի դիկտատուրա: Մի քանիսն եր նրանցից անկեղծ աշխատեմ են հավատացած, իսկ մյուսները գիտակցորեն հիմարացնում են բանվորներին, խոչընդոտ գտնալով բանվորների հեղափոխական բայերին ե ողնելով կապիտալիզմին: Կապիտալիզմի զարգացումը 20-րդ դարում ե գտնալարների փոխհարաբերութեան հետեանքները, թե պատերազմից

առաջ ե թե հետո, ապացույց են, վոր կապիտալիզմը հոգուտ բանվորների վոշ մի զինում չի անի, իսկ իր գոյութեան հիմնաքարը, շահագործման իրավունքը նա կը պաշտպանի առանց խնայելու, անողոր խստութեամբ, թույլ չտալով, վոր նրա խորքերում զարգանա վորեւ սոցիալիզմ: Սոցիալիզմը կարող ե հաստատվել միայն կապիտալիզմի ավերակների վրա, վորից այնպէս սարսափում են ռադիկալիստները ե մարքաբեյաւում են, վոր առանց կապիտալիստական դաշակի աշխարհը կը կործանվի:

Ռադիկալիզմի գործնական ե տեսական զարգացումն ունի իր պատմութիւնը, թե Ռուսաստանում ե թե Արեւմուտքում: Տեսականից բղխող նրանց գործնական յեզրակացութիւնը—առանց ընդհարումների խաղող զարգացում, առանց բռնի հեղափոխութեան բանվոր դասակարգի բարելավ գրութիւն, նպաստավոր համաձայնութիւն բուրժուազիայի հետ— թեւադրում եր նրանց դասակարգային խաղող գործելակերպ կիրառել ուսական հեղափոխութեան մեջ ե մասնավորապէս պրոֆշարժման մեջ: Պրոֆմիութիւնների 3-րդ կոնֆերանսին մեծամասնականները ե ինտերնացիոնալիստները առաջարկում են զատապարտել ամեն մի փորձ, վորի նպատակն ե պրոֆմիութիւնների շարժումը հպատակեցնել պատերազմի ե ղեկավար դասակարգերի շահերին: հայտարարել, վոր միութիւնների համար խորթ կը մնա դասակարգեր հաշտեցնելու ե բուրժուազիայի հետ աշխատակցելու գաղափարները, հայտարարել կոնֆերանսի անունից, վոր միութիւնները կը նպաստեն այն սոցիալիստական կուսակցութիւններին, վորոնք «շուտով վերջ կտան պատերազմին, հեղափոխական պայքարի յեղնելով իրենց յերկիրը կառավարող դասակարգերի դեմ: Այս բոլոր առաջարկութիւնները մերժվեցին փոքրամասնականների, Բուրժի— ե ետերների կողմից, վորոնք կազմում եյին կոնֆերանսում մեծամասնութեան: Նրանք մատնանշում եյին, վոր պրոֆմիութիւնների հիմնական նպատակն ե, ղեկավարել պրոլետարիատի տնտեսական պայքարը, վորպէս դասակարգային պայքարի գլխավոր ձեւերից մեկը, վորի նպատակն ե կապիտալիստական հասարակութիւնը փոխել սոցիալիստականի ե սահմանափակվել անհրաժեշտ սոցիալական որոնքներով, պաշտպանելով աշխատավորների շահերը տեղական ինքնավարութիւնների մեջ, ունենալով անհրաժեշտ քաղաքական աղատութիւն: Սոցիալական որոնքների շնորհիւ անկասկած յերբեք չի կարելի հասնել սոցիալիզմին: Փոքրամասնականները

վախկոտութիւնը յերևում է հսկողութեան վերաբերյալ բանա-
ձևից «պրոլետարիատը... վորպես շահագրգռված կողմ, չպետք է
միայն իր վրա վերցնի յերկրի տնտեսական քայքայման դեմ
պայքարելու ամբողջ պատասխանատվութիւնը»: Ուրեմն փոք-
րամասնականների կարծիքով պրոլետարիատը պետք է կովեր
տնտեսական քայքայման դեմ բուրժուազիայի հետ միասին:
Սակայն բուրժուազիան զբաղված էր նրանով, վոր յերկրի տն-
տեսութիւնը քայքայէ և քայքայման շնորհիվ քաղաքական
հաղթանակ ձեռք բերի և պահպանէ իր տնտեսական և քաղա-
քական իշխանութիւնը, մինչև անգամ առանց փոքրամասնական-
ների խորհուրդների:

Հեղափոխութեան փորձը բանվորներին չէր թելադրում այն
գործելակերպը, վոր առաջարկում և կիրառում էին կյանքի մեջ
փոքրամասնականները և նրանց համախոհները: Մետաղագործ-
ները, մանագործները և բանվորական շարժման գլխավոր կենտ-
րոնները (Պետրոգրադ, Մոսկվա, Իվանովո—Վոզնեսենսկ) 3-րդ
կոնֆերանսում առաջարկեցին մղել հեղափոխական պայքար ընդ-
դեմ կապիցիայի: Պետական խորհրդակցութեան միջոցին, Մոս-
կվայի 500,000 բանվորներ, լսելով Մոսկվայի պրոֆմիութիւն-
ների խորհրդի կոչը, գործադուլ արին մի օրով և կազմակերպե-
ցին ցույց «ամբողջ իշխանութիւնը խորհուրդներին» նշանաբա-
նով, նույն միջոցին, փոքրամասնականները և եսերները պայ-
մանավորվում էին կապիտալիստների և հակա-հեղափոխական
Ալեքսեյե, Կալեդին և Կորնիլով գեներալների հետ բանվորական
թաղերը արյունով վողոգելու համար: Ուրալի պրոֆմիութիւն-
ների կոնֆերանսը, վորին մասնակցում են էյին 145,000
բանվորների ներկայացուցիչներ, հայտնեց խիստ բողոք ընդդեմ
«Մոսկվայի այն հակա-հեղափոխական ուշժերի խորհրդակցու-
թեան, վորոնք փոխարինել էին հեղափոխական Ռուսաստանի
ներկայացուցիչներին»: Յերբ Կորնիլովն սկսեց պատերազմական
գործողութիւններ Պետրոգրադի դեմ՝ վորպես հեղափոխութեան
կենտրոնի, խոշոր պրոֆմիութիւնները պահանջեցին քանդել
կապիցիան, սահմանել բանվորական հսկողութիւն և ամբողջ
իշխանութիւնը հանձնել խորհուրդներին: Ոգոտոսի վերջին
Պետրոգրադի պրոֆմիութիւնների խորհուրդը, տեսնելով, վոր
ժամանակավոր կառավարութիւնը մասնաճիւղների շահերը զոհում
է ուսական և արեւմտյան կապիտալիստներին, պահանջ դրին
հիմնել ընդդեմ հակա-հեղափոխականների «Պետրոգրադի պաշտ-

պանութեան կոմիտե»: Մոսկվայի մետաղագործների միութիւնը
հայտարարեց «գոյութիւն չունի առանձին կոնֆիլիկտներ մետա-
ղագործների, մանագործների, կաշեգործների, այլ գոյութիւն
ունի աշխատանքի և կապիտալի համառուսական հակայական
կոնֆլիկտ», իսկ սեպտեմբերի մանագործների համառուսա-
կան կոնֆերանսը հայտարարեց՝ «ամեն կերպ աջակցել խոր-
հուրդներին և նրանց պայքարին, վոր մղում են նրանք իշխու-
նութիւնը ձեռք բերելու համար, վորովհետեւ միայն խորհուրդ-
ների իշխանութիւնը կարող է ազատել յերկրը տնտեսական
և քաղաքական փլուզումից և բարելավել բանվոր դասակարգի
գոյութիւնը»: Բանվորները թողեցին ոպորտյունիստների շար-
քերը և միացան մեծամասնականներին: Իսկ փոքրամասնական-
ները, վոր հուլիսյան ապստամբութեան օրերին զինաթափ էյին
արել բանվորներին, այժմ մտածում էյին միայն մի բանի մա-
սին՝ մի կերպ պահպանել ժամանակավոր կառավարութեան իշ-
խանութիւնը:

Բանվորները և պրոֆմիութիւնները ամեն օր ստեղծում
էյին նրանց համար նոր հուսախաբութիւններ: Սեպտեմբերին
Պետրոգրադի համադեմոկրատական խորհրդակցութեան (1,893,000
բանվորների ներկայացուցիչներ) պատգամավորների իննը տաս-
երորդականը, այսինքն 73 ընդդեմ 8-ի արտահայտվում են կո-
ալիցիայի դեմ: Պրոֆմիութիւնների համառուսական կենտրոն,
խորհրդի նախագահ, փոքրամասնական Գրինեվիչը ստիպված յե-
ղավ այդ բանից հետո հրաժարվել նախագահութիւնից, իր հրա-
ժարականը ձևակերպեց այսպես. «Ինքը լինելով կողմնակից կո-
ալիցիայի, չի կարող պրոֆմիութիւնների գործունեյութեան գլուխ-
անցնել, յերբ նրանց ներկայացուցիչները ճշող մեծամաս-
նութեամբ արտահայտվում են ընդդեմ իր բռնած դիրքի» (ОТЧЕТ
В. И. С. И. С. за 1917 г стр. 27) Մոսկվայի շրջանային մե-
տաղագործների կոնֆերանսը, վորին ներկա էյին 138,000 բան-
վորների ներկայացուցիչներ հոկտեմբերի 5-ին պահանջեցին տն-
տեսական քաղաքականութեան սկզբունքների արմատական
փոփոխութեան համար յեռանդուն պայքար, խոշոր նավթարդյու-
նաբերական ընկերութիւնների, քարածուխի, մետաղագործական
արդյունաբերութեան, շաքարի և ուրիշ ձեռնարկութիւնների
ազգայնացում, ազգայնացում փոխադրական միջոցների և բան-
կերի: Կոնֆերանսը հանձնարարեց «խրախուսել և կիրա-
ռել անդերում: Բանվորների նախաձեռնութիւնը՝ շուտափութ

իբրականացնելով արտադրութեան վրա բանվորական հսկողութիւն սահմանելու սկզբունքը: Հոկտեմբերի 9-ին Մոսկովայի շըրջանի 200,000 մանածագործների ներկայացուցիչները, թվով 1000 հոգի, խոստացան ոգնել խորհուրդներին, առաջարկելով դիմել վճռական դժողութիւնների վերջ տալու արդյունաբերողների սարսափին և ժամանակավոր կառավարութեան դավաճան գործունեութեան:

Բուրժուական իշխանութեան որերը հաշված էին: Պորհուրդներում ընտրվում են մեծամասնականներ, իսկ փոքրամասնականներն ու հսկողները ընտրվում են խորհուրդներից: Յեզ Հոկտեմբերի 25—նոյեմբերի 7-ը—Պետրոգրադի պրոլետարիատը միացած հեղափոխական զինվորական խմբերի հետ, բանվորական ներկայացուցիչների խորհրդի գլխավորութեամբ տապալեց ժամանակավոր կառավարութիւնն ու ամբողջ իշխանութիւնը հանձնեց խորհուրդներին: Սկսվեց նոր պատմական շրջան, և պրոֆշարժումը թեւակոխեց այս նոր շրջանի վոչ թե վերջին, այլ առաջին շարքերում: Անմիջապէս մետաղագործների միութիւններից հետո, վոր Պորհուրդային իշխանութեան արամագրոթիւն տակ դրեց իր ամբողջ տեխնիքական ապարատը, շտապեցին նույնը անել և մյուս միութիւնները: Պրոֆմիութիւնները նոր իշխանութեան կարիքների համար հատկացրեցին վորոշ միջոցներ: Բացի սրանից պրոֆմիութիւնները յեռանդուն աջակցութիւն ցույց տվին պետական ապարատը կանոնավորելու, վոր զինվորները և փոքրամասնականները թողել ու գնացել էին: Կազմակերպեցին պարենավորման գործը, կարմիր գվարդիա, միութիւնները և միութիւնների խորհուրդները մասնակցեցին իրենց ներկայացուցիչներով զինվորա-հեղափոխական կոմիտեներում, կազմեցին սանիտարական խմբեր և միևնույն ժամանակ գործարանային կոմիտեները հետ միասին արտադրութեան վրա բանվորական հսկողութիւն սահմանեցին այն չափով, վոր չափով մնացել էին մասնավոր ձեռնարկութիւնները:

Պրոֆմիութիւնները չբաժանվեցին հեղափոխութիւնից, այլ ակտիվ կերպով մասնակցեցին կապիտալիստների իշխանութեան տապալմանը: Բայց կային և առանձնակի խմբակներ, վորոնք ժամանակավոր կառավարութեան և հակա-հեղափոխական բուրժուազիայի շտաբին հավատարիմ մնացին: Այսպիսիներէն էին տպագրիչների և մի քանի քաղաքների առևտրական հիմ-

նաքիութիւններում ծառայողների միութիւնները, և ծառայողների զանազան խմբակներ՝ բանկային, ապահովագրութեան, գործարանային և այլն, նույնպէս և մի մասը յերկաթուղագծի և փոստ-հեռագրատան, վորոնք պրոլետարական ելեմենտներ էին, այլ բարձր կարգի ծառայողներ: Բանկերի և պետական հիմնարկութիւնների ծառայողները գործադուլ արին Պորհուրդային իշխանութեան դեմ և յերկար ամիսներ շարունակեցին սաբոտաժը: Տպագրիչների միութիւնն ակտիվ կերպով դուրս բերածը: Տպագրիչները «մամուլի ագիտութիւնը» բուրժուազիայի, հսկողների ու փոքրամասնականների հակա-հեղափոխական հրատարակութիւնների համար: Տպագրիչները վորոշեցին «չտպագրել վոչ մի լրագիր մեծամասնական ուղղութեամբ, մինչև վոր չդադարի հալածանքը մամուլի դեմ», «հայտարարել ընդհանուր գործադուլ, վորպէս բողոք մամուլի ազատութեան համար»: Պետրոգրադում Սուվորինի մեծ տպարանում գործադուլը շարունակվեց մի քանի շաբաթ: Բանվորների և սարսափ անող ծառայողների մեջ սկսվեց սուր պայքար, վորի ազդեցութիւնը դեռ մինչև այժմ էլ շարունակվում է: Հենց ծառայողների շարքերում ստորին ծառայողները կոչվում էին «բարձր» ծառայողների դեմ՝ նրանց սարսափը կազմալուծելու համար:

Պրոֆմիութիւնները յեկան այն յեզրակացութեան, վոր պրոլետարիատի իշխանութեան ժամանակ գործադուլ անել՝ նշանակում է կազմակերպել սարսափ, հակա-հեղափոխութիւն և վորոշագործութիւն կատարել ուսական ու միջազգային հեղափոխութեան հանդէպ: Մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը կապիտալիստների դեմ սկսած գործադուլները անմիջապէս դադարում էին հենց վոր իշխանութիւնն անցնում էր բանվորների ձեռքը, և պրոֆմիութիւնները՝ համապատասխան կոչով դիմում էին նրանց:

III

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆ

Պրոֆշարժման զարգացումը նոր պայմաններում. գեպի կենտրոնացում յեզ միջմիութեանական կազմակերպութեան ու մեղացում հաճող կազմակերպական ձեւերի զարգացումը

Յերը իշխանութիւնն անցավ խորհուրդներին, պրոֆշարժման զարգացման համար սկսվեց նոր շրջան:

Պայքարի այն գլխավոր միջոցը, այսինքն գործադուլը, վոր պրոֆսիտաթյունները գործադուլում էյին կապիտալիստական իրաւակարգի ժամանակ, կրցրեց իր արժեքը, յերբ քաղաքական իշխանությունն իր բոլոր միջոցներով անցավ բանվոր դասակարգի ձեռքը:

Պաշտար կապիտալիզմի դեմ մղվում էր մոշ միայն սոցիալ-
լահան և տնտեսական պահանջները ըավարարելու, այլև իշխա-
նությունը բանվոր դասակարգին հանձնելու և կապիտալիստե-
րին թե տնտեսապես և թե քաղաքանապես խորտակելու համար:

Սորհրդալի իշխանութիւնն որով, բանվորական զիկտա-
տուրայի միջոցով զստակարգերի տիրապետութիւնը վերջնա-
կանապէս խորտակելու համար մղվող վճռական պայքարի պայ-
մաններում պրոֆշարթման վճռական պայքարը ստանում է տ-
վելի արագ թափ, քան կապիտալիստական իրավակարգի պայ-
մաններում, և գրավում է բանվորներին ավելի լայն մասսաներ,
քան առաջ, վորովհետեւ բանվորներն իրենց ամբողջ մեխանիզ-
մով, ինչպէս ընկեր Ռյազանովն և ասում, մտնում են պրոֆմիու-
թիւնների մեջ, և տնտեսութիւնն շատ ճշուղերում վոչնչանում է
կամավոր և պարտագիր անդամների տարբերութիւնը: Պրոֆ-
միութիւնների միացյալ կազմակերպութիւնների անդամների
թիվն ավելի ու ավելի շատանում է, չնայած արդյունաբերական
պրոլետարիատի քչանալուն, մանավանդ վորսկյալ բանվորների,
վորոնք մտնում են զորքի մեջ պետական ծառայութիւն, գնում
են գյուղերը և այլն:

Պրոֆմիտուլթյուններ շարքերն են մտնում այնպիսի մաս-
սաներ, վորոնք նախկին ժամանակներում կազմակերպված չէին.
պրոֆշարժումը տարածվում է այնպիսի շրջաններում, վորտեղ
շատ քիչ է զարգացած արդյունաբերությունը: Չափազանց մեծա-
նում է կազմակերպված ծառայողների թիվը, վորոնք առաջ շա-
սանշան թիվ էին կազմում: Գալատներում պրոֆշարժման
ուժեղանալուն նպաստեց և այն հանգամանքը, վոր արդյունա-
բերության մի մասը կենդրոնից տեղափոխվեց այնպիսի շրջա-
ններ, վորտեղ արտադրվում է հում նույթ և հաց: Պրոֆշարժման
հսկայական զարգացմանը նպաստում են խորհրդային Ռուսաս-
տանում, այդ շարժման համար ստեղծված նպաստավոր պայ-
մանները:

Պրոֆսոր թյունների համագումարների տվյալների համա-
ձայն անդամների թիվը Խորհրդային Ռուսաստանում հեռեկալ,
ձեռք է աճել.

Համագում. 1918 թ. հունվար ամս. յեղել է	2.638.812անգլ
II » 1919 » » » »	3.422.000
III » 1920 » ապրիլ » » »	4.328.000
V հոնֆերան. 1920 » նոյեմբեր » » »	6.840.000
IV համագում. 1921 » մայիսին » » »	8.485.600

(II համագումարին չէն մասնակցել Ուկրաինան, Միրիբը և Ուերալը, IV համագումարն ամենալրիվն է. պրոֆմիությունների համառոտական կենտրոնական խորհրդի կողմակերպչական բաժնի տվյալների համարձայն 1921 թ. յերկրորդ կիսին միությունների անդամները 7 միլիոնից քիչ պակաս են. բացարձակ ճշդ թվեր հնարավորություն չկա ստանալու, բայց հիմնական համեմատությունն անկասկած հեշտ է):

Զնայած արտադրութեան կրճատման, պրոֆիտը թշուհներէ
անդամներէ թիվը տարեց-տարի ափեւանում է:

Այս յերևույթն ապացուցանում է, վոր մասնաների մեջ հետզհետե խորանում է կազմակերպության անհրաժշտության գիտակցությունը: Խոշոր դեր է խաղում և այն հանգամանքը, վոր վոչ մի արգելքի կամ խոչընդոտի չեն հանդիպում կազմակերպվելու համար: Խորհրդային Ռուսաստանում ամբողջ կյանքի հիմքն են կազմում մասսայական կազմակերպությունները և նրանց ամբողջումը:

կայն մասսաների պրոֆշարժման շարքերը գրավելն ամե-
նահասարակ, պարզ, սկզբնական կազմակերպչական խնդիրն
է միայն, և ամեն մի բանվորական միութեան նպատակը՝ Վոր-
պեսդի կազմակերպութեանն ընդունակ դառնա կատարելու
այն, ինչ վոր պատմութեանն և առջադրում պետք և գտնել կազմա-
կերպչական այնպիսի մի ձև, վոր համապատասխան և թե պատ-
մական պայմաններին և թե պրոֆմիութեաններին գործունեյու-
թեան ընուլթին: Պրոֆմիութեանների կազմակերպչական ձևերը
միշտ փոփոխվել են, հարմարվելով կյանքի պահանջներին:
Պրոֆշարժման կազմակերպչական ձևերը նոր շրջանում՝ ձգտում
են մտնել կազմակերպչական միորինակութեան, առանձին մա-
սերը համաձայնեցնել, զեկափարութեանը կենտրոնացնել և զիս-
ցիպլինան դնել ամուր հիմքերի վրա: Հենց կապիտալիստական
Ռուսաստանում հին, նեղ արհեստակցական միութեանները վե-
րակազմվում էին ըստ արտադրողական սկզբունքի, և ամեն մի
միութեան մեջ մտնում էին նույն արդյունաբերութեան մեջ
աշխատող բոլոր բանվորները:

Յե՛ղ հենց այն ժամանակ զգացվում էր միտքինակ գեկա-
վարութեան բացակայութեանը և միութեան դիտարկման
թուլութեանը:

Միայն առաջներում նկատվող ձգտումը դեպի արտադրո-
ղական սկզբունք, ղեկավարութեան միտքինակութեան և դիտ-
արկման՝ Սորհրդային Ռուսաստանում գտավ նպաստավոր պայ-
մաններ, և պրոֆմիութեաններն անցան գործի: Յերբ պրոֆ-
միութեաններն անցան գործնական քայլերի տնտեսական կյան-
քը վերստեղծելու, և համապետական մասշտաբով կանոնավոր-
վեցին ու ժաշկվեցին թե աշխատավարձը և թե աշխատանքի
պայմանները, այն ժամանակ «ամեն մի արտադրութեան—մի
միութեան» սկզբունքը դարձավ պարզ և հասկանալի պրոֆ-
շարժման բոլոր գործիչների համար: Մի քանի տեղերում մինչև
վերջին ժամանակները շարունակվում էին հին տեղականները,
բայց նրանք չունեին առածին նշանակություն և դատապարտ-
ված էին մահվան: Կյանքը ստիպեց նեղ արհեստակցական
միութեանների փոխարեն կազմակերպել արտադրողական
պրոֆմիութեաններ, այդ միութեանների մեջ մտան տեղ-
յալ արդյունաբերութեան մեջ աշխատող բոլոր բանվորները,
ծառայողները և ժամապետները (Томский, «Принципы органи-
зационного строительства» стр. 15):

Պրոֆմիութեանների առաջին համագումարը չուից «արտա-
դրողական սկզբունքի» վերջնական ձևակերպում, բայց կյանքը ին-
քը թելադրեց անհրաժեշտ ձեռքեր և վոչնչացրեց արգելքները: Ար-
տադրողական սկզբունքը հանդիպեց խիստ դիմադրութեան և հետե-
յալ արգելքների՝ 1) համքարային (деховое) նախապաշարունակներ,
վոր սկզբում բավական ուժեղ էին, 2) Անտագոնիզմ բանվորների
և ծառայողների միջև (վերջինները, այսինքն ծառայողները
հրաժարվում էին մասնել բանվորական միութեան մեջ) ու
հակառակութեան ստորին և բարձր ծառայողների մեջ. այս
հակառակութեանները յերկար ժամանակ արգելում էին արտա-
դրութեանների մեջ աշխատող ծառայողներին ձուլվել բանվորական
միութեանների հետ: Այս յերևույթը թուլացավ, յերբ վերջացավ
մասնաշաղկապ սարսափը:

Արտադրութեանը կանոնավորող որդաների ծառայողների
բանվորական միութեանների մեջ մտնելուց հետո այդ ձուլումը
կազմելի յե վերջացած համարել:

Աշխատավարձի և աշխատանքի պայմանների կանոնավորման

կենդանացումը պատճառ դարձավ, վոր առանձին առանձին
արտադրողական միութեանները հեշտութեամբ միանան հոմա-
նուսական մասշտաբով և կենդանացնեն ղեկավարութեանը:
Տնտեսական շինարարական գործին մասնակցելը և բանվորական
հակադրութեանը չեղ կարող իրականանալ և կանոնավոր ձև ստա-
նալ, քանի վոր ամեն մի արտադրութեան մեջ գոյութեան ու-
նեցին մի քանի միութեաններ: Կյանքն ստիպեց նրանց միանալ
և կազմել մի միութեան: Պրոֆ. առաջին համագումարը չուից
հիմնավորված պատճառաբանութեան, թե ինչու միութեանները
պետք է կազմակերպել ըստ արտադրողական սկզբունքի: Չուից
և յերկրորդ համագումարը: Բայց առաջին համագումարը տվեց
դիրեկտիվ տեղական միութեանների խորհուրդներին՝ միացնել
խառը արհեստակցական կազմակերպութեանները և դարձնել
արտադրողական միութեաններ, և վորովհետև այս դիրեկտիվը
համապատասխանում էր կյանքի պահանջներին, ուստի է կատար
ածվեց մասնաշաղկապ մասշտաբով: Պետրոգրադում 1918 թվի
սկզբին կար 66 միութեան, իսկ հետո, վերոհիշյալ աշխատանք-
ները կատարելուց և միացնելուց հետո, 1919 թվի ոգոստոսին
միութեանների թիվը հասնում է 31: Մոսկվայում 1918 թվին
գոյութեան ունեցին 119 առանձին առանձին միութեաններ:
Համառոտական միութեանները, վորոնք կազմվել էին մինչև
առաջին համագումարը, կենտրոնացած կազմակերպութեաններ
չէին, այլ միայն ոժանդակ մարմիններ: 1 համա-
գումարը նեց վորոշ փոխարարութեաններ՝ միութեան
բաժանմունքները յենթարկվում են տեղական նահանգական
միութեան (բաժնին), իսկ այս վերջինը՝ համառուսական մի-
տարութեան:

Վորպես անցման աստիճան հանձնարարվում է կազմել
շրջանային միավորութեաններ (об'единения), և բնութեան-
ները կատարել շրջանային նիստերում: Սակայն շրջանային
միավորութեանները բոլոր միութեաններում չստացան վերջնական
ձև:

Առաջին համագումարից հետո ամեն տեղ կազմակերպվում
են համառուսական միավորութեաններ, իսկ 2-րդ համառուսական
համագումարում վորոշվում է վոչնչացնել շրջանային կազմա-
կերպութեանները, մի քանի ծայրամասերում նրանց տեղ նշա-
նակելով «բյուրո»ներ ու ներկայացուցիչներ, վորոնք նշանակվում
են Պրոֆմիութեանների համառուսական կենտրոնական խորհրդի
և կենտրոնական կոմիտեի կողմից:

I Համառուտական համագումարը վորոշեց միացնել գործարանային կոմիտեները պրոֆմիությունների հետ (գործարանային կոմիտեների համառուտական համագումարը նույնպիսի վորոշում կայացրեց), վորից հետո նրանք սկսում են գործել վորպես պրոֆմիությունների սկզբնական ընկերներ: Միացման անհրաժեշտությունը պատճառարանվում է այսպիսի բանաձևով՝ գործարանային կոմիտեները ընդհանրապես ձեռնամուխ են լինում այնպիսի գործերի, վորոնց իրագործումը պատկանում է պրոֆմիություններին: Ի նկատի առնելով, վոր արտադրողական սկզբունքի վրա հիմնված պրոֆմիությունները զարգացել ու ամրապնդվել են գործարանային կոմիտեները պետք է դառնան միության տեղական մարմիններ:

Մի շարք անտեսական բարդ խնդիրներ՝ գորացրման, հեղափոխության և արթնացման թյան հետ կապված հարցեր պրոլետարիատից պահանջում են միանալ և լարել իր ամբողջ ուժերը և ի նկատի առնելով, վոր միատեսակ նպատակի համար կազմված զանազան որդաններ զգալիորեն մեծ են պրոլետարիատի ուժերի կենտրոնացումը, համագումարը դառնում է, վոր բոլոր անտեսական կազմակերպչական խնդիրները կարող են իրագործվել, արտադրողական սկզբունքով կազմակերպված գաղափարային անտեսական մարմինների ղեկավարությունը: Այս վորոշումներից հետո գործարանային կոմիտեների կենտրոնական խորհուրդը լուծվում է, և գործարանային կոմիտեները մտնում են պրոֆմիությունների մեջ:

1917 թվից մինչև 1920 թվի վերջերը 25 արտադրողական միություններն ունենում են 72 համառուտական կոնֆերանսներ և համագումարներ: Առաջին համագումարի ժամանակ գոյություն ունեւ 28 համառուտական միություն: 1919 թվին նրանց թիվը դարձավ 33, 1920 թվի վերջերին—24, իսկ 3-րդ համագումարից հետո—23: Միությունների վերակազմությունն արտադրողական սկզբունքով և միացումը համառուտական մտաշտաբով վերջացավ մինչև 3-րդ համագումարը: 1920 թվին յուրաքանչյուր առանձին միություն ուներ հետևյալ կառուցվածքը՝ սկզբնական, հիմնական ընկեր հանդիսանում էր գործարանային կամ տեղական կոմիտեն: Գավառային բոլոր կոմիտեները կազմում էին միության բաժանմունքներն (отделение), բոլոր բաժանմունքները նահանգի կամ շրջանի սահմաններում կազմում էին նահանգային կամ շրջանային բաժին (отдел): Բաժինները միա-

նում են և կազմում մի համառուտական միություն, և այսպիսով գործարանային կոմիտեները, բաժանմունքները և բաժինները հանդիսանում են համառուտական միության որդաններ, վորոնց ղեկավարում են համագումարից ընտրված կենտրոնական կոմիտեն:

Միություններն արտադրողական սկզբունքով կազմակերպելու գաղափարը վերջնականապես ձևակերպված չկար, և այդ սկզբունքը, կիրառվում է գործնականում կյանքի պահանջների համեմատ: Համագումարների բանաձևերը ծառայում են վորպես ուղեցույց, տալիս են ընդհանուր ուղղագիծ, վոր տվելի լիակատար կերպով արտահայտված է հետևյալ վորոշումներով:

1) Միացնել միության մեջ տվյալ արդյունաբերության ճյուղի բոլոր ծառայողներին և բանվորներին, անկախ այն հանգամանքից, թե նրանք ինչ են կատարում, 2) դանձարկղի կենտրոնացում, 3) ղեկավարել միության գործերը ունենալով հիմք ղեկավարողական կենտրոնացումը, 4) հանձնել կենտրոնին տարիֆի և ամեն տեսակ աշխատանքների պայմանների վորոշումը, 5) ընդունել շինարարության միատեսակ սկզբունք ներքեվից մինչև վերև, 6) թե տեխնիքական և թե ոճանդակող մարմինների սեկցիաների դերը, 7) տվյալ արդյունաբերության ճյուղի կազմակերպված բանվորների և ծառայողների շահերը արտաքին աշխարհի տառաջ ներկայացնել մի կենտրոնի միջոցով:

Այս վորոշումների մեջ փոփոխություններ մտցնում էին, հիմնվելով գործարանի վրա, վորոնք կրում էին ուղղումների և լրացումների բնույթ:

Հետագայում ևս կարող են փոխվել այս կազմակերպչական ձևերը յիժի փոխվեն միությունների գործունեյության պայմանները և նպատակները:

Առանձին միությունների կազմակերպչական ձևերի զարգացման հետ միաժամանակ զարգանում են թե տեղական և թե համառուտական միջմիութենական կազմակերպությունները: Առաջին համագումարից հետո պրոֆմիությունների տեղական խորհուրդները խոշոր առաջագիծով յուրն են անում, իրենց շուրջը են հավաքում ու միացնում միությունների բաժանմունքներն ու բաժինները և պարզ վորոշում են գործնականում իրենց ֆունկցիաները:

Պրոֆմիությունների առաջին համագումարում կային 48 պրոֆխորհրդներ (1,878,000 անդամներով) ներկայացուցիչներ, իսկ անդամների ընդհանուր թիվն էր 2,638,812:

Յերկրորդ համագումարում կային 82 նահանգային պրոֆի-
խորհուրդների (2,037,000 անդամներով) ներկայացուցիչներ
խիստ անդամների ընդհանուր թիվն էր 3,422,000:

Յերրորդ նահանգային պրոֆիխորհուրդների համագումարին
մասնակցում էին 3,980,435 հոգու ներկայացուցիչներ, իսկ
անդամների ընդհանուր թիվն էր 4,328,000:

Համառոտական պրոֆիխորհուրդների կենդրոնական խոր-
հուրդի, IV համագումարին տված հաշվետվության համաձայն,
նա միացնում է 78 նահանգային պրոֆիխորհուրդներ, փորձե-
լիքն էր հերթին ունեն 8296 կազմակերպություններ, փորձեցի
1307 նահ. բաժիններ, 557 պրոֆիխորհուրդներ, 6005 գաղափարա-
բաժանումներներ, 427 գլուղական քարտուղարություններ: Ներ-
կայումս մեծաթիվ յուրեք կազմակերպություններից դուրս մեծ
մի կազմակերպություն գոյություն չունի:

Տեղական միությունները համախմբվում են նահանգային
պրոֆիխորհուրդների շուրջը, և սրանց նշանակությունն ու ազ-
դեցությունը բարձրանում, գործունեությունը լայնանում է և
հետզհետե ուղղություն է առնում տեղական պրոֆիխորհուրդնե-
րի շարժումներին, ուժեղացնելով նրանց տեխնիքական և կազ-
մակերպչական ապարատը. նրանք դառնում են կենտրոն տե-
րող շրջանի համար, միացնելով բյուրոները և շրջանային բա-
ժինները ու նրանց գործունեությունը փորձ ուղղություն տա-
լով: Պրոֆիխորհուրդների հեղինակության բարձրանալուն նպաս-
տում է այն հանգամանքը, վոր Մորնիգային իշխանությունը
ճանաչում է նրանց վորպես կազմակերպված պրոլետարիատի
ներկայացուցիչներ և պրոֆիխորհուրդները մասնակցում են այն
բոլոր հարցերի լուծման, վորոնք վերաբերում են աշխատանքի
պայմանները կանոնավորելուն:

Առաջին համագումարին չի հաջողվում տալ պրոֆիխորհուրդ-
ների ուղղագիծը: Սակայն հաջողվում է յերկրորդ համագումարին,
վորը ի նկատի առնելով պրոլետարիատի գիկատությունը պայ-
մաններում պրոֆիխորհուրդների փորձը, ընդունում է հետևյալ բա-
նաձևը. «Պրոֆիխորհուրդների տեղական խորհուրդները հանգի-
սանալով ղեկավար մարմիններ պրոֆիխորհուրդների և ներկայացու-
ցիչներ տնտեսապես կազմակերպված պրոլետարիատի՝ ղեկավար-
ում են միաժամանակ բոլոր համագումարների և պրոֆիխու-
թյունների կենտրոնական խորհուրդի վորոշումներով, իսկ արտա-
դրողական միությունները, բացի վերոհիշյալից, ղեկավարվում

են և իրենց կենտրոնների վորոշումներով»: Իսկ նահանգային
պրոֆիխորհուրդների պարտականությունները բանաձևը այսպես
է ձևակերպում. «Միությունների տեղական խորհուրդները
պետք է հետևեն, վոր միությունները կանոնավոր կազմակերպ-
վեն և ղեկավարվեն կենտրոնի գիլիկատիվներով»: Այսպիսով յերկ-
րորդ համագումարը վորոշում է նահանգային պրոֆիխորհուրդնե-
րի գերը և գործունեությունը և սրանց է յենթարկում պրոֆ-
միությունների գաղափարային բյուրոները, տալով սահմանափակ
ավտոնոմիա և ընդունելով նահանգային պրոֆիխորհուրդները,
վորպես ղեկավար մարմիններ (մանրամասնությունները առա-
նել 2-րդ համագումարի կազմակերպչական հարցին վերաբերյալ
բանաձևի մեջ):

Յերկրորդ համագումարի ժամանակաշրջանում պրոֆիխու-
թյունների կենտրոնական խորհուրդը դառնում է ղեկավար որ-
պան: Առաջին համագումարը վորոշեց պրոֆիխությունների կեն-
տրոնական խորհուրդի կազմը, միությունների կենտրոնական կո-
միտեից մշտական ներկայացուցչություն մտցնելով, շնորհիվ
այս հանգամանքի պրոֆիխությունների կենտրոնական խոր-
հուրդն իր գործունեության ընթացքում պրոֆիխորհուրդի հեղի-
նակավոր որպանն է դառնում: Հեղինակության աճը ապահովե-
լուն նպաստում է և այն, վոր պրոֆիխությունների կենտրոնա-
կան խորհուրդում է կենտրոնանում աշխատավարձի և աշխա-
տանքի պայմանների կանոնավորման աշխատանքները, վոր
ապա կիրառվում է համապետական մասշտաբով Աշխատանքի
կոմիտեի առի միջոցով, վորի հետ կենտրոնական պրոֆիխու-
թյունների խորհուրդը միացած էր համագործակցությանը, ու-
նենալով այնտեղ իր ներկայացուցիչը և աշխատանքի մի ծրա-
գիր: Պրոֆիխությունների կենտրոնական խորհուրդի հեղինակու-
թյունը բարձրացավ մանավանդ շնորհիվ այն հանգամանքի,
վոր աշխատավարձի կանոնավորման աշխատանքները կատար-
վում էին այնտեղ:

Յերկրորդ համագումարը պրոֆիխությունների կենտրոնա-
կան խորհուրդի ղեկավարությունը վավերացրեց կանոնադրու-
թյան հետևյալ կետով՝ «Համառոտական պրոֆիխությունների ղեկա-
վար մարմինն է Պրոֆիխությունների կենտրոնական խորհուրդը,
վորը ղեկավարվում է համագումարի և կոնֆերանսների վորոշում-
ներով և պատասխանատու է իր գործունեության համար հա-
մառուտական պրոֆիխությունների համագումարի առաջ: Հա-

ժողովարանների, կոնֆերանսների, նույնպես և պրոֆմիությունների կենտրոնական խորհուրդների վորոշումները վոչ միայն պարտադիր են այն միությունների համար, վորոնք մտնում են համառուսական միության մեջ, այլ և միությունների բոլոր անդամների համար: Նրանք, վորոնք խախտում են վորոշումները և չեն հպատակվում, արտաքսվում են պրոլետարական միությունների ընտանիքից:

Ռուսական պրոֆշարժումը նեղ արհեստակցական համքարական սկզբունքից անցավ արտադրողական սկզբունքին, կազմակերպվելով արդյունաբերության, արտադրության և տնտեսության համաձայն, համանման ճյուղերից և տեղական զանազան միություններից կազմելով մի ընդհանուր համառուսական միություն: Ունենալով լիակատար ավտոնոմիա և ինքնուրույնություն՝ ֆեդերատիվ ձևով կազմում են մի համառուսական միություն, ստեղծելով մի ընդհանուր դրամարկը և մի ղեկավարող կենտրոն: Ստեղծելով տեղական պրոֆմիությունների խորհուրդներ, պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհուրդ և դարձնելով նրանց ղեկավար մարմիններ՝ պրոֆմիություններն այսպիսով վերջացրին կենտրոնացումը, և այժմ պրոֆշարժումը մի միաձույլ ամբողջություն է, վոր ունի մի կենտրոն և մի ընդհանուր ղեկավարություն:

Պրոֆշարժման կազմակերպչական ձևերի հետագա զարգացումը զինվորական կոմունիզմի պայմաններում, աստիճանաբար առնում էր դեպի միացում, ստեղծելով մի միություն, մի ղեկավար կենտրոնով՝ պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհրդի պլանավորությամբ, համախմբելով իր շուրջը սեկցիաներ, փոխանակ առանձին առանձին համառուսական միությունների և տեղական նահանգային պրոֆխորհուրդներին: Զարգացման այս ճանապարհը նկատելի չե դառնում իր թափով առանձնապես 1921 թվին և հաստատվում պրոֆմիությունների IV համագումարի կողմից:

Նոր տնտեսական քաղաքականության կիրառումը և նրա զարգացումը կանգնեցնում է պրոֆմիությունների այս պրոցեսը, և պրոֆշարժումը հարմարվելով յերկրի տնտեսական կյանքին, գնում է ուրիշ ճանապարհով, այն ճանապարհով, վոր գծում է իր թեզիսներով Ռուս. կոմ. կուս. կենտր. կոմիտեն 1922 թ. ղեկավարելի և պրոֆմիությունների համառուսական կենտրոնական խորհրդի 2-րդ պլենումը 1922 թ. փետրվարին:

ՊՐՈՓՄԻՍԻՍՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՎԵՂԱՖՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ԾՐՋԱՆՈՒՄ

Գործարանային կոմիտեների հսկողությունն արտադրության վրա մինչև հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և նրա առաջին որերին տարերային էր և անկազմակերպ. նրանք անցան ներքին հսկողության, վորն անխուսափելիորեն նրանց կանգնեցրեց արտադրությունը կանոնավորելու և վերակազմակերպության: Բայց գործարանային կոմիտեները ձեռնհաս չէին, և այս գործը նրանց ուժերից բարձր էր:

Մի քանի դեպքերում բանվորները հաստատելով հսկողություն, հեռացնում էին տերերին, ձեռնարկություններն իրենց ձեռքն էին վերցնում, և ասպարեղ էր գալի մի տիրոջ փոխարեն կոլլեկտիվ տեր: Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից հետո պրոֆմիությունները հայտարարեցին խիստ կոիվ անկազմակերպ հրահանգության և նրա հետևանքների դեմ, վորովհետև անկազմակերպ հսկողությունը բացասական հետևանքներ կարող էր ունենալ յերկրի տնտեսական ընդհանուր շահերի համար: Զեռնարկություններն անցնում էին բանվորական առանձին խմբակներին, քայքայվում էր տնտեսությունը, վորովհետև ձեռնարկությունները վոչ թե պետք է սեփականություն գտնանային այս կամ այն խմբակի, այլ իրենց ամբողջությամբ բանվոր դասակարգի:

Պրոֆմիությունները հասկանում էին, վոր բանվորական հսկողությունը պետք է կանոնավորե արդյունաբերությունը համապետական մազադրով և, վորոշ տնտեսական քաղաքականություն վարելով, իրականացնե ընդհանուր տնտեսական ծրագիր: Բանվորական հսկողությունն անխզելի կերպով կապված լինելով կանոնավորման ընդհանուր սխեմի հետ և լինելով տնտեսական մարմինների ընդհանուր տնտեսական ծրագիր իրականացնողը՝ պրոլետարիատի ազատագրման ամենամեծ հաղթանակներից մեկն է նրա վերջնական հաղթանակի համար մղվող պայքարի ճանապարհին (պրոֆմիությունների բանաձև, բանվորական հսկողության մասին): Ժողովրդական կոմիսարների Խորհրդի և պրոֆմիությունների մշակած որենքը, հրատարակած 1917 թվի նոյեմբերի 27-ին, մատնանշում է, վոր բաժանկամ յերկրի հսկողությունը պետք է միացնել տեղական բանվորական խորհուրդների և համագումարների միջոցով: Սակայն

հակոդության միացումը համառոտական բանվորական և գործարանային կոմիտեների կենտրոնական խորհուրդների գեկավարությամբ՝ հարցը չէր լուծուի:

Ինկրեթի համաձայն բանվորական հակոդության սրբանի իրավունք ունեն ստեղծելու ձեռնարկության գրքերը և հաշիվները: Նույնպես իրավունք ունեն, 6-րդ կետի համաձայն, հետեւելու արտադրության, իրավունք ունեն վորոշելու ձեռնարկության արտադրության միմիութեամբ և պարզելու արտադրության ինքնարժեքը: Սա արտադրության գործիքների մասնավոր սեփականության վոչնչացում չէր, այլ սեփականատերերի իրավունքների խոշոր կրճատում (А. Лозовский. — «Профессиональные союзы в Советской России»): Արտադրության խնկական կազմակերպողը, բայց խիստ սահմանափակ իրավունքներով, մնում եր նույն գործարանատերը, վորի համար անտանելի չէր և անցանկալի, վոր բանվորական հակոդությունը ծանոթ լինի դադանիքներին: 1917 թվի նոյեմբերի 27-ին Ռուսաստանի առևտրա-արդյունաբերական կազմակերպությունների և Պետրոգրադի գործարանատերերի ներկայացուցիչները հանում էին հետեւյալ բանաձեւը. «Քննելով ժողովրդական կոմիսարիատի խորհրդի վորոշումները բանվորական հակոդության վերաբերմամբ, ժողովը գտավ անհրաժեշտ՝ բանվորական հակոդություն մտցնելու դեպքում ձեռնարկությունները փակել»: Մոսկվայի առևտրա-արդյունաբերական կոմիտեն և կենտրոնական շրջանի միացյալ արդյունաբերության միությունը հայտնում է, վոր Շայալիսի հակոդությունը կապիտալին վերադառնելով ամբողջ ուժով, պատասխանատվությունը թողնելով վարչության վրա, միաժամանակ վերջին յենթարկում է ամբողջապես բանվորական ձեռնարկություններին և ստեղծում և աշխատանքի համար անընդունելի պայմաններ: Ինժեներների համառուտական միության ներկայացուցիչների ժողովը վորոշում և չմասնակցել այնպիսի հրահրությանը: Արհեստանոցների վարպետները, գործարանային ձեռնարկությունների տեխնիկները համարյա բացառաբար վերաբերվեցին բանվորական հակոդության: Նրանք մտնում էին հակոդ կազմակերպությունների մեջ, բողոքելով տեղական հակիշ ժարմինների լիազորության դեմ (Цыперович, «задачи профессиональных союзов»): Բանվորները մնում են մենակ: Զուգահեշտով բավականաչափ տեխնիկական գիտություն և վարչական փորձառություն, մինչև անգամ բանվոր դասակարգի առաջնա-

կարգ խավերը կարողանում էին դեկավարել միայն պատմիկ հակոդությունը, բայց կանոնավորել արտադրությունը չէին կարողանում, չէին կարողանում ալ անի մինչև անգամ կենտրոնական հակիշ որդանները, վորովհետև նրանք կանգնեցին քայքայված արտադրության առաջ, վորը հետևանք էր մասամբ տեղական անկանոն հակոդության: Նրանք ձեռնարկություններին պետք և մատակարարելին վառելիք, հում նյութ, կանոնավորելին հաղորդակցությունը, ձեռնարկություններին հառցնելին ֆինանսական ոգնություն, պատրաստի արտադրությունները բաշխելին, կազմակերպելին ապրանքների փոխանակություն, բանվորներին մատակարարելին պարեն, հագուստեղեն, կոշիկներ, կանոնավորելին աշխատանքի պայմանները և աշխատավարձը «ամբողջ տնտեսական կյանքը հակայական թափով, ինչպես մի ալիք խուժեց բլիշները» (Цыперович, «Задачи профессиональных союзов»), այս ամենը բանվորների ուժերից վեր էր: Մասնակի ազգայնացումները կրում էին բառային կերպարանք: Այս լուրերին վերջ տալու համար կազմեցին ժողովրդական Տնտեսության Բարձր խորհուրդներ և տեղական տնտեսական խորհուրդներ: Սրան հետեւց գործարանային կենտրոնական խորհուրդների լիկվիդացիան, վորոնք յենթարկվեցին պրոֆմիություններին, միացան նրանց հետ և դարձան նրանց հիմնական բլիշները:

Գործարանային կոմիտեները, վորպես հակիշ որդաններ, կատարեցին իրենց պատմական դերը, ներքինի հաստատելով իրենց տիրապետությունը արտադրության վրա, հող պատրաստեցին տնտեսական կյանքի կանոնավորման համար համապետական մասշտաբով, և խոշոր արդյունաբերության ազգայնացման համար: Հեղափոխության առաջ այս և նրանց կատարած խոշոր ծառայությունը: Հաստատելով ժողովրդական տնտեսական խորհուրդներ և հայտարարելով միջին և խոշոր արդյունաբերության ազգայնացման վերաբերյալ գեկրետ, պրոֆմիությունների առաջ ծառանում և նոր հարց՝ կազմակերպել նոր տնտեսական մարմիններ ազգայնացրած արդյունաբերության համար: Լիկվիդացիայի յենթարկելով կապիտալիստական կազմակերպությունները միաժամանակ միջոցներ են ձեռք առնում կազմակերպելու տնտեսությունը նոր սկզբունքներով, ստեղծելով բանվորական որդաններ: Հարց է տրվում բարձրացնել յերկրի արտադրողական ուժերը այնպիսի պայմաններում, յերբ շարու-

նակվում եր քաղաքացիական պատերազմը և սաբոտաժ ելին անում բարձր ծառայողներն ու տեխնիկները։ Ռուսաստանին հատուկ անշարժության ու հետամնացության պայմաններում, քայքայված կապիտալիստական որդանների փոխարեն բանվորների անմիջական մասնակցությամբ ստեղծվում են նոր որդաններ տնտեսական կյանքը ղեկավարելու համար։ Հենց սկզբից տնտեսական կյանքը ղեկավարող խորհրդային որդանները հենվում են բանվորական պրոֆմիությունների վրա։ Ժողովրդական տնտեսական խորհուրդների անդամները նշանակվում ելին համապատասխան պրոֆմիությունների համաձայնությամբ։ Նույնպիսի կարգ է սահմանվում և գործարանների վարչությանց վերաբերմամբ։ 1919 թվին գործարանային վարչության կողմից 40%-ը կազմում ելին բանվորները՝ իսկ 60 տոկոսը՝ մասնագետները։ Նույնպիսի ձևով են կազմում և մյուս տնտեսական որդանները, ինչպես յերկրագործության, պարենավորման և ուշխառանքի։

Թե մետաղագործների, թե մանածագործական արդյունաբերության և թե ուրիշ ճյուղերի վարչությունների համար թեկնածուներն առաջարկում ելին միությունները, վորոնք և հաստատում ելին տնտեսական որդանների հետ միասին։ 1919 թվին մետաղագործների միության կենտրոնական կոմիտեն հաստատեց 184 վարչություն, վորոնցից 64% բանվորներ ելին, 27,5%՝ ինժիներներ, իսկ 8,5%՝ ծառայողներ, Մետաղագործական արդյունաբերության տրեստներ կազմելու համար միությունը հրավիրում և գործարանային կոմիտեների և վարչությունների կոնֆերանս, վորտեղ քննվում և արտադրության ու տրեստներ կազմելու ծրագիրը, և ընտրվում տրեստների գլխավոր վարչություն։ Ամեն մի տրեստում տարեկան մի անգամ կայանում և գործարանների կոմիտեների և վարչությունների ներկայացուցիչների կոնֆերանս միության մոտիկ մասնակցությամբ տրեստի վարչության հաշիվը լսելու և քննելու համար։ Բոցի սրանցից միության որդանները համապատասխան տնտեսական որդանների հետ միասին քննում են տնտեսական շինարարության վերաբերյալ սկզբունքային խոշոր հարցեր, շնորհիվ այս բանի ստեղծվում և թե մշտական կապ միության հետ և թե հսկողություն տնտեսական որդանների վրա։ Ընդհանրապես մետաղագործների միության գործնականությունը տնտեսական շինարարության մեջ գտնում և որինակելի բոլոր միությունների

համար։ Մանածագործների միության փոխադարձ կապը՝ մանածագործական արդյունաբերության տնտեսական որդանի հետ ալպայի ձև և ստանում։ մանածագործների պրոֆմիության կենտրոնական կոմիտեն նշանակում և կենտրոնական վարչություն մանածագործական արդյունաբերության համար և հաստատում և ժողովրդական Տնտեսության բարձր խորհուրդը։ Գործարանային կոմիտեների կոնֆերանսում ընտրվում են մանածագործարանների խմբակների վարչություններ, վորոնց հաստատում և նույն արդյունաբերության կենտրոնական վարչությունը և պատասխանատու գտնում նրա առաջ։ Ամեն մի գործարան կառավարելու համար գործարանային կոմիտեն միության բաժնի հետ միասին նշանակում և վարչություն։ Այս ձևով 1920 թվի սկզբին կազմվում են 460 վարչություն 1,124 անդամներով, վորոնցից 726 բանվոր, 338 մասնագետ տեխնիկներ (Лебедев. «Die textilarbeiter in Sowjetrussland»)։

Պրոֆմիությունների և տնտեսական որդանների համագործակցության հետևանքը լինում և այն, վոր 1919 թվի վերջին արդյունաբերության մեջ կազմակերպում և 90 տրեստ, 4000 գործարանային վարչություն և մի շարք մարմիններ հում նյութեր պատրաստելու համար։

Սորհրդային Ռուսաստանի պրոֆմիությունները, մասնակցելով տնտեսական շինարարությանը, միաժամանակ նրանց գլխավոր հարցերից մեկն ել՝ դառնում և աշխատանքի կազմակերպումը։ Արդյունաբերության ընդհանուր գրությունը, արտադրական ուժի անկումը, պրոլետարիատի, առանձնապես վորակյալ բանվորների բաժան բաժան լինելը, այս ամենը կազմակերպման հարցը դարձրին հրատապ։

Գործարանային աշխատանքի արտադրությունը ընկնում և և յեթե համեմատենք մինչ պատերազմյան շրջանի հետ, կը տեսնենք, վոր 1919-1920 թվերին պակասում և 55%-ով, այս յերեմույթը հետևանք և զանազան պատճառների։ տեխնիկական պակասությունները, մեքենաների մաշվելը, վառելիքի և հում նյութերի բացակայությունը, վոր առիթ եր տալիս արտադրությունը ընդհատելու, բանվորները գնում են զինվոր և նրանց փոխարինում են թույլ կանայք, վոչ բավարար սնունդը, վոր թե թուլացնում և աշխատանքը և թե առիթ տալիս բանվորներին գյուղ փախչելու։

Բանվորությունը ինչպես և թուլանում և կազմալուծվում

մետաղագործական արդյունաբերության մեջ, ջուլյոց են տալիս հետեւյալ թվերը. հունվարի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը Բըր-յանսկի գործարանում վորակյալ բանվորների թիվը 5646-ից իջնում է 5,015 - ի, այսինքն՝ բանվորների թիվը, պակսում է 631 հոգով: Սորմովսկի գործարանում 1919 թվի հունվարից մինչև ոգոստոս բանվորների թիվը 12,020-ից իջնում է մինչև 10,471, այսինքն՝ պակսում է 1549 հոգով - մեծ մասը վորակյալ բան-վորներ: Բանվորների կազմը հետեւյալ կերպով է փոփոխվում. Բըրյանսկի գործարանը 1919 թվին 9 ամսվա ընթացքում մտնում են 5421 հոգի, հեռանում 6126 հոգի, այսինքն՝ բանվորների ընդհանուր թվի հետ համեմատած, մտնողների թիվը կազմում է ընդհանուր թվի 60%, իսկ հեռացողներինը 67%:

Պերմի նահանգում Կոլչակի տերապետության որերին բանվորության թիվը պակսում է 37%-ով, մոտավորապես նույն բանն է նկատվում և Ուրալում (Отчет П. К. союза металли.). 1919 թվի սեպտեմբերի 1-ից մինչև 1920 թվի ոգոստոսի 1-ը զին-վորական արդյունաբերական 40 գործարանները մտնում են 38,574 բանվոր և նույն ժամանակաշրջանում հեռանում են 34,939 բանվոր:

1919 թվին հունվարից մինչև սեպտեմբեր պահանջ յեղել 1,202,196 բանվորի, իսկ առաջարկվելու է 1,080,997, այն-պես վոր 100 ազատ տեղի համար ուղարկվում էր միայն 72 հոգի (см. ст. Аникст, в сб. «За два года диктатуры пролетариата»)

Պարզ է, վոր ավելի քիչ չափով եր բավարարվում վորակյալ բանվորների պահանջը:

1918 թվի արդյունաբերական ցուցակագրության համա-ձայն, Պորճրդային Ռուսաստանի արդյունաբերության մեջ 32 նահանգներում հաշվում էր 1,322,000 բանվոր: Սարումիինի հաշ-վով 1919 թվին խորճրդային Ռուսաստանում հեղափոխությունը դադարից անջատում է մոտ 600,000 բանվոր, վորոնք անցնում են կուսակցության, պրոֆմիությունների ու կարմիր Բանակի շարքերը: (сб. «За два года диктатуры пролетариата»):

Գործից հետ ընկնելը, չբանելը տալիս է հետեւյալ պատկե-րը. Սորմովսկու գործարանում—31%, Միակիչենսկու—42%, Կոլո-մենսկի—50%: մինչև 1916 թվիը նույն գործարաններում հետ եր ընկնում գործից միջին թվով բանվորների 8%-ը (Отчет П. К. металлистов):

1919—1920 թվերին վառելիքի և հում նյութերի բացա-

կայություն պատճառով արտադրությունը յերբեմն յերբեմն կանգ է առնում, և միջին թվով ամեն մի բանվոր կորցնում է 53 օր: 1920 թվին բանվորների բացակայությունը հիվանդության պատճառով, համեմատած մինչ պատերազմյան շրջանի հետ, ա-վելանում է 2 $\frac{1}{2}$ անգամ, իսկ ուրիշ պատճառներով բացակայելու դեպքերը 2 անգամից մի փոքր ավելի:

1909—1916 թվերին քաղաքի հասակավոր բանվորների անունը Ռուսաստանում հավասար էր 3820 կալորիայի. 2000 կալորիա հարկավոր է մարմին, իսկ աշխատանքի համար մնում էր ուրեմն 1820 կալորիա. 1919—1920 թվին միջին թվով բան-վորի անունը հավասար էր 2830 կալորիայի, ուրեմն աշխատան-քի համար մնում էր միայն 830 կալորիա, այսինքն՝ մոտավորապես նախապատերազմական շրջանի 45%: Յեկ հենց ամեն մի բանվոր այդքան էլ արտադրում էր. յեթե նա այժմ աշխատում էր խա-ղաղ ժամանակի աշխատած ժամերի միայ 70%-ը, և յուրաքան-չյալ ժամ արտադրում էր առաջվա արտադրածի 2/3-ը պարզ է, վոր տարվա արտադրությունը հավասար կլինի առաջվա արտա-դրություն 45%-ին: Ուրեմն աշխատանքի այն թուլացումը, վոր զետք է տեղի ունենար մեքենաների փչանալու և մաշվելու հե-տեանքով՝ ծածկվում է այժմյան հաջող աշխատանքով, հետևա-բար համեմատական չափով այժմյան աշխատանքը գերազանցում է խաղաղ ժամանակվա աշխատանքին (Ларин: «Производственная пропаганда и совестское хозяйство на рубеже 4-го года», стр. 7): Այս յերևույթը ամենից առաջ ջուլյոց է տալի, վոր բանվորը խորճրդային իրավակարգում աշխատելով՝ իր և վոչ թե կապի-տալիստի համար, անհավասար արտաքին պայմաններում ավելի ղիմացելուն է և հովասար պայմաններում աշխատում է ավելի, քան կապիտալիստների որով: Շնորհիվ այս հանգամանքի հեշ-տացով և ապագայում ավելի հեշտանում է տնտեսական որգան-ների և պրոֆմիությունների աշխատանքները՝ արտադրությու-նը բարճրացնելու համար, ի հարկ է այն չափով, վորչափ բար-ճրացնելու հարցը կապված է բանվորական կենդանի ուժի հետ:

Աշխատանքների կազմակերպելու համար՝ պրոֆմիություն-ներն իրենց գործունեությունը ուղղում են հիմնական նպատա-կին՝ բարճրացնել բանվորի աշխատունակությունը և թեթևացնել ու հեշտացնել յերկրի արտադրողական ույժերի զարգացումը, և խորճրդային Ռուսաստանում աշխատողների, առաջին հերթին՝ բանվոր դասակարգի, պահանջները բարեկամելու հնարավորու-թյունը:

կապիտալիստական իրավակարգում և զարգացման բոլոր շրջաններում տնտեսական դրուժյունն և ստիպում մարդկանց աշխատել, աշխատանքի կազմակերպման այս հիմնական մեթոդի հետ միաժամանակ պրոֆմիլիտացիաները ստեղծեցին և մի քանի, այսպես կոչված՝ արտատնտեսական ստիպողական մեթոդներ։ Առաջին միթոդը պրոլետարիատի զինատուրմայի պայմաններում ստանում են որ գոնավորում։ Բանվոր դասակարգը սկսեց աշխատել մոլ թե կապիտալիստների համար, այլ իր պետությունն ինքնին արժեքների ֆոնդը մեծացնելու համար, այն պետությունը, վոր կառավարվում է իր կազմած և ընտրած իշխանությունում, վորի նպատակն է բոլորովին ազատագրել բանվոր դասակարգը կապիտալիստական դասակարգի տնտեսական ստրկությունից։

Աշխատելու հիմնական պատճառները (ապրուստի միջոցներ ձեռք բերելու), վորոնք ստիպում են աշխատել, չեն փոխվում, այլ փոխվում է աշխատանքի հոգեբանությունը։ Սակայն անհատապես ամեն մի բանվոր չի կարողանում պարզ պատկերացնել և հասկանալ այս փոփոխությունը։ Կապիտալիստական հասարակություն մեջ ձեռք բերած հին մտածելակերպը և նախապաշարումները կաշկանդում են բանվորների միտքը և չեն թույլ տալիս միանգամայն ազատվելու, հասկանալու և տարբերելու դասակարգային շահերը անհատական շահերից, մասնավոր ընդհանուրից, ժամանակավորը, անցողիկանը մշտական և ապագա շահերից։ Պրոլետարիատի միայն զարգացած և գիտակից խավերն են կապարդանում հեշտությունը և շատ գեղջերում՝ միանգամայն ազատվել անցյալի լծից ու համակվել նոր մտածելակերպով։ Այս հանգամանքը պրոֆմիլիտացիաների, կուսակցական և խորհրդային մարմինների առաջ գնում է բոլորովին նոր և խնդրալից խնդիր՝ դաստիարակել բանվոր դասակարգին և հասկացնել, վոր ինքն և «տերը» խորհրդային Ռուսաստանի, ազատել նրան «իմ և նրանց» գաղափարից, մտցնել ազատ աշխատանքի հոգեբանություն և աշխատանքը դարձնել արդյունավոր։ Այսպիսի դաստիարակություն կարելի չի հասնել գլխավորապես նրանց հոգեբանության և գիտակցության վրա առարկայական, նյութական ազդեցություն գործելով, իսկ պրոպագանդը կարող էր ծառայել վորպես ոժանդակ և նպաստող միջոց։ Պրոֆմիլիտացիաները այսպես ևլ վարվեցին։ Պրոպագանդայի հետ միաժամանակ, վոր մղում էին կուսակցական, և խորհրդային կազմակերպու-

թույնները, նրանք իրենց վրա վերցրին աշխատանքի և աշխատավարձի կանոնավորման հարցը և ամբողջ աշխարհին աշխատանքներին տվին նոր նշանակություն, մոլ այն պիսի, վորպիսին ունեի կապիտալիստական պետության պայմաններում։ Նրանք ցույց են տալիս մասնակցություն բանվորական ուլժերի հայթայթման մեջ, կազմակերպում և մտցնում են աշխատանքի մեջ պիսիպլինա, ուշադրություն են դարձնում տեխնիկական մասնագիտական կրթության վրա։ Պրոֆմիլիտացիաների վերահիշյալ ասպարեզներում կատարած աշխատանքները գնահատելու հնարավորություն դեռ չկա։ Ամբողջ աշխատանքն ուղղված էր մի նպատակի բարձրացնել աշխատունակությունը և լավացնել արտադրությունը, պիտակցելով, վոր հակառակ դեպքում խորհրդային Ռուսաստանը չի ազատվի սովից և թշվառությունից։ Պրոֆմիլիտացիաների 2-րդ համագումարը գնում է այս հարցը և վորոշում է, «աշխատավարձը կանոնավորելու համար պետք է վերցնել, վորպես հիմնական սկզբունք, բանվորների և ծառայողների պատասխանատվություն», վորոնք կազմված լինեն ով յերկրի տնտեսական ուլժերի վերակազմության հետ, պատասխանատու չեն աշխատանքի արտադրողականության համար իրենց միությունների առաջ, իսկ վերջինները, պրոլետարիատի առաջ։ Այս նպատակին հասնելու համար տարիֆային որենքների հիմք պետք է ծառայի վարձատրություն այնպիսի մի ձև, վոր ազգայնացրած ձեռնարկությունների մեջ առաջացնի աշխատանքը արդյունավոր դարձնելու մրցում, այսինքն՝ մտցնել հատավարձ և պարգևատվության ձև (премиальная) հիմնված արտադրածի ճիշտ նորմայի վրա, ըստ վորում սահմանվում է կայուն բարձր վարձաչափ, կամ վորոշյալ նորմայից ավելի արտադրելու դեպքում նվազեցվում է բանվորական որվա տևողությունը։ Արդյունաբերության այնպիսի ճյուղերում, վորտեղ անհնար է աշխատանքի կանոնավորում, պետք է մտցնել ժամանակի վորոշականությունից համեմատ վարձատրություն, միաժամանակ՝ խիստ ներքին կարգ և աշխատանքի վորոշյալ տևողություն (резолуция о нормировании заработной платы и труда, п. 1)։

Նախքան III համագումարը գլխավոր ուշադրությունը դարձնում են՝ 1) առանձին խմբակների անհավասար վարձատրությունը վրա, 2) այն ազդեցության և կազմակերպչական նշանակության վրա, վոր ունի տարիֆային աշխատանքը մասսաների համար, 3) աշխատանքի պայմանների միատեսակության վրա։

4) արտագրության չափը վորոշելու անհրաժեշտության վրա 5) աշխատատանքը արդյունավոր դարձնելու համար արվող վարձատրության նպատակահարմար ձևի վրա, (см. Шмидт, «Тарифная политика»):

Պրոֆմիությունները տարիֆային աշխատանքների սկզբնական շրջանում ստիպված են լինում մղել քիչ ստացող բանվորական խմբակներին դեմ, վորոնք տարեկան ձևով ձգտում են իրենց հավասարեցնել իրենց վարձատրությունը բարձր վարձատրություն ստացող խմբակներին հետ, վորովհետև այնպիսի հավասարեցման հետևանքը լինում էր այն, վոր վորակյալ բանվորները հեռանում են իրենց և մանում մանր տնայնագործական արդյունաբերության մեջ, վորտեղ աշխատավարձի չափը վոչվորի կողմից կանոնավորման չէր յենթարկվում: Պրոֆմիությունները ստիպված են լինում միաժամանակ յերկու հարց վճռել. «Վոչնչացնել վարձատրության այն անհավասարությունը, վոր գոյություն ունի առանձնապես խիստ շահագործվող բանվորների համար հետամերձաց արդյունաբերության մեջ, և վորոշ չափով սահմանափակել հավասարեցման ձգտումները (Шмидт, «Тарифная политика», стр. 13-14):

Սկզբում բաժան բաժան յեղած տարիֆային աշխատանքները հետզհետե կենտրոնանում են Համառոտական Միությունների կենտրոնական Կոմիտեյում, Համառոտական պրոֆմիության կենտրոնական Խորհրդում և Աշխատանքի Կոմիտեի մոտ, և հնարավոր է գտնում աշխատանքի պայմանները և աշխատավարձը կանոնավորել, հիմնվելով ընդհանուր նորմալ տարիֆի վրա: Ցարիֆային աշխատանքին վերաբերյալ խնդիրներ, վորոնք ցրված են ին պրոֆմիությունների մեջ, լրությամբ չկարողացան և չեն լին կարող իրագործել վոչ մինչև 3-րդ և վոչ էլ մինչև 4-րդ համագումարները: Այս հարցերը կյանքի մեջ կիրառելիս բարեկանում և շարունակ փոփոխվում են իրեն: Սակայն զրկածներ աշխատանքի արտադրողականությունը և զիսցիպլինան բարձրացնելու հարցը հետևապես և կարելի էր աշխատավորների տնտեսական դրությունը բարելավելու հիմքը. (Шмидт, «Тарифная политика», стр. 18). վորպես աշխատանքը կանոնավորելու սկիզբ, սահմանվում է. 1) միատեսակ ղեկավարություն և հսկողություն արվյալ արտագրության մեջ, տարիֆը կիրառելու համար 2) վարձատրության միատեսակ տախտակ բոլոր արտադրողական միությունների համար, վոր կիրառվելու յե ըստ գործի բարձրության,

ծանրության և ֆատակարության 3) Առանց բացառության բոլոր աշխատավորների համար միատեսակ իրավական դրություն և աշխատանքի միատեսակ պայմաններ (Шмидт, стр. 19): Պրոֆմիությունների տարիֆային որդաները, տնտեսության բոլոր ճյուղերը և պետական բոլոր հիմնարկությունները ուսումնասիրում են աշխատանքի բոլոր տեսակները, կանոնավորում և կրկնաֆիկացիայի յենթարկում, ամեն մի միություն ուսումնասիրում է իր ճյուղի առանձնահատկությունները, թե կենտրոններում և թե տեղերում, հիմնում է տարիֆային աղարատներ, սահմանելով աշխատանքի վորակը (կվալիֆիկացիա):

Ցարիֆային աշխատանքների հենց առաջին քայլափորում պրոֆմիություններ առաջ ծառանում է աշխատավարձը մթերքներով փոխարինելու հարցը: Սակայն տնտեսական ընդհանուր պայմանները, նյութական դրության սղությունը ստիպում է նրանց այս հարցին մոտենալ դանդաղ և զգույշ: Աշխատավարձը մթերքների վերածելու մասին ակնարկում և իր բանաձևի մեջ պրոֆմիությունների III համագումարը, վորն ի նկատի ունենալով աշխատանքը և աշխատավարձը կանոնավորելու յերկու տարվա փորձը գտնում է 1. վոր յերկրի ներկա տնտեսական և ֆինանսական դրության պատճառով աշխատավարձի բարձրացումը բանվորներին չի ազատի տնտեսական ծանր պայմաններից, և 2. հետագա տարիֆային աշխատանքի ժամանակ ընդունել վորպես հիմք. Ա. Անշեղ և տնհաշտ պայքար տարիֆը խախտելու դեմ. Բ. սահմանել կատարելի աշխատանքի և աշխատանքի որերի պարտադիր նորմա. Գ. մտցնել աշխատանքը խախտելու սխառն, միայն ի նկատի առնելով խիստ կերպով աշխատանքի հետևանքները. Դ. սահմանել աշխատավորներին մթերքներ և ամենամանրամեշտ պարեն մատակարարելու ձև, ի նկատի առնելով նրանց աշխատանքի արտադրողականությունը և տնտեսական կարևորությունը պետության համար: Այստեղ այս բանաձևով աշխատավարձը չի փոխարինվում մթերքներով, սակայն ընդգծվում է յերակետը, վորը տարիֆային աշխատանքների ընթացքում զարգանում է բնավարձի և մթերքային բավարարման ձևով: IV համագումարը, ընդհանուր տնտեսական փառաբանականության փոփոխության հետևանքով, վորոշակի հայտարարում է ի նկատի ունենալով Խորհրդային Իշխանության տնտեսական քաղաքականության փոփոխությունը (պարենհարկը քաղաքականության ֆոնդի մասին). տարիֆային քա-

դարձականությունը պետք է աշխատի ամենից առաջ պահպանել խոշոր արդյունաբերությունը և այնտեղ աշխատող պրոլետարիատին: 3. Թղթադրամի հսկայական անկումը ցույց է տալիս, Վոր աշխատավարձը պետք է փոխել և անցնել միևրքներով վճարելու ձևին, այսինքն՝ բանվորական մասսաներին պետական ձևով պարենավորել, նրանց պահանջները արտադրության ույժերի զարգացման հետ հարմարեցնելով: Այս նպատակին հասնելու համար հարկավոր է արտադրությունը համակենտրոնացնել, գործարանները պարենավորել կոլեկտիվ ձևով (կարտային օրտեմի վերացում): արտադրության զարգացման և նրա հետևանքների համեմատ: Այնուհետև բանաձևն ասում է, վոր վարձատրության այս ձևը անմիջապես չի կարելի իրականացնել ի նկատի առնելով յերկրի քայքայումը և պարենի քչությունը, ուստի և 4-րդ հոդվածը դառնում է անհրաժեշտ պահպանել վարձատրության խառը ձև, այսինքն՝ աշխատավարձը վճարել փողով և պարենով: Հետագայում այս կետերն ավելի մանրամասն մշակում են II-րդ համառուսական տարիֆային կոնֆերանսում:

Պրոֆմիությունների գործունեությունը չի սահմանափակվում միայն նրանով, վոր հաշվի չէ առնում և տեղավորում բանվորական ույժերն և տեխնիքական մասնակցություն օւնենում աշխատանքի կոմիտեների համապատասխան որդաններում: Նրանք զբաղվում են և՛ վորոշ սկզբունքներ սահմանելով: 1919 թվին մետաղագործների 2-րդ համագումարն առաջարկում է սահմանել ընդհանուր պարտադիր աշխատանք, բանվորներին կապել գործարանների հետ, և ստիպողական ձևով մեկ գործաբանից ուղարկել մյուսը: Պրոֆմիությունների III-րդ համագումարը վորոշում է մորիլիզացիայի յենթարկել վորակյալ բանվորներին և մասսայական մորիլիզացիա անել պարտադիր աշխատանքների համար: Այս միջոցները, վոր գործադրում են պրոֆմիությունները խորհրդային իշխանության հետ միասին և պրոֆշարժման որդաններին կից բնկերական զիսցիպլինար, այնպիսի միջոցներ եյին, վորոնք կապված չեյին բանվորների տնտեսական դրության հետ, այլ ստիպողական, այսինքն՝ «արտատնտեսական» միջոցներ եյին: Քաղաքացիական պատերազմի պայմաններում, տնտեսական քայքայման միջոցին, յերր մահացու վտանգ էր սպառնում թորհրդային իշխանության, և բանվորական մասսաներում քայքայում էր զիսցիպլինայի զիտակցությունը, այս միջոցներն անհրաժեշտ եյին, վորոնց ողտա-

կարությունը ցույց տվեց գործնական կյանքը: Ժամանակի ընթացքում, յերր կանոնավորեց տնտեսությունը, և բանվորները յուրացրին զիսցիպլինան, այս միջոցները դարձան ավելորդ:

Պրոֆմիությունները, պրոֆեսիոնալ-տեխնիկական կրթության միջոցով նույն նպատակին եյին ձգտում՝ բարձրացնել աշխատանքի արտադրողականությունը: Ընդհանրապես վորակյալ բանվորների քչությունն ի նկատի առնելով, վորոնց թիվը պատերազմի և հեղափոխության ընթացքում պակասեց, թորհրդային իշխանությունը և պրոֆմիությունները գտնում եյին անհրաժեշտ տեխնիքական ուսումնարաններում և կուրսերում պատրաստել վորակյալ բանվորներ: Պրոֆմիությունների III-րդ համագումարն այս հարցի առթիվ ընդունում է հատուկ բանաձև: Թի վորքան կարիք էր զգացվում վորակյալ բանվորների, ցույց է տալիս հետևյալ փաստը. 1920 թվին 21 գործաբանում աշխատում եյին 72,000 բանվոր, սակայն հարվածային ծրագրերը կատարելու համար պակասում էր դարձյալ 18,000 հոգի, զիտավորապես վորակյալ բանվորներ («Экономическая Жизнь» № 167, 1920 г., у Козелева «Профтехническое образование стр. 9»):

IV Համագումարի ժամանակ, պրոֆմիությունների համառուսական կենդրոնական խորհրդի պրեզիդիու էի հաշվետվության համաձայն, 1921 թվի սկզբին գոյություն ունի 735 կուրսեր, 224 յերեկոյան կուրսեր և 87 զպրոց փոքրահասակների համար: Այս թվերը լրիվ չեն: Մոսկվայում և Մոսկվայի նահանգում առ 1-ն հունվարի 1921 թ. կար 274 մասնագիտական զպրոց 19,595 աշակերտներով: Այս թվոր ուսումնարանները և կուրսերը կազմակերպվում են զլիտավորապես պրոֆմիությունների ջանքերով և պրոֆմիության բաժնի դրամական և նյութական աջակցությամբ:

ՊՐՈՓՄԻՍԻՍԻՍՈՒՆՆԵՐ, ԲԱՂԱԲԱՎԱՆ ՊԱՅԲԱՐ ՅԵՎ ԲԱՂԱԲԱՎԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, «ԶԵԼՈՒԹՅՈՒՆ», ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆԵԼԻԲՆԵՐԸ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՅԻ ՊԱՅԲԱՆՆԵՐՈՒՄ

Մինչև 1917 թվի հեղափոխությունը, մեծամասնականներն ասում եյին, վոր պրոֆմիությունների նպատակն է վոշ միայն զեկավարել բանվորների տնտեսական պայքարը, այլև պրոլետարիատի քաղաքական կուսակցության հետ միշտ մասնակցել բանվոր դասակարգի ազատագրման համար մղվող պայքարին՝ վարձու ստրկությունը վոչնչացնելու և կյանքի բո-

լոր ասպարեզներում համասարտություն ստեղծելու համար (Г. ВИНОВЫЙ) Պրոֆմիությունների համառոտական առաջին համագումարի բանաձևի մեջ ասվում է. «Հեղափոխական սոցիալիստները պրոֆմիությունների վրա յերբեք չեն նայել՝ փորպես մի սրգանի, փորի նպատակն է անասնական պայքարի միջոցով բարելավել բանվորների դրությունը կապիտալիստական իրավակարգի շրջանակում: Հեղափոխական սոցիալիստները միշտ նայում են պրոֆմիությունների վրա՝ փորպես մի կազմակերպություն, փորի կոչումն է բանվորական հեղափոխական հեղափոխությունների հետ ձեռք-ձեռքի աված կովել բանվորական զինատարան ու սոցիալիզմի իրականացնելու համար (революция о задаче профессионального движения. и. 3.): Յեւ մեր պրոֆշարժումն իր ամբողջությամբ, շատ քիչ բացառությամբ, կանգնած է յեղել այս տեսակետի վրա և պրոլետարիատի քաղաքական կուսակցության հետ միասին պայքարել է բանվոր դասակարգի ազատագրման համար: Հոկտեմբերյան հեղափոխության միջոցին կոմունիստական կուսակցության հետ միասին և նրա ղեկավարությամբ կովում է պրոլետարիատի իշխանություն համար, մանավանդ պրոֆմիություններին և վիճակվում սոցիալիզմի իրականացնել, յերբ դասակարգային պայքարը Ռուսաստանի պրոլետարիատին կանգնեցնում է սոցիալիզմական հեղափոխության և մի շարք կարևոր սոցիալիստական միջոցներ իրագործելու առաջ: Բանաձևի 4-րդ կետում խոսվում է պրոֆշարժման չեղոթության մասին: Չեղոթության գաղափարը պրոֆմիությունների վերաբերմամբ յեղել է և միշտ էլ կը մնա բուրժուական գաղափար: Չկա և չի կարող լինել չեղոթություն, յերբ տեղի չէ ունենում մեծ պատմական պայքար հեղափոխական սոցիալիզմի և հակառակորդների միջև: Չեղոթություն պահպանել՝ նշանակում է ցույց տալ աջակցություն բուրժուական քաղաքականության և դավաճանել բանվորական դասակարգին:

Ըստ ձևի պրոֆմիությունները խորհրդային Ռուսաստանում անկուսակցական կազմակերպություններ են. պրոֆմիությունների մեջ ընդունվում են, փորպես անդամներ, բոլոր բանվորներին ու ծառայողները, անկախ կրթից, քաղաքական համոզմունքներից, բայց միևնույն ժամանակ Ռուսաստանի պրոֆմիությունները կարականապես մերժեցին «չեղոթություն» և բռնեցին միջազգային դասակարգային պայքարի ուղին, «հեղա-

փոխական զառանգաբային պայքարի և պրոլետարիատի զինատարանի միջոցով սոցիալիզմի իրականացնելու համար:

(Բանաձև 2-րդ համագումարի, կազմակերպչական հարցին վերաբերյալ պ. 14): Յերբորդ համագումարն արտահայտվում է ավելի պարզ «Պրոֆմիություններն ամբողջությամբ կանգնած լինելով այն տեսակետի վրա, փոր կոմունիզմը պետք է իրականանա պրոլետարիատի զինատարանի միջոցով, իրենց գործնական աշխատանքների ասպարիզում, հեղափոխության ամբողջ ընթացքում անշեղ հետևած են պրոլետարական հեղափոխության գլխավոր ղեկավար՝ Ռուսաստանի կոմունիստական կուսակցության»:

Պրոֆշարժման չեղոթության վերաբերյալ ուրիշ դիրք ունեցին բռնած փոքրամասնականները (եւերները պրոֆշարժման մեջ խոշոր դեր չեցին խաղում, փոր կարելի լինեք նրանց մասին առանձին կանգ առնել և խոսել): Մինչև հոկտեմբերյան հեղափոխությունը փոքրամասնականները չեցին ընդունում պրոֆմիությունների կուսակցական խմբավորումներ, այլ ընդունում էյին չեղոթություն և միշտ արտահայտվում էյին, փոր պրոֆշարժումն անկուսակցական պետք է լինի, փորքան, փոր հարցը վերաբերում էր սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությանը, իսկ վերջերում՝ մեծամասնականներին, ինտերնացիոնալիստներին և փոքրամասնականներին:

«Պատկերման շքեղությունը», ինչպես արտահայտվեց Պեթրոգրադի տպագրիչների միության վարչությունը, թողնվում է կուսակցություններին: Իսկ պրոֆշարժման մեջ նրանք գրանում էյին անհրաժեշտ պահպանել «միասնականություն», գրանելով, փոր տնտեսական պայքարի մեջ փոքրամասնականները և մեծամասնականները չեն կարող տարբերվել: Նրանք հակառակ էյին, փոր պրոֆմիությունները մասնակցեն քաղաքական կովին: Սակայն միայն ասվում էր այսպես, իսկ իրոք ասեն միջոց գործադրում էյին, փոր պրոֆմիությունների մեջ մեծամասնականները չուժեղանան, և փորպես իրենք առաջ տանեն իրենց տեսակետները, այսպիսով պրոֆշարժումը նրանք դարձնում էյին քաղաքական, և անց էյին կացնում իրենց փոքրամասնական գործելակերպը, այսինքն՝ «համաձայնողական» քաղաքականություն: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը ստիպեց փոքրամասնականներին խոսել ավելի պարզ և պարզել իրենց «չեղոթությունը», նրանք մի կողմ թողնեցին «չեղոթության» դի-

մակը և միանգամից մոտացան իրենց տեսակետը, վոր պրոֆմիությունները բանվորների տնտեսական շահերը պաշտպանող, նրանց աշխատանքի պայմանները լավացնող կազմակերպություններ են և վոր նրանց նպատակը գլխավորապես տնտեսական պայքարն է: Հենց վոր բանվորները կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ իրենց ձեռքն առան քաղաքական իշխանությունը, փոքրամասնականները բաց կերպով դուրս յեկան այս իշխանութեան դեմ և պրոֆմիություններին զրգեցին նույնը անել, ճիշտ է, հաջողվեց նրանց իրենց կողմը քաշել տպագրիչներին և ծառայողների մի քանի միությունների, բայց «չեզոքութեան» ելութեանը սրանով չի փոխվում. չէր փոխվի և այն դեպքում, յեթե նույնիսկ նրա կողմը մի միութեան շանցներ: Միևնույն և նրանք «չեզոք» ելին խոսքով, իսկ գործով կապիտալիզմն ելին պաշտպանում:

Մինչև հոկտեմբերյան հեղափոխութեանը փոքրամասնականները քարոզում ելին պրոֆշարժման «միասնականութեան», իսկ հեղափոխութեանից հետո «միասնականութեան» և «անկախութեան»: Անկախութեան նպատակն էր պրոֆմիություններին հեռացնել կոմունիստական կուսակցութեանից և բանվորական իշխանութեանից և անշատեղ պրոֆշարժումը՝ բանվորական հեղափոխական կազմակերպութեանների պրոֆմիությունների հետ միասին սկսած հեղափոխութեանից: Փոքրամասնականների հայտարարած պրոֆշարժման անկախութեանը նշանակում էր միությունների մեջ կազմակերպված պրոլետարիատին հանել ընդդեմ բանվորական իշխանութեան, ընդդեմ պրոլետարիատի ղեկավարության: Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան հենց առաջին օրերին, և մինչև այժմս ել, հարձակ գեպքում փոքրամասնականները կոչ են անում բանվորներին ակտիվ պայքար մղել խորհրդային իշխանութեան դեմ գործադուլների և ապստամբութեանների միջոցով: Փոքրամասնականները հակառակ ելին, վոր կոմունիստական կուսակցութեանը ղեկավարեր պրոֆշարժումը, վորպես իրենց մնալ ղեկավարութեանը: Այս էր նրանց «միասնականութեան» և «անկախութեան» նշանաբանի միոքը:

Փոքրամասնականները հակառակ են սոցիալական հեղափոխութեան, վորովհետև նրանք չեյին ուզում, չեն ուզում և չեն կարողանում դուրս գալ կապիտալիստական հասարակութեան շրջանակից, և նրանց համար անհանդուրժելի չե ամեն մի հարձակում այդ հասարակութեան հիմունքների վրա, և նրանք

կուլում են խորհրդային իշխանութեան դեմ վորովհետև խորհրդային իշխանութեանը քանդում և կապիտալիստական իրավակարգը, նրանք հրավիրում են բանվորներին պայքարելու հին բուրժուական իրավակարգի համար, զարդարելով այս վերջինը հին մաշված ղեմակրատիզմի լաթերով, ամեն տեսակի աղատություններով և սահմանադիր ժողովով: Նրանց համար չկա բանվորական սոցիալական հեղափոխութեան, նրանք չեն ըմբռնում այն, ինչ կատարվում է, պնդում ելին և պնդում են, վոր «այժմյան հեղափոխութեանը սոցիալիստական չէ, այլ բուրժուական, և բանվորական մասսաների սոցիալական նվաճումները չեն կարող փոխել կապիտալիստական իրավակարգի հիմքերը»: Այսպես ասացին փոքրամասնականները պրոֆմիությունների առաջին համագումարում իրենց բանացելով, սակայն այս բանաձևը մերժվեց համագումարի կողմից: Քանի վոր խորհուրդների մեջ 1917 թվին ճնշող մեծամասնութեանը կազմում ելին փոքրամասնականները և եսերները, իսկ կառավարութեանը բուրժուական էր, իսկ հետո կոալիցիոն, այսինքն յեր կառավարութեան մեջ մտնում ելին և փոքրամասնականներ և եսերներ, փոքրամասնականներն առում ելին, վոր պետք է աջակցել և պահպանել խորհուրդները (պրոֆմիությունների 3-րդ կոնֆերանսի բանաձևը): Բայց հենց վոր իշխանութեանն անցավ խորհուրդներին, և այնուհի մեծամասնութեան կազմեցին մեծամասնականները, ու խորհուրդներն սկսեցին կռիվ մղել բուրժուական հակահեղափոխութեան դեմ, փոքրամասնականները հայտարարեցին, վոր նրանք կտրուկ վերադառնան մերժում են ժողովրդների փոքրերը պրոֆմիությունները դարձնել ռժանդակ օրգաններ բանվորագյուղացիական կառավարութեան, և պարզ հայտարարում են, վոր պրոֆմիությունները պետք է մնան ազատ և անկախ, վորպես պրոլետարիատի գաղափարային պայքարի կազմակերպություններ, այս բանաձևի համաձայն պրոֆմիությունների և խորհրդային իշխանութեան մեջ պետք է լինի նույնպիսի հարաբերութեան, վորպիսին գոյութեան ունի բանվորական կազմակերպությունների և բուրժուական կառավարութեան մեջ՝ անկախութեան, գաղափարային պայքարի աղատութեան, ուրեմն և գործադուլի և գործադուլային ֆոնդի իրավունք: Իրոք յեվրոպական կապիտալիստական յերկրներում այնտեղի աջ սոցիալ-դեմոկրատները, վորոնք համապատասխանում են մոտավորապես մեր փոքրամասնականների, իրենց կազմակերպությունների

քործունեությունը համաձայնեցնում են բուրժուական կառավարությունների քաղաքականության և գտնվում են ամբողջական նրանց ազդեցության տակ, իսկ ինչ վերաբերում է դասակարգային պայքարի ազատության, նրանք ամեն կերպ խանգարում են դրան, վորպեսզի կապիտալիստներին չըրգեն:

Յերկրորդ համագումարում փոքրամասնականներն ըստ ելույթյան հետո չգնացին: Իրենց բանաձևի մեջ թեյն ասացին, վոր չեն ցանկանում վերականգնել կապիտալիզմը իր նախկին ձևով և իրավունքներով, այսինքն ազատ մրցութչամբ, յերեկ փոքրամասնականների կարծիքով, կապիտալիզմն առաջ ազատ մրցութչան, ավելի քաղցր կարող եր լինել բանվորներին համար: Ահա ինչ է ասում փոքրամասնականների բանաձևը. «Ընդդեմ Սորհրդային իշխանության յերեկայական սոցիալիզմի տնտեսական ծրագրի՝ պրոֆիտություններն իրենց ներկայացուցիչների միջոցով պետք է կերտեն տնտեսական կյանքը վերականգնելու մի ծրագիր, վորը համատարապես հետո յե թե կապիտալիզմը իր նախնական ձևով՝ ազատ մրցումով՝ վերականգնելու և թե սոցիալիզմը անմիջապես իրականացնելու մտքից: Յեվ կապիտալիզմն, ի հարկ է ինչպես իրենք ելին ասում, վոչ իր նախնական ձևով՝ վոչ ազատ մրցման իրավունքով՝ չուտափույթ վերականգնելու համար փոքրամասնականները նպատակահարմար գտան ոգնել Կոլչակին: Այնտեղ նրանք իրենց զգում ելին հարազատ միջավայրում և, միացած ցարական գեներալների հետ, յեռանդուն պայքար ելին մղում Սորհրդային իշխանության դեմ, ստանալով Կոլչակից, վորպես վարձատրություն, յերեկայական ազատություն և թեյական «ուչրեդիկա» (սահմանադիր ժողով):

Փոքրամասնականների III-րդ համագումարի առաջարկած բանաձևի մեջ արդեն կա խոստովանություն, վոր Ռուսաստանն ապրում է կապիտալիզմից-սոցիալիզմ տանող անցման շրջանում: Այն բոլոր դասերից հետո, վոր փոքրամասնականներն ստացան Կոլչակի և Դենիկինի կրոնիկներից, ահա ինչ են ասում. «Այն տնտեսական քայքայումը, վոր տիրում է յերկրում, պրոֆիտությունների և պրոլետարիատի առաջ հիմնական խնդիր է դրնում վերակազմել արտադրական ուժերը, արդյունաբերությունը և արտադրությունը կազմակերպել, կապիտալիզմից սոցիալիզմ տանող անցման շրջանին համապատասխանող նոր հիմունքներով: Իսկապես կարիք չկար այս բանաձևը մտցնելու, վորովհեն

սե նույնը մի բանի անգամ ասել են կոմունիստներ: Սակայն այս բանաձևի ելական կողմն այս չէ. փոքրամասնականների ելույթյունը մնում է առաջվանը, և նրանք ընդունելով դեպի սոցիալիզմ տանող անցման շրջանը, այնուամենայնիվ չեւին հրաժարվում Սորհրդային իշխանության դեմ պայքարելուց: Յեվ պրոֆիտությունների՝ զանազան Սորհրդային մարմինների մեջ մասնակցություն ունենալու հարցին նրանք նայում ելին Սորհրդային իշխանության դեմ պայքարելու տեսակետից: Այն բանաձևը, վոր առաջարկեցին յերկրորդ համագումարում, շատ լավ բնորոշում է «անկախների» տեսակետները. «Պրոֆիտությունները չեն կարող Սորհրդային իշխանությանը համարել վորպես բանվոր դասակարգի շահերի ներկայացուցիչը և պրոլետարիատի գրկատուրան իրականացնողը»: Սորհրդային իշխանությանը չճանաչելը թեւադրում է պրոֆիտություններին պահպանել իրենց հիմնական ելույթյունը—այսինքն պաշտպանել բանվորների շահերը, թե մասնավոր կապիտալի և թե աշխատանքի խորհրդային իշխանության դեմ, այն չափով, վորչափ վերջինն իր ձեռքում է կենտրոնացնում արտադրությունը: Սորհրդային իշխանությունը, վոր բանվորներից բնորոշում կառավարություն է, նմանեցնում են կապիտալիստ ձեռնարկատերերին: Սորհրդային պրոֆիտությունների և կոմունիստական կառավարության լարված պայքարը, արդյունաբերությունը վերականգնելու, տնտեսական կյանքը կանոնավորելու և սոցիալիստական իրավակարգին անցնելու հիմքեր ստեղծելու ձգտումը, փոքրամասնականներն անվանում են «յերեկայական սոցիալիզմ» և զգուշացնում են, վոր «սոցիալիզմն անմիջապես չի կարելի իրականացնել»: Բայց մեծամասնականներն առիթ չեւին ստիպ մտածելու, թե նրանք ուզում են անմիջապես սոցիալիզմն իրականացնել:

Պրոֆիտությունների 2-րդ համագումարում ընդունված բանաձևում միությունների անելիքների մասին վորոշակի ասվում է. «Արտադրության ցործիքների համայնացումը և նոր սոցիալիստական սկզբունքներով հասարակության կազմակերպումը պահանջում է համառ, յերկար աշխատանք՝ վերակազմել ամբողջ պետական ապարատը, ստեղծել նոր օրգաններ, հսկել և կանոնավորել արտադրությունը ու սպառումը, հիմնված շահագրգռված աշխատավոր մասսաների կազմակերպված ինքնապայքարների վրա: Փոքրամասնականների հարձակումները, վոր իբր

թե պրոֆմիությունները դառնում են պետական իշխանության մարմիններ, չեն հասնում իրենց նպատակին: Պրոֆմիությունները չեն դառնում պետական իշխանության մարմիններ, և պրոֆմիությունների առաջին համագումարը միայն ցույց է տվել ընդհանուր տենդենց՝ պրոֆմիությունները սոցիալիստական իշխանության մարմիններ դարձնելու:

«Զարգացման հասած պրոֆմիությունները սոցիալիստական հեղափոխության պրոցեսում պետք է դառնան սոցիալիստական իշխանության սրբաններ. աշխատակցելով բոլոր կազմակերպությունների հետ տնտեսական կյանքի նոր սկզբունքները կիրառելու համար (միությունների անկիւնների վերաբերյալ բանաձևի 7-րդ կետ): Իսկ II-րդ համագումարը բացատրում է, վոր պետական ապարատի վերակազմության համառ և տեական աշխատանքները պրոֆմիություններին թելադրում են ավելի գործնական և յեռանդուն մասնակցություն ունենալ խորհրդային իշխանության աշխատանքների մեջ, աշխատել բոլոր պետական սրգաններում, կազմակերպել բանվորական հսկողություն այդ սրգանների բոլոր գործողությունների վրա և վճռել իր կազմակերպության միջոցով այն հարցերը, վորոնք զբաղում են խորհրդային իշխանության առաջ, աշխատակցել զանազան պետական հիմնարկությունների վերակազմությանը, հեռգհետե փոխարինելով նրանց և ձուլելով միությունների սրգանները պետական իշխանության սրգանների հետ», — միևնույն ժամանակ համագումարը նախազգուշացնում է չսխալվել և անմիջապես միությունների սրգանները չզարձնել պետական իշխանության սրգաններ:

Պրոֆմիությունների III-րդ համագումարական համագումարն ընդգծում է, վոր «Խորհրդային Ռուսաստանի պրոֆմիությունները գործնականում խորհրդային իրավակարգի մասն են կազմում և պրոլետարական դիկտատուրայի սրգան-խորհուրդների անհրաժեշտ հենաբանները, կոչ են անում ել ավելի յեռանդով աշխատել բանվորական մասսաներին քաշելու պրոֆմիությունների միջոցով զեպի շինարարական աշխատանք, ղեկավարությունը կոմունիստական կուսակցության, վորը միակ արտահայտիչն է Խորհրդային Ռուսաստանի բանվորական դասակարգի և ամբողջ աշխատավորության շահերի: IV համագումարը, «պրոֆմիություններ և տնտեսական շինարարություն» բանաձևի մեջ Խորհրդային Ռուսաստանի տնտեսական դրություն հիմնական գծերը վորոշելով, ընդգծում է Խորհրդային Ռուսաստանի տնտեսա-

կան քաղաքականությունը բարդ և դժվարին պայմաններն ու հայտնում է, վոր անհրաժեշտ է կազմակերպված բանվորական մասսաների այդ միակ հեղափոխական ուժի շուտափուլ ժառանգությունը տնտեսական շինարարության մեջ, վորը զատիարակված է արտադրության մեջ և կապված նրա հետ: Այս նշանակում է, վոր մեր ամբողջ տնտեսական դրությունը պահանջում է պրոֆմիություններից ամենաչեղանդուն ախտիվ մասնակցություն ունենալ արտադրությունը կանոնավորելու գործում իր ամբողջ ապարատով և վոչ թե լոկ ներկայացուցիչներ ունենալով զանազան տնտեսական սրգաններում:

IV-րդ համագումարը, գծելով պրոֆմիությունների նպատակները նոր տնտեսական քաղաքականության պայմաններում, միաժամանակ նախազգուշացնում է, վոր «պրոլետարիատը և պրոֆմիությունները շահագրգռված չեն, վոր ազատ առևտուրը վերականգնի, այլ վորպեսզի զարգանան գյուղատնտեսության արտադրական ուժերը, վորոնք հանդիսանում են պարենի և հում նյութերի աղբյուր: Գյուղատնտեսական մթերքների ավելցուկը, վոր ստացվում է գյուղացիների ինքնագործունեությունը քաջալերելով, պետք է անցնի պետության ձեռքը, հակառակ դեպքում անկարելի չէ, թե մթերային աշխատավարձի բարձրացումը, թե բանվորների և թե ծառայողների պայմանների բարելավումը և թե արտադրության զարգացումը (պրոֆմիության անկիւնների վերաբերյալ բանաձևի 3-րդ կետ:)

«Այս հանգամանքը պահանջում է խրախուսել պրոլետարիատի արտադրողական ուժերը, արտադրության քանակությունը շատացնելու համար, վոր անհրաժեշտ է գյուղական տնտեսության համար»: Այնովհետև՝ գանելով, վոր մանր արդյունաբերության զարգացումը տնտեսական անհրաժեշտություն է, նույն իսկ կարելի չէ ավելի խոշոր ձեռնարկությունները կապելով տալ մասնավոր կապիտալին, ամեն մի հաջողություն այդ դեպքում նկատելով, վորպես զրական վատ, բացատրելով լայն մասսաներին մանր և տնայնագործական արդյունաբերության զարգացման նպատակահարմարությունը և տնտեսական անհրաժեշտությունը, համագումարն ասում է, վոր միությունները վոչ մի բոլոր չպետք է մոռանան վորձու բանվորների շահերը, վորոնք աշխատում են մասնավոր ձեռնարկության մեջ: Միևնույն ժամանակ համագումարը կտրականապես հայտնում է, վոր Խորհրդային Ռուսաստանը գանվելով յուրատեսակ տնտեսական շրջ-

հերոսական պայքարը բանվոր դասակարգի պատմական նպատակը — կոմունիզմի իրականացնելու համար:

Նոր տնտեսական քաղաքականությունը Ռուսաստանի պրոֆսիոնալիզմները գործունեություն մեջ վորոշ փոփոխություն մտցրեց: Սակայն այս նոր շրջանը Ռուսաստանի պրոֆշարժման պատմության մեջ չի մտնում: Ընթերցողը կարող է ծանոթանալ այս նոր շրջանին ընթացիկ նյութերի և կոնկրետ գործնական աշխատանքի միջոցով: Պրոլետարիատի գիկտատուլայի շրջանում պրոֆսիոնալիզմների հիմնական անելիքն ու նպատակը մնում է նույնը:

Մարտ 1922 թ.

ԳՐԳԵՐԻ ՅՈՒՅԱԿ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- М. Покровский. Очерк русской культуры, ч. I изд. 4-е 1921 г. Госиздат (есть новейшее издание).
Н. Рожков. Город и деревня в русской истории. Изд. 6-е 1920 г. Госиздат.
Туган-Барановский. Русская фабрика. Изд. «Моск-Рабоч» 1922 г. (Есть старые издания). 3-е изд. 1907 г. «Наша Жизнь».
Цыперович. Синдикаты и тресты в России. Изд. 2-е В. Ц. С. П. С. М. 1919 г.

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐՖՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- Туган-Барановский. Русская фабрика. 4 изд. «Московский Рабочий». 1923 г.
Нажитнов. Рабочее движение в России. Изд. «Нов. Мир». 1906 г.
Плеханов. Русский рабочий в революционном движении. Имеется новое издание.
Невский. Южно-русский рабочий союз в Николаеве. Госиздат. 1922 г.
Рязанов. Обуховское дело. (Есть изд. Петрогр. Совета).
Айнзафт. Зубатовщина и гапоновщина. ВЦСПС. 1922 г.
Батурин. История с. д. в России. Госиздат. 1922 (Есть старые издания).
Троцкий. 1905 г. Госиздат. 1922 г.

ՊՐՈՖՇԱՐՖՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- М. Фин. Фабрично-заводские комитеты в России. Изд. ВЦСПС. 1922 г.
Грицевич. Профессиональное движение в России. ВЦСПС. 1922 г. (старое изд. 1907 г.).
Цыперович. Задачи профдвижения. Изд. Петрогр. Совпрофа. 1918 г.

- М. Томский. Очерки профдвижения в России. Рпо ВЦСПС. 1920 г.
- Лозовский. Профсоюзы в Советской России. Рпо ВЦСПС. 1920 г. Изд. 2-е.
- Ризанов. Задачи профсоюзов до и в эпоху диктатуры пролетариата. 2-е изд. 1922 г. «Моск. Раб».
- Зиновьев. Партия и Профсоюзы в Советской России. Госиздат. П. 1920 г.
- Итоги и перспективы профессиональной работы. Изд. ВЦСПС. 1922 г.
- Томский. Профессиональные союзы в новых условиях. Изд. ВЦСПС. Главполитпросвета 1922 г.
- Андреев. Профсоюзы в 1921—22 г. ВЦСПС. П. 1922 г.
- Лозовский. Профинтерн и Коминтерн.
- Новые пути профдвижения. Сборник статей. Изд. ВЦСПС. 1922 г.
- Стенографические отчеты Всероссийских съездов профсоюзов (межсоюзных съездов).
- «Вестник Труда». Центральный орган ВЦСПС. (издается с 1919 г.).

«ՊՐՈՖԵՍԻՈՆԱԼ ՌԻՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ» ԳՐԲԻ ՀԵՂԻՆԱԿՆ ՈԳՏԿԵԼ Ե ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԳՐԲԵՐՆՑ ՅԵՎ ՆՅՈՒԹԵՐՆՑ

- Н. Рожков. Город и деревня в русской истории. Изд. 6-е 1920 г. Госизд.
- Туган-Барановский. Русская фабрика в прошлом и настоящем. 3-е изд. 1907 г.
- М. Покровский. Очерк русской культуры, ч. I. 4-е изд. 1921 г. Госиздат.
- Н. Кулишер. Очерк истории русской промышленности. Изд. К—ва. Петрогубпрофсовета. 1922 г.
- «Общественное движение в России», статьи Кольцова: в I томе: «Рабочие 1890—1904 г.г.» во II томе.
- «Рабочие в 1905—1907 г.г.» (I т. изд. в 1909 г., II том изд. в 1910 г. Изд. — во «Общ. Польза»).
- Пожитнов. Рабочее движение в России. Изд. 1906 г.
- Пожитнов. Положение рабочего класса в России. Изд. 2-е. 1908 г. Библ. «Общ. Польза».

- Г. Балицкий. Фабичн. законодат. в России. К—во «Труд и Воля», М. 1906 г.
- Материалы к истории еврейского рабочего движения, вып. I. 1906 г. Изд. «Трибуна».
- Ельницкий. Рабочее движение в России. 2 части.
- Прокопович. К рабочему вопросу России. Изд. Е. Д. Кусковой. П. 1905 г.
- Плеханов. Русский рабочий в революционном движении. Изд. «Пролетарии». 1906 г.
- Тахтарев. Очерк Петербургского рабочего движения изд. 3-е. «Жизнь и Знание» П. 1918 г.
- Лядов. История российской с.—д. партии в России ч. I. Петрогр. 1907 г.
- Гриневич. Профессиональное движение в России изд. 1907 г.
- Святловский. Профессиональные союзы в России изд. 1907 г.
- Дмитриев. Профессиональное движение в России. Организация союзов. Изд. 2-е. П. 1917 г. Из—во «Раб. Бабл.» Ц.К. Р.С.Д.Р.П. (объедин.).
- Прокопович. Война и народное хозяйство. М. 1917 г. «Дело».
- «Война и дороговизна в России». 1915 г. заграничн. изд. Ц.К. Р.С.Д.Р.П. (б.).
- «Война и рабочий класс». 1915 г. заграничн. изд. Ц.К. Р.С.Д.Р.П. (б.).
- Г. Цыберович. Задачи профессионального движения. Изд. Петр. Сов. профсоюз. 1918 г.
- Лозовский. Контроль над производством. П. 1918 г.
- Отчет ВЦСПС (за июль-декабрь 1917 г.) П. 1918 г. изд. ВЦСПС.
- Резолюции III конференции профсоюзов в 1917 г. изд. ВЦСПС. П.
- Очередные задачи Профсоюзов. 1-е пирк. письмо ВЦСПС. М. 1918 г. изд. ВЦСПС.
- Гуревич. Союз металлистов 1917—1920 г.г. изд. Ц.К. В.С.Р. Мет. М. 1920 г.
- Тихонов. Союз полиграфического производства. изд. Временн. Между. Сов. Профе. М. 1921 г.
- Богданов. Организация строительных рабочих. изд. ВЦИК. 1919 г.

- Богданов. Из деятельности Ц. Совета союза строител. рабочих изд. ВЦИК 1919 г.
- В. Иванов. Профдвижение рабочих хлебо-пекарно-кондитерского производства. Госизд. 1920 г.
- Н. Лебедев. Die Textilarbeiter in Sowjetrussland. Берлин 1920г. (Sowjetrussland).
- Ходеев. Союз рабочих и служащих связи. М. 1921 г. изд. В.С.Р.С. Связи.
- Алуф (ред.). Профдвижение работников лечебно-санитарного дела. изд. Ц.К. Всемедгосантруд. 1921 г.
- М. Томский. Принципы орг. строит. профсоюзов. Изд. ВЦСПС. М. 1919 г.
- Протоколы V Всероссийской конференции профс. (3—7 ноября 1921 г.) Стеногр. отч. изд. ВЦСПС. 1921 г.
- Шмидт. Тарифная политика и ее очередные задачи. 1920 г. изд. НКТ.
- Гольцман. Коллективное снабжение. Госизд. 1921 г.
- «Два года диктатуры пролетариата» 1917—1919 г.г. (сборник изд. ВСНХ.
- Отчет ВЦСПС за 1919 г. изд. ВЦСПС. М. 1920 г.
- Ларин. Производственная пропаганда и советское хозяйство на рубеже 4-го года. 1920 Госизд.
- Рыков. Положение русской промышленности и меры к ее восстановлению. 1921 г. Госиздат.
- Г. Цыперович. Чему учит опыт. Союз швейной промышл. Госиздат. П. 1921 г.
- В. Козлов. Профтехническое образование пролет. и союзы. Госиздат 1920 г.
- «Профтехническое образование в Москве и Губернии» (к III губернскому съезду профсоюзов Моск. Губ.). 1921 г. изд. М.Г.С.П.С.
- «Обзор деятельности Московского Губпрофсовета с сентября 1920 г. по май 1921 г.». изд. МГСПС. 1921 г.
- «Резолюции III съезда профсоюзов Москвы и Моск. губ.». 1921 г. изд. МГСПС.
- М. Томский. Очерки профдвижения в России. изд. ВЦСПС 1920 г.
- Лозовский. Профсоюзы в Сов. России. изд. 2-е ВЦСПС. М. 1920 г.

- Рязанов. Задачи профсоюзов до и в эпоху диктатуры пролетариата. 1921 г. Госиздат.
- Зиновьев. Партия и профсоюзы в Советской России. Госиздат П. 1920 г.
- Первый Всеросс. съезд профсоюзов (в январе 1918 г.): Стеногр. отчет. изд. ВЦСПС М. 1918 г.
- Второй Всеросс. съезд профсоюзов (в январе 1919 г.) Стеногр. отчет ч. I (плenums). Госиздат 1921 г.
- Резолюции 2-го съезда. Изд. ВЦСПС.
- Третий Всеросс. съезд профсоюзов (в апреле 1920 г.). Стеногр. отчет, ч. I (плenums). Госиздат 1921 г.
- Резолюции и постановления 3-го съезда. Изд. ВЦСПС. М. 1920 г.
- «Бюллетень IV-го Всеросс. съезда профсоюзов». (Полит. стеногр. отчет), № № 1—6, 18—26 мая 1921 г.
- Резолюции IV-го Всероссийск. съезда профсоюзов (18—25 мая 1921 г.). Госиздат М. 1921 г.
- I-ый Всеросс. съезд ж.-дор. профсоюзов (в 1919 г.) Устав и резолюц. С предисл. Лозовского. Изд. Цекпрофсж. М. 1919 г.
- Резолюции и постановления 1-го съезда союза горнорабоч. Средне-Волжск. района (дек. 1920 г.) изд. Симб. Губпрофсовета.
- Резолюции и постановления 1-го Всеросс. учредит. съезда горнорабочих (апрель 1920 г.). Изд. Ц.К.В.С. горнорабоч.
- Отчет Ц. К. III-му съезду В. Союза раб. металлистов (февраль 1919 г. март 1920 г.). М. 1920 г. В.С.Р.М.
- Краткий отчет Всеросс. конференц. рабоч. и служ. связи (декабря 1920 г.). изд. Ц.К.В.С. Связи. М. 1921 г.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆեբևս

Հոտաջարան 3

I Բանվորական շարժումը յեզ պրոֆուրիուցները մինչեզ 1917 թիվը

Ներածություն 5
Բանվորական շարժումը մինչև 1905 թիվը 5
Պրոֆմիությունների սկզբնավորությունը և նրանց կազմակերպչական ձևերը 17
Միությունների դերը: 1906 թվի մարտի 4-ի որենքի ազդեցությունը պրոֆշարժման հետագա զարգացման վրա: Պրոֆմիությունները քաղաքական և անտեսական պայքարի ասպարիզում 23

II Փեռվարյան հեղափոխության շրջան

Պրոֆմիությունների և միջմիութենական մարմինների կազմակերպումը: Նրանց արագ զարգացումը: կազմակերպչական շինարարության պայմանները և բնույթը 33
Բանվորական հսկողության անհրաժեշտությունը և նրա պատճառները: Ինչո՞ւ յեր անընդունելի պետական հսկողությունը: Գործարանային կոմիտեներն ի՞նչպես իրագործեցին հսկողությունը: Պրոֆմիությունների դերը 42
Պայքար փոքրամասնականների դեմ, վորպես քաղաքական և անտեսական պայքար՝ կապիտալիզմի և հեղափոխական պայքար՝ հակահեղափոխության դեմ 55

III հոկտեմբերյան հեղափոխության շրջան

Պրոֆշարժման զարգացումը նոր պայմաններում: դեպի կենտրոնացում և միջմիութենական կազմակերպությունների ուժեղացում տանող կազմակերպչական ձևերի զարգացումը 63
Պրոֆմիությունների դերը սոցիալիստական հեղափոխության շրջանում 73
Պրոֆմիություններ. քաղաքական պայքար և քաղաքական կուսակցություններ. «Չեղորթություն», միությունների անելիքները բանվորական զիկտատուրայի պայմաններում: 85
Գրքերի ցուցակ 97

ՀԱՄԽԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՄԲ ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ՝

1. Ս. ԼՍ.ՁՈՎՍԿԻ. — «Հոտանքների պայքարը համաշխարհային ալ -
հետապելց. շարժման մեջ»: Գինը 15 կ. (սպ.)
2. » » «Արհմիությունների խնդիրներն ու պորձե-
լակերպը»: Գինն է՝ 30 կ. (սպառված).
3. ԵՅԴՈՒՍ. — — «Ակնարկներ Արևելքի բանվորական շարժ-
ման մասին»: Գինն է՝ 50 կ. (սպառված).
4. ՍՐԿ. — ՍՆ. — — «Պատմություն Անգլիայի, Ֆրանսիայի և
Գերմանիայի բանվորակ. շարժման»: Գ. 75կ.
5. — — — «Գործարկողների և տեղկոմների ուղղեցույց»
(մամուլի տակ է):
6. — — — «Աշխատանքի Որենսդրութ. Գինն է 15 կ.
7. Դ. ԱՆՏՈՇԿԻՆ — «Պրոֆեսիոնալ շարժումը Ռուսաստանում»
Գինն է 60 կ.
8. Ֆ. ՍԵՆՅՈՒՇԿԻՆ. — «Գործարկողների և տեղկոմների անկլիք-
ները ներկա պայմաններում»: Գինն է 25 կ.

ԳԻՆՆ Ե 60 ԿՈՊԵԿ

Դրմեղ՝ Յերեան, Հ. Ա. Մ. Խ.-ի Կուլտ-րաժիւն

Склад издания: Эривань, Культ-отдел С. П. С. Ар-
мении.

